

КОМИСИЯ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ ОБЩНОСТИ

Брюксел, 13.11.2001
SEC(2001) 1744

2001

РЕДОВЕН ДОКЛАД

**ЗА
НАПРЕДЪКА НА БЪЛГАРИЯ**

В ПРОЦЕСА НА ПРИСЪЕДИНЯВАНЕ

СЪДЪРЖАНИЕ

А. ВЪВЕДЕНИЕ	6
а) Предговор	6
б) Отношения между Европейския съюз и България	8
<i>Актуално развитие на отношенията по Европейското споразумение за асоцииране (включително двустранни търговски отношения).....</i>	<i>8</i>
<i>Партньорство за присъединяване/ Национална програма за приемане на достиженията на правото на ЕО (acquis).....</i>	<i>9</i>
<i>Помощ от Общността</i>	<i>10</i>
<i>Побратимяване</i>	<i>15</i>
<i>Преговори/ аналитичен преглед на законодателството.....</i>	<i>16</i>
Б. КРИТЕРИИ ЗА ЧЛЕНСТВО	17
1. Политически критерии	17
<i>Въведение.....</i>	<i>17</i>
<i>Последно развитие.....</i>	<i>18</i>
1.1 Демокрация и правова държава.....	18
<i>Парламент.....</i>	<i>18</i>
<i>Изпълнителна власт</i>	<i>19</i>
<i>Съдебна система.....</i>	<i>21</i>
<i>Мерки срещу корупцията.....</i>	<i>24</i>
1.2 Права на човека и защита на малцинствата.....	25
<i>Граждански и политически права</i>	<i>26</i>
<i>Икономически, социални и културни права</i>	<i>28</i>
<i>Права и защита на малцинствата</i>	<i>29</i>
1.3 Обща оценка.....	31
2. ИКОНОМИЧЕСКИ КРИТЕРИИ	32
2.1. Въведение	32
2.2 Икономическо развитие.....	33
2.2 Оценка според критериите от Копенхаген.....	36
<i>Наличие на функционираща пазарна икономика</i>	<i>36</i>
<i>Способност за справяне с конкурентния натиск и пазарните сили, действащи в ЕС</i>	43
2.3. Обща оценка	46

3. Способност за изпълнение на задълженията, произтичащи от членството	47
Въведение	47
3.1 Главите от <i>acquis</i> (достижения на правото на ЕО)	49
Глава 1: Свободно движение на стоки	49
Обща оценка	51
Глава 2: Свободно движение на хора	52
Обща оценка	53
Глава 3: Свободно предоставяне на услуги	54
Обща оценка	55
Глава 4: Свободно движение на капитали	56
Обща оценка	57
Глава 5: Дружествено право	58
Обща оценка	59
Глава 6: Политика на конкуренцията	60
Обща оценка	61
Глава 7: Селско стопанство	62
Обща оценка	66
Глава 8: Рибарство	68
Обща оценка	68
Глава 9: Транспортна политика	69
Обща оценка	71
Глава 10: Данъчна политика	73
Обща оценка	73
Глава 11: Икономически и валутен съюз	74
Обща оценка	75
Глава 12: Статистика	75
Обща оценка	77
Глава 13: Социална политика и заетост	77
Обща оценка	80
Глава 14: Енергетика	82
Обща оценка	85
Глава 15: Индустриална политика	88
Обща оценка	88
Глава 16: Малки и средни предприятия (МСП)	90
Обща оценка	90
Глава 17: Наука и изследвания	91
Обща оценка	91
Глава 18: Образование и обучение	92
Обща оценка	93

Глава 19: Далекосъобщения и информационни технологии	94
Обща оценка	95
Глава 20: Политика в областта на културата и аудиовизията	96
Обща оценка	96
Глава 21: Регионална политика и координация на структурните инструменти	97
Обща оценка	98
Глава 22: Околна среда	100
Обща оценка	101
Глава 23: Защита на потребителите и тяхното здраве.....	102
Обща оценка	103
Глава 24 – Сътрудничество в областта на правосъдието и вътрешните работи 104	
Обща оценка	108
Глава 25: Митнически съюз	112
Обща оценка	113
Глава 26: Външни отношения	114
Обща оценка	116
Глава 27: Обща външна политика и политика на сигурност.....	117
Обща оценка	118
Глава 28: Финансов контрол	119
Обща оценка	120
Глава 29: Финансови и бюджетни въпроси.....	121
Обща оценка	121
3.2. Превод на достиженията на правото на ЕО (acquis).....	122
3.3. Цялостна оценка.....	123
В. ЗАКЛЮЧЕНИЕ	127
Г. ПАРТНЬОРСТВО ЗА ПРИСЪЕДИНЯВАНЕ И НАЦИОНАЛНИ ПРОГРАМИ ЗА ПРИЕМАНЕ ДОСТИЖЕНИЯТА НА ПРАВОТО НА ЕО: ОБЩА ОЦЕНКА.....	131
1. Партньорство за присъединяване	131
<i>Краткосрочни приоритети</i>	<i>131</i>
<i>Средносрочни приоритети.....</i>	<i>136</i>
2. Национална програма за приемане на достиженията на правото на Европейската общност	140

АНЕКСИ.....	142
<i>Конвенции за човешките права, ратифицирани от страните-кандидатки, 30 септември 2001 г.</i>	<i>142</i>
<i>Статистически данни</i>	<i>144</i>
<i>Методологични бележки</i>	<i>147</i>
Инфлация	147
Външна търговия	149
Инфраструктура	150
Жизнен стандарт	151

А. ВЪВЕДЕНИЕ

а) Предговор

В ПЛАН 2000 Европейската комисията поема ангажимент да докладва редовно на Европейския съвет за напредъка в подготовката за членство на всяка една от страните-кандидатки от Централна и Източна Европа /ЦИЕ/ и да представи първия си доклад в края на 1998 г.

Европейският съвет в Люксембург реши:

“От края на 1998 г. Европейската комисия ще представя на Съвета редовни доклади, както и евентуални необходими препоръки за откриване на двустранни междуправителствени конференции по преговорите, като ще прави преглед на напредъка на всяка една страна - кандидатка от ЦИЕ в процеса на присъединяване, в светлината на критериите от Копенхаген, и по-специално на хода на приемане на достиженията на правото на ЕО (acquis)”

“Докладите на Европейската комисия ще служат като основа за вземане в рамките на Съвета на необходимите решения за хода на преговорите за присъединяване и за включване в преговорите и на други страни кандидатки. В този смисъл Европейската комисия ще продължи да прилага метода, възприет в ПЛАН 2000 за оценяване на способността на страните кандидатки да изпълняват икономическите критерии за членство и да поемат задълженията, произтичащи от присъединяването.”

На тази основа Европейската комисия представи първите редовни доклади през месец октомври 1998 г., вторите през месец октомври 1999 г. и третите през месец ноември 2000 г. Настоящите четвърти редовни доклади са подготвени, за да бъдат представени на Европейския съвет в Лакен през месец декември 2001 г.

Структурата на настоящия Редовен доклад е същата както структурата на Редовния доклад за 2000 г., както и предишните Редовни доклади, настоящият доклад:

- представя отношенията между България и Европейския съюз, по-конкретно в рамките на Споразумението за асоцииране;
- анализира състоянието по отношение на политическите критерии, определени от Европейския съвет в Копенхаген през 1993 г. (демокрация, върховенство на закона, права на човека, закрила на малцинствата);
- прави оценка на състоянието и перспективите на България по отношение на икономическите критерии, дефинирани от Европейския съвет в Копенхаген (функционираща пазарна икономика и способност за справяне с конкурентния натиск и пазарните сили, действащи в Европейския съюз)
- разглежда въпроса за способността на България да поеме задълженията, произтичащи от членството, т.е. да прилага достиженията на правото на Европейския съюз (acquis), заложи в Договорите, вторичното

законодателство и политиките на ЕС. В тази част се отделя специално внимание на ядрената безопасност, в съответствие с решенията на Европейския съюз в Кьолн и Хелзинки. Разглежда се не само сближаването на законодателството, но и изграждането на съдебен и административен капацитет за въвеждане и прилагане на достиженията на правото на ЕО (acquis) в съответствие с изискванията на Европейския съвет в Мадрид през декември 1995, препотвърдени и от Европейския съвет в Гьотеборг през юни 2001 г. Европейският съвет в Мадрид подчерта необходимостта страните-кандидатки да усъвършенстват своите административни структури така, че да създадат предпоставки за хармонично интегриране на своите държави. Европейският съвет в Гьотеборг подчерта първостепенното значение на способността на страните-кандидатки ефективно да въведат и приложат достиженията на правото на ЕО (acquis) и добави, че за това са необходими съществени усилия от страна на кандидатките да укрепят и реформират своите административни и съдебни структури.

Настоящият доклад отчита напредъка, постигнат след Редовния доклад от 2000 г. Той покрива периода до 30 септември 2001 г. В някои конкретни случаи са споменати обаче и мерки, предприети след тази дата. Докладът разглежда изпълнението на реформите, упоменати в Редовния доклад за 2000 г. като намерения, както и нови инициативи. Освен това настоящият доклад дава обща оценка за цялостното развитие на всеки един от разглежданите въпроси, като очертава за всеки един от тях основните стъпки, които остава да бъдат предприети от България при подготовката ѝ за членство.

В съответствие с този подход, оценката на напредъка по отношение на изпълнението на политическите критерии и критериите, свързани с възприемането на основните достижения на правото на ЕС (включително на административния капацитет на България да ги прилага) се концентрира върху извършеното след последния Редовен доклад, като тази оценка се допълва от представяне на цялостното състояние във всяка една от разглежданите области. Икономическата оценка, от своя страна, включва наред с представянето на напредъка, постигнат през разглеждания конкретен период, и оценка за динамиката и перспективите за икономическото развитие на България.

Докладът съдържа освен това отделен раздел, в който се разглежда изпълнението от страна на България на приоритетите от “Партньорството за присъединяване”.

Както и в предходните доклади, “напредъкът” се отчита въз основа на действително взети решения, действително прието законодателство, действително ратифицирани международни конвенции (със съответно отчитане на тяхното прилагане) и действително осъществени мерки. По принцип, законодателството или мерките, които са още в някакъв стадий на подготовка или разглеждане в парламента, не са вземани под внимание. Този

подход осигурява равнопоставено третиране на всички страни кандидатки и дава възможност за обективна оценка за конкретния напредък на всяка страна в процеса на подготовка за членство.

Настоящият доклад е изготвен въз основа на редица източници на информация. Страните-кандидатки бяха поканени да предоставят информация относно постигнатия от тях напредък в подготовката за членство в периода след публикуването на предходния Редовен доклад. Като допълнителни източници на информация послужиха Националните програми за приемане на достиженията на правото на ЕО на отделните страни кандидатки, информацията, предоставени в контекста на Споразуменията за асоцииране и на аналитичния преглед на правото на ЕС (скрининг), както и в хода на преговорите.¹ При изготвяне на доклада бяха взети под внимание и дебати на Съвета, както и доклади и резолюции на Европейския парламент.² Европейската комисия е ползвала освен това и оценките на различни международни организации, по-специално на Съвета на Европа, ОССЕ и международните финансови институции, както и на неправителствени организации.

б) Отношения между Европейския съюз и България

Актуално развитие на отношенията по Европейското споразумение за асоцииране (включително двустранни търговски отношения)

България продължи да спазва задълженията си по Европейското споразумение за асоцииране и има своя принос за безпроблемното функциониране на различните съвместни институции.

Съветът за асоцииране проведе своето заседание на 10. Октомври 2000 г. Заседанието на Комитета за асоцииране бе проведено на 4. Октомври 2001 г. Различните подкомитети продължиха да функционират като форуми за дискусии на експертно равнище.

Съвместният парламентарен комитет, съставен от представители на българския и на Европейския парламент, проведе три заседания - през ноември 2000, и през март и октомври 2001 г. Съвместният икономически и социален консултативен комитет проведе заседания през ноември 2000г. и през март и ноември 2001 г.

Делът на Европейската общност в общия външнотърговски обмен на България спадна от 52,1 % от общия износ през 1999 г. на 51,1 % през 2000. Делът на Европейската общност от общия внос спадна от 48,4 % на 44,0 %. Основните експортни стоки на България за Общността бяха необлагородени

¹ Както и през предходните години, докладът не отразява ангажименти, поети в рамките на преговорите нито поставените в техния ход искания.

² Докладчик за България бе г-н Джефри ван Орден.

метали, текстилни изделия и машини, а основният внос от ЕС включваше машини, текстилни изделия и химически продукти.

По отношение на селскостопанските стоки, през юли 2000 г. в предварителен порядък, до сключването на Допълнителен протокол към Европейското споразумение за асоцииране, влезе в сила ново споразумение с България за реципрочни концесии. В резултат на това споразумение около 66 % от традиционния селскостопански внос на ЕС от България става безмитен, докато 51 % от селскостопанския износ на ЕС за България е освободен от мита. В момента се подготвя втори кръг от двустранни преговори за търговска либерализация, която да обхване по-чувствителни стоки, търговията с които в момента е в ниски обеми, особено поради високата степен на митническа защита.

Предходното двустранно споразумение между Общността и България за търговията с вина изтече на 31 декември 2000 г. През ноември 2000 г. се постигна договореност по споразумение за търговията с вина и спиртни напитки, включващо търговски преференции и взаимна защита на наименованията на вината и запазените марки на спиртни напитки. До приемане на новите договорености като Допълнителен протокол към Европейското споразумение за асоцииране търговските преференции по споразумението се прилагат в предварителен порядък, считано от 1 януари 2001 г.

Преговорите по преработените селскостопански продукти са приключени на техническо ниво и се обсъждат в Съвета.

Преговорите по Споразумение за свободна търговия с риба и рибни продукти продължават.

През октомври 2000 г. по отношение на България (наред с няколко други страни) бе заявена жалба във връзка с антидъмпингов внос на уреа. Разследването приключи и през юли 2001 г. бе постигната договореност за временно приемане на гаранции по отношение на цената. През септември 2001 г. бе въведено окончателно антидъмпингово мито за внос от България (наред с други страни) на талашит.

Партньорство за присъединяване/ Национална програма за приемане на достиженията на правото на ЕО (acquis)

През декември 1999 г. бе приет актуализиран вариант на “Партньорство за присъединяване”. Неговото изпълнение се разглежда в раздел Г на настоящия доклад. В приложение към настоящия Редовен доклад е включено предложение на Европейската комисия за ново актуализиране на Партньорство за присъединяване.

През юни 2001 г. България представи актуализираната си Национална програма за приемане на достиженията на правото на ЕС (acquis), в която се

излага стратегията за присъединяване, включително мерките за изпълнение на приоритетите по “Партньорство за присъединяване” (вж. по-долу раздел Г).

Помощ от Общността

За подпомагане на страните-кандидатки от Централна и Източна Европа съществуват **три предприсъединителни инструмента**, финансирани от Общността: програмата “**Фар**”; програмата “**САПАРД**”, която подпомага развитието на селското стопанство и на селските райони и програмата “**ИСПА**”, която финансира инфраструктурни проекти в областта на околната среда и транспорта. Тези програми концентрират подкрепата си за постигане на приоритетите от Партньорствата за присъединяване, които целят да помогнат на страните-кандидатки да изпълнят критериите за членство.

За периода 2000-2002 г. общите финансови суми, отпуснати за България възлизат годишно на 100 милиона евро по Фар, 53 милиона по САПАРД и между 83 и 125 милиона евро по ИСПА .

Извън отпуснатите годишно по ФАР суми България получава по ФАР допълнително финансиране в контекста на постигнатата през ноември 1999 г. договореност за закриване на блокове 1-4 на АЕЦ Козлодуй преди изтичане на експлоатационния им срок. Споразумението предвижда допълнително финансиране по ФАР в размер на 200 милиона евро за периода 2000 - 2007 г. при условие на спазване на определени условия. Фондовете, управлявани в голяма степен от ЕБВР, са за извеждане от експлоатация и свързаните с това мерки в енергийния сектор.

От 1989 г. насам програмата **ФАР** предоставя помощ на страните от Централна и Източна Европа за преодоляването на периода на дълбок икономически и социален преход и на политически промени. Настоящата “предприсъединителна” ориентация на ФАР бе въведена през 1997 г. в отговор на решението на Европейския съвет от Люксембург за стартиране на процеса на разширяване.

ФАР предоставя на страните-кандидатки от Централна и Източна Европа подкрепа в области като институционално изграждане (около една трета, от отпусканите по ФАР средства), инвестиции за укрепване на регулаторната инфраструктура, необходима за подсигуряване на прилагането на правото на ЕС (също така около една трета от отпусканите средства) и инвестиции за преодоляване на икономическото и социално неравенство (останалата една трета от средствата по ФАР). Подкрепата обхваща съфинансиране на техническа помощ, “побратимяване” и проекти за инвестиционна подкрепа и цели да подпомогне страните-кандидатки в усилията им за приемане на достиженията на правото на ЕС (acquis) и за укрепване на институциите, необходими за неговото прилагане и съблюдаване. По този начин се помага на страните-кандидатки и за изграждането на механизми и институции, задължителни за усвояването на Структурните фондове след присъединяването; така оказваната помощ е съпътствана от ограничен брой

мерки (инвестиции или на основата на безвъзмездно отпускани помощи) с регионална или тематична насоченост.

За периода 1990-1999 по програмата **ФАР** за България са били отпуснати около 1 000 милиона евро, а за 2000 г. - 151 милиона евро.³ По програмата **ФАР 2001** за България са отпуснати 82, 8 милиона евро по Националната програма, съсредоточени за постигането на следните приоритети:

- Икономическа реформа и приемане и прилагане на достиженията на правото на ЕС (acquis): проекти за укрепване на централната банка, насърчаване на ликвидните инвестиции в средноголеми предприятия от частния сектор, подобряване на фитосанитарния и ветеринарен контрол, повишаване на риболовните стандарти, прилагане в областта на околната среда на директивата SEVESO и повишаване на безопасността на корабоплаването (11 милиона евро);
- Икономическо и социално сближаване: инвестиционни проекти с акцент върху развитието на малките и средни предприятия и на туристическия сектор, мерки, свързани с пазара на труда и социалната политика, инфраструктури, свързани с бизнеса, и проект за институционално изграждане, свързано с укрепване на капацитета за разработване на ESF проекти (37 милиона евро)
- Укрепване на държавната администрация: проекти за стратегическо планиране и координация, прилагане на реформата на държавната администрация, разработване на стратегия за набиране и обучаване на кадри за съдебната система, борба с прането на пари, облекчаване на процедурите по фалита, укрепване на националната агенция “Митници” и агенцията за бежанците, подобряване на селскостопанската статистика и укрепване на управлението на фондовете на ЕС (15 милиона евро)
- Етническа интеграция и гражданско общество: проекти за интегрирането на ромското население, гарантиране на етническите малцинства достъп до здравно обслужване, борба със социалната дезинтеграция, развитие на самоиздържащо се и динамично гражданско общество и повишаване на професионалните стандарти в журналистиката (7 милиона евро).

Допълнителни 28 милиона евро са отпуснати по програми за трансгранично сътрудничество, основно свързани с инфраструктурни проекти на границите на България с Гърция и Румъния. Още 70 милиона евро са отпуснати за извеждане от експлоатация на атомни мощности и свързаните с това мерки в рамките на специално учредените фондове в контекста на разбирателството

³ През 2000 и 2001 г. първоначално отпуснатите средства бяха увеличени с извънредни суми, отпуснати от резерва, в допълнение към специалното финансиране по ФАР за извеждането от експлоатация на ядрени реактори и свързани с това мерки. В сумата, отпусната за 2000 г. са включени и 28 милиона евро по програмата за трансгранично сътрудничество.

за затваряне на блокове 1-4 на АЕЦ Козлодуй преди изтичане на експлоатационния им срок, плюс 7 милиона евро по хоризонталната програма за ядрена безопасност.

България участва със съответните ползи от това в многонационални и хоризонтални програми, финансирани по ФАР, като например ГАЕХ (Бюрото за техническа помощ и информационен обмен) и програмата за малки и средни предприятия.

България участва или възнамерява да се присъедини към следните програми и агенции на Общността: Алтнер, Борба срещу рака, Митници 2000, Ида II, e-content, Предприятия и предприемачество, Фискалис, Равенство на половете, Здравен мониторинг, Леонардо да Винчи II, Медиа плюс, Заболявания, свързани със замърсяването на околната среда, Предотвратяване на СПИН, Сейф, Сократ II и Младеж. България участва и в Пета рамкова програма за изследвания, технологическо развитие и демонстрационни дейности. ФАР оказва съдействие за поемане на част от разходите по участието в тези програми и агенции. С цел да се облекчат юридическите процедури на Общността и по този начин да се подсигури бъдещето участие на България в програмите на Общността в процес на приемане е решение на Съвета за асоцииране ЕС - България, в което се определят основните принципи за подобно участие.

След ратифицирането и влизането в сила на съответното споразумение, формалното участие на България в Европейската агенция по околната среда ще започне през януари 2002 г.

Като цяло резултатите от приложението на ФАР в България са положителни. В редица важни области като икономическата и структурната реформа, модернизацията на обществените институции, укрепването на съдебната система и засилването на граничния контрол, приемането и прилагането на достиженията на правото на ЕС (acquis), важни въпроси, свързани със социалното сближаване и закрилата на уязвимите групи, е осъществен ефективен трансфер на ноу-хау, оборудване и на финансови средства. Подкрепата по ФАР за развитието на селското стопанство и малките и средни и предприятия подпомогна разработването на секторни стратегии и създаването на институционални и финансови механизми за предприятията в тези сектори.

Примерите за успешни проекти по ФАР включват:

- Институционалното укрепване на граничната полиция бе подкрепено с проект по ФАР 1999 (3 милиона евро). Използвайки комбинация от помощ по линия на "побратимяването" и инвестиции в ново оборудване, проектът допринесе съществено за укрепване на способността на полицията за контрол и охрана на границите на България.

- Хармонизацията на митническото законодателство бе подкрепена с проект по ФАР 1998 (1 милион евро). С помощта на партньор по “побратимяването” повечето митнически директиви и регламенти на ЕС са успешно интегрирани в българското законодателство.
- Създаването и оборудването на агенция САПАРД в България бе подкрепено от поредица интервенции по ФАР, осъществени от консултантите и експерти по СИГМА. България бе първата странакандидатка, която през май 2001 г. получи частична акредитация за своята агенция САПАРД, което позволи да започне прилагането на програмата.

Докладът-преглед на ФАР от 2000 г. утвърждава предприєединителната насоченост на програмата и подчертава необходимостта от подпомагане на страните-кандидатки в подготовката им за усвояване на структурните фондове. Докладът предвижда на първо място възможност за пълно децентрализиране на управлението на средствата по ФАР от 2002 г. нататък, ако са изпълнени строгите предпоставки, определени в Координационния регламент 1266/99. На второ място, предвижда се възможност за преминаване към програмиране по ФАР на многогодишна основа, ако са налице съответните подкрепящи стратегии. На трето място, новият подход, въведен към ФАР през 1997 г. продължава при нарастване на ролята на Делегациите, по-нататъшно опростяване на процедурите и повишаване на значението, което се отдава на постигане на достоверен и измерим ефект от ФАР проектите по институционално изграждане, инвестиции в съответствие с достиженията на правото на ЕО (acquis) и икономическо и социално сближаване.

По отношение на САПАРД, Комисията одобри през октомври 2000 г. българският Национален план за развитие на земеделието и селските райони. Оперативната програма, възлизаща на около 808,3 милиона евро общо, от които 371,2 милиона евро ще се финансират по САПАРД, има четири основни насоки: подобряване на производството, преработката и маркетинга на селскостопански и горски продукти, както и на преработката и маркетинга на рибни продукти в съответствие с достиженията на правото на ЕС (acquis); насърчаване на екологичното земеделие и опазване на околната среда; хармонично развитие на селските райони с цел закрила и укрепване на икономиката и общностите от тези райони; и инвестиции в човешки ресурси и техническа помощ.

Многогодишното финансово споразумение между Комисията и България, с което се определят правилата за прилагане на САПАРД, бе подписано през декември 2000 г., а Годишното финансово споразумение, в което са заложените финансовите ангажименти на Общността за 2000 г. бе подписано през февруари 2001 г. и влезе в сила през април 2001 г.

Държавният фонд “Земеделие” бе определен като агенция по САПАРД и носи отговорността за организиране на съфинансирането на проектите на ЕС, както и за управляването на краткосрочни и средносрочни национални

кредити за земеделските стопани. През май 2001 г. България стана първата страна, която получи от Комисията частична акредитация за своите структури по САПАРД за прилагане на три от мерките по програмата (инвестиции в селскостопански холдинги, преработка и маркетинг и разнообразяване на икономическите дейности), а скоро след това бяха извършени и първите плащания. Средствата по САПАРД за България за 2000 г. възлизат на 53 милиона евро.

По отношение на **ИСПА** през 2000 г. бяха приети национални стратегии за развитие на транспорта и на околната среда, които послужиха като основа за определяне на приоритетни проекти. Във връзка с транспортната инфраструктура ударението пада върху изграждане на основните трансевропейски коридори, развиване на граничните връзки, включително новия мост над река Дунав, електрификация на железниците и реконструкция на летището в София. В областта на околната среда основните приоритети са свързани с качеството на водите (подсигуряване на питейна вода и пречистване на отпадъчните води), преработката на отпадъци и замърсяването на въздуха. За прилагането на проектите по ИСПА вече са създадени административни структури и процедури от страна на българските власти. Отпуснатата за България сума по ИСПА (104 милиона евро) бе одобрена през 2000 г. в подкрепа на следните проекти: реконструкция и разширяване на летище София, рехабилитация на транзитни пътища (отсечки от основни трансевропейски коридори), градски водопречиствателни станции в Стара Загора и Димитровград и шест регионални депа за битови отпадъци в Монтана, Русе, Перник, Севлиево, Силистра и Созопол.

България получава сега около 300 милиона евро годишно като безвъзмездна помощ от Общността, което съответства на над 2 % от БВП на страната. Програмирането, усвояването, мониторингът и оценяването на толкова мащабна помощ, отпускана главно въз основа на проекти, както и подсигуряването на стабилни системи за финансово управление и контрол е истинско предизвикателство за българската държавна администрация. Като следва да се отчете значителен напредък в това отношение, включително ранното акредитиране на агенцията по САПАРД, следва да се каже, че са необходими сериозни по-нататъшни усилия за подсигуряване на **административен капацитет**, адекватен за ефективното управляване на помощта от Общността. На етапа на програмиране българските власти демонстрират нарастващо проактивен подход при идентифицирането на стратегически приоритети. Но има какво да се желае за подсигуряването на това, така идентифицираните приоритети да прерастат в зрели проекти, министерствата да сътрудничат повече помежду си, както и с външни участници по проектите, и донорските помощи да се координират по-ефективно. На етапа на усвояване на помощта в много области има нужда от укрепване на системите за финансово управление и контрол и на капацитета за управление на проектите. Необходими са усилия за намаляване на текучеството на кадрите и за подсигуряване на адекватно обезпечаване на контракуването, на техническите и финансови аспекти по реализирането на

проектите. На етапите на мониторинг и оценка, новосъздадените механизми трябва да заработят по-ефективно, така че все по-голям процент от проекти да се извежда до успешен край и да се вадят систематично поуки от успеха и грешките в миналото. Разрешаването на тези проблеми ще изисква значителни и трайни инвестиции в ключови части от държавната администрация.

Побратимяване

Едно от основните предизвикателства, което продължава да стои пред страните-кандидатки е необходимостта да укрепят административния си капацитет за прилагане и съблюдаване на достиженията на правото на ЕО (acquis). През 1998 г. Европейската комисия излезе с предложение да бъдат мобилизирани значителни човешки и финансови ресурси, за да се помогне на страните-кандидатки в това отношение посредством побратимяване между администрации и агенции. Богатият опит на държавите-членки се предоставя сега на страните-кандидатки по линия на дългосрочно прикрепяне на държавни служители от държавите-членки в комбинация с краткосрочно командироване на мисии от експерти и организиране на обучение.

В началото процесът на побратимяване бе концентриран в приоритетни сектори като селско стопанство, околна среда, държавни финанси, правосъдие и вътрешни работи и подготвителни мерки за структурните фондове. Сега той покрива всички сектори по достиженията на правото на ЕС (acquis).

В периода 1998-2000 г. Общността финансира общо 372 проекта по побратимяване, основно в сферата на селското стопанство, околната среда, държавните финанси, правосъдието и вътрешните работи и подготовката за управление на структурните фондове. Това са основните приоритетни сектори, идентифицирани в Партньорствата за присъединяване. Но чрез побратимяване е работено и по други важни области от достиженията на правото на ЕО (acquis), т. напр. социална политика, борба срещу наркотрафика, транспорт и регулации в сферата на телекомуникациите.

Благодарение на сериозната подкрепа и готовност за сътрудничество на държавите-членки на ЕС 103 партньорства за побратимяване, финансирани по ФАР 1998 г. и включващи всички страни-кандидатки и почти всички държави-членки, са на етап на приключване или вече са завършили. Още 124 проекта се реализират по ФАР 1999, а в програмирането по ФАР 2000 са залегнали още 145 проекта по побратимяването. Програмирането по ФАР 2001 предвижда 131 проекта по побратимяването във всички страни-бенефициенти по ФАР, плюс Кипър и Малта. В допълнение на страните-кандидатки бе предоставена възможност да черпят от опита на държавите-членки в рамките на “мини-побратимяването”, когато се налага да решават конкретно дефинирани и строго определени проблеми, възникващи в хода на преговорите и налагащи определена адаптация. Съвкупният брой на

действащите проекти във всички страни-кандидатки към всеки един момент се оценява на около 250.

България има 11 проекта по ФАР 1998, 15 по ФАР 1999 и 14 по ФАР 2000, които са свързани изцяло или частично с побратимяване. Побратимяването ще продължи да бъде съществен елемент в програмирането на ФАР 2001, като броят на проектите може да достигне десет. Те покриват широк спектър от сектори, включително ветеринарен контрол и контрол по риболова, прилагане на достиженията на правото на ЕС (acquis) в областта на околната среда, укрепване на централната банка и на агенция “Митници”, опростяване на процедурите по банкрута, борба с прането на пари и подобряване на безопасността на корабоплаването.

Преговори/ аналитичен преглед на законодателството

Аналитичният преглед (скрининг) на достиженията на правото на ЕС (acquis) се провеждаше в рамките на заседанията на Комитета за асоцииране и на подкомитетите.

След откриването на преговорите започнаха дискусиите по същество по отделни глави от достиженията на правото на ЕО (acquis) и към октомври 2001 г. са открити преговори по 21 глави.

До края на септември 2001 година бяха временно затворени следните 11 глави: Свободно движение на капитали, Дружествено право, Риболов, Статистика, Малки и средни предприятия, Наука и изследвания, Образование и обучение, Култура и аудиовизуална политика, Защита на потребителите и тяхното здраве, Външни отношения, Обща външна политика и политика на сигурност.

Б. КРИТЕРИИ ЗА ЧЛЕНСТВО

1. Политически критерии

Въведение

Политическите критерии за присъединяване, на които следва да отговарят страните-кандидатки, формулирани от Европейския съвет в Копенхаген през юни 1993 г. гласят, че тези страни трябва да са постигнали “стабилност на институциите, гарантиращи демокрация, върховенство на закона, спазване на правата на човека и зачитане и закрила на малцинствата.⁴”

В Редовния доклад относно напредъка на България в процеса на присъединяване за 2000 година Европейската комисия направи следното заключение:

“България продължава да изпълнява политическите критерии от Копенхаген.

България постигна напредък в приемането на вторичното законодателство, необходимо за прилагането на Закона за държавния служител, както и по отношение на неговото прилагане. Приемането на Закон за закрила на детето през юни 2000 година, с който се създава Държавна агенция за закрила на детето, е друга положителна крачка в правилната посока.

Много малко е направено обаче за повишаване на нивото на съдебната система, която остава слаба. Корупцията също продължава да е много сериозен проблем и една глобална, прозрачна антикорупционна стратегия, подкрепена публично от правителството и парламента би била от полза. Известен напредък е постигнат след приемането през миналата година на Рамковата програма за равнопоставено интегриране на ромите в българското общество, но административният капацитет на Националния съвет по етнически и демографски въпроси за прилагане на програмата остава слаб, а задачата за ефективното прилагане на програмата се затруднява от ограничените финансови средства отпуснати за нея.

Големи усилия са необходими за развитието на силна, независима, ефективна и професионална съдебна система. Борбата с корупцията следва да бъде засилена. В съответствие с краткосрочните приоритети от Партньорство за присъединяване по ромската проблематика са необходими по-нататъшни конкретни действия и адекватно финансово обезпечаване.”

Настоящият раздел има за цел да направи оценка на процесите в България след Редовния доклад за 2000 г., както и на общото положение в страната от

⁴ Тези принципи са специално подчертани в Хартата за основните права на Европейския съюз, публично обявена от Европейския съвет в Ница през декември 2000 г.

гледна точка на политическите критерии от Копенхаген, включително що се отнася до цялостното функциониране на изпълнителната власт и на съдебната система. Развитието в тази насока е в много отношения тясно свързано с развиването на способността на България да прилага достиженията на правото на ЕО (acquis), особено в областта на правосъдието и вътрешните работи. Конкретна информация за развиването на способността на България да прилага достиженията на правото на ЕО (acquis) в областта на правосъдието и вътрешните работи се съдържа в съответния раздел (Глава 24 - Сътрудничество в областта на правосъдието и вътрешните работи) на част Б. 3.1. на настоящия доклад.

Последно развитие

В резултат на парламентарните избори от 17 юни 2001 г. бе сформирано правителство на Национално движение Симеон II в коалиция с Движението за права и свободи, като то смени във властта правителството на Обединените демократични сили, първото правителство с пълен мандат от 1989 г. насам. Интеграцията на страната с Европейския съюз остава основен приоритет и за новото правителство. Консенсусът на всички парламентарно представени политически сили за интеграция с Европейския съюз и НАТО се запазва като много силен. България продължи да играе положителна роля с усилията си за засилено сътрудничество в Югоизточна Европа.

В обобщаващия доклад на ОССЕ (ODIHR) за изборите от 17 юни 2001 г. се прави заключението: “Докато тези избори отговарят на задълженията по ОССЕ за демократични избори, електоралният процес като цяло търпи понататъшно усъвършенстване. В закона за изборите се съдържат положения, които дават основания за загриженост, включително във връзка с липсата на упоменаване на правото на акредитирани и международни наблюдатели да упражняват контрол върху процеса на събиране на резултатите. Ролята на медиите се регулира като цяло също рестриктивно.” Препоръките са приети от българското правителство.

1.1 Демокрация и правова държава

Както беше упоменато и в предишните Редовни доклади, България е постигнала стабилността на институциите, която гарантира демокрация и върховенство на закона. В настоящия раздел се акцентира върху най-същественото в развитието през изминалата година.

Парламент

Парламентът продължи да работи спокойно през изминалата година. След изборите през юни бе създадена нова парламентарна комисия по въпроси на европейската интеграция, която замести парламентарния Съвет по европейска интеграция. Новосъздадената комисия съчетава елементи от

бившия Съвет по европейска интеграция и Комисията по външна и интеграционна политика. Новосъздадената парламентарна комисия ще продължи да взема решения на основата на консенсус между четирите парламентарни групи и ще запази процедурата за ускорено приемане на законодателство, свързано с европейската интеграция.

Изпълнителна власт

Миналата година бе констатиран напредък в създаването на правната рамка за модерна, професионална и независима държавна администрация. Процесът продължи с приемането на по-голямата част от необходимото вторично законодателство и с напредъка в прилагането на правната рамка, като така бе осъществен по-нататъшен напредък по отношение на приоритетната задача за прилагане на Закона за държавния служител. Правната рамка за българската държавна администрация е вече до голяма степен добра, но на някои въпроси следва да се отдели допълнително внимание. Необходимостта сега е концентриране на усилията върху прилагането на правната рамка, за да се подсигури изграждането на професионална и независима държавна администрация.

Предприети бяха допълнителни стъпки за прилагането на Закона за администрацията и Закона за държавния служител. От Министерски съвет бяха приети устройствени правилници, определящи структурата на повечето министерства и изпълнителни органи. Заетите в администрацията постепенно придобиват новия статут на държавни служители. Към септември 2001 година със статут на държавни служители бяха 17 300 души. Това съставлява около 30 % от заетите в структурите на държавната администрация (включвайки тези на национално, регионално и общинско ниво). В тези данни не са включени служителите на Министерство на вътрешните работи, където около 8 % от служителите (5119 души) са демилитаризирани и имат статут на държавни служители. Служителите с новия статут получиха значително увеличение на заплатите със средно 20 %, което се очаква да спомогне за привличане и задържане на високо квалифицирани кадри. Нивото на заплатите на държавните служители, както и това на допълнителните възнаграждения (т. напр. надбавки и поощрения) се уреждат от закона.

През декември 2000 г. в качеството си на министър на държавната администрация министър-председателят одобри Кодекс за поведението на държавния служител. В него се определят нравствените норми за поведение в служебните контакти и в обществения и личния живот.

Също през декември 2000 г. Министерски съвет прие устройствен правилник за Държавната административна комисия. Нейната задача е да следи за спазването на статута на държавния служител.

Що се отнася до набирането на кадри, конкурсни процедури за придобиване на статут на държавен служител въз основа на качествата на кандидатите

бяха организирани в ограничен брой случаи, но тези процедури още не се прилагат при голям брой от назначенията. По-специално, провеждането на конкурсна процедура не е правилото при вътрешни назначения.

Различни стъпки бяха предприети и по отношение на отвореността на държавната администрация към гражданите и нейната прозрачност. Бе създаден регистър на държавните структури и на актовете на изпълнителната власт, качен в Интернет. Между другото в този регистър се съдържа информация за функциите и устройството на основните министерства и агенции, както и информация от интерес за широката публика. Включена е и информация за обществените поръчки.

Приемането на Закон за достъп до информацията е друга положителна стъпка напред. С него се определя правото на гражданите и на юридическите лица да получават от структурите на държавното и местно управление достъп до информация от обществен интерес. В случай на отказ, той може да се обжалва по съдебен ред. Законът съдържа обаче някои разтегливи правни дефиниции, които ще затруднят прилагането му от администрацията (особено на местно ниво) и тълкуването му от съда, така че е налице нужда от доуточняване.

С решение на Министерски съвет от юни 2000 г. относно мерки за подобряване на административните услуги за гражданите в шест местни администрации стартира пилотен проект за организиране на услугите на принципа “едно гише”.

Понастоящем в редица общини в страната и в София се осъществяват дейности на принципа на омбудсмана. България няма още омбудсман с общонационални пълномощия.

Продължи да функционира Върховният административен съд и се наблюдава нарастване на броя на разглежданите от него дела. Пред този съд могат да се обжалват административни актове на централната и местната власт. ВАС излезе с няколко решения по важни въпроси и изпълнителната власт се съобрази с тях. Независимо от това ролята на ВАС трябва да бъде доразвивана.

Развитие се наблюдава и по отношение на политиката на планиране и капацитета за формиране на политика. Както бе констатирано и през миналата година, в области, които включват различни дирекции и отдели (т. напр. във връзка с подготовка за усвояване на структурните фондове) междуправителствената координация се нуждае от по-нататъшно подобряване. За новото законодателство се прави задължителна оценка на ефекта от прилагането, но това се прави при различно качество и понякога повърхностно. Що се отнася до консултирането на обществеността, новата практика на публикуване на законопроектите в Интернет с цел инициране на по-широк обществен дебат е за приветстване, но могат да се подобрят формите на консултации, например с икономическите и социалните партньори. Както бе споменато и миналата година, недостатъчно внимание

се отделя на това как ще се прилагат законите, което води до забавяне между приемането на законите и действителното им прилагане. След влизането на новите закони в сила е необходимо да се отделя повече внимание на упражняването на контрол върху прилагането и съблюдаването им, по-специално в рамките на съдебната система.

Новото правителство поема ангажимент да запази структурите, отговарящи за евроинтеграционния процес с оглед подсигуриране на приемственост. Като цяло структурите, създадени за евроинтеграционния процес функционираха ефективно по отношение на подготовката за членство, хода на преговорите и прилагането на Европейското споразумение. Но административните структури нямат достатъчен капацитет за напълно ефективно усвояване на помощта от ЕС и се нуждаят от укрепване.

В съответствие със Закона за държавния служител бе създаден Институт по публична администрация и европейска интеграция. Приет бе неговият устройствен правилник и бяха назначени негови служители. Разходите по заплатите на служителите и по поддръжката на сградата се финансират от държавата, а на настоящия етап подготовката на тренировъчни курсове и обучаването на преподаватели се финансира от донори. В началото на 2001 г. започна подготовката на Национална стратегия за обучаване на държавната администрация.

По отношение на регионалната и местна администрация няма промени за отразяване.

Въпреки предприетите по-нататъшни стъпки за създаване на модерна и отворена държавна администрация, остава още много работа за развиването на държавната администрация и насърчаването на нова административна култура, така че тя да е готова да поеме членството в ЕС. Тук се включват и допълнителни усилия за прилагането на правната рамка и утвърждаване на процедурите, гарантиращи прозрачност.

Съдебна система

След Редовния доклад за 2000 г. в България се засили дебатирването на състоянието на реформата в съдебната система.

На 1 октомври 2001 г. новото правителство прие Стратегия за реформа на съдебната система в България. Нейната цел е утвърждаването на европейски стандарти в съдебната система като принос към подготовката за членство в ЕС. Отделните елементи включват подобрения по отношение на човешките ресурси, администрацията и физическата инфраструктура на съдебната система. Капацитетът на Висшия съдебен съвет да изпълнява ролята си трябва да бъде укрепен, както и да се подобри координацията по управляването на съдебната система между Висшия съдебен съвет и Министерство на правосъдието. Предвижда се Центърът за обучение на магистрати да се трансформира в обществена институция. Необходимо е

предприемане на стъпки за разширяване на равноправния достъп до правни услуги (усъвършенстване на разпоредбите за безплатно предоставяне на правна помощ) и за подобряване на изпълнението на съдебни решения, за да се подсигури по-ефективна защита на правата на гражданите. Следва да се разработи и подробен план за действие. Докато приемането на стратегията е безспорна крачка напред, в нея не са поставени въпроси, за решаването на които ще са необходими промени в Конституцията, като например промените за отмяна на имунитета на магистратите.

Конституцията и Законът за съдебната система гарантират независимостта на съдебната система. Те предвиждат и съдебен имунитет за представителите на съдебната власт (съдии, прокурори и следователи) в изключение на случаите на сериозни престъпления, предвиждащи лишаване от свобода за повече от пет години. Обстоятелството, че криминални следователи с функциите, които те изпълняват в България (докато в други страни тези функции се изпълняват от полицията) са представители на съдебната система, е необичайно. Исканията до Висшия съдебен съвет за вдигане на имунитет са рядък случай. Правото на съдебен имунитет затруднява да се разкрие потенциалната скала за корупция и криминална дейност в съдебната система.

В съответствие с Конституцията и Закона за съдебната система Висшият съдебен съвет (ВСС) е най-високата инстанция, представляваща и управляваща съдебната система. ВСС включва представители на съдии, прокурори, следователи и юристи.

Според българското законодателство съдебната система разполага със собствен бюджет. Висшият съдебен съвет е изготвял бюджети за съдебната система. Независимо от това, през последните няколко години изпълнителната власт внася в Парламента проектобюджети, различаващи се в частта за съдебната система от изготвените проектобюджети на ВСС. Действително одобрените бюджети на съдебната система са с около 30 % по-малки от предлаганите от ВСС.

От една страна, ВСС има доста широки административни пълномощия за управяването на съдебната система, от друга страна, той няма необходимият административен капацитет за упражняването на тези пълномощия. Секретариатът не разполага с достатъчен щат за изпълнението на неговата роля.

Около 80 % от бюджета на съдебната система отива за заплати на съдиите и персонала, а и останалата част се изразходва за всекидневни нужди за действието на системата, като не остава почти нищо за оборудване.

Процедурите за финансирането на административните разходи по поддръжката на служебните канцеларии на съдилищата, прокуратурите и следователските служби са сложни и непрозрачни. Условиата в повечето от съдилищата, кабинетите на прокурорите и на следователите продължават да

са много лоши. В администрациите на съдилищата широко разпространената практика е на ръчна обработка на досиетата и на делата. Там, където в съдилищата е въведена компютързация, това обикновено се дължи на местна инициатива или на донорски програми.

Неясното разграничение на функциите и пълномощията между ВСС и Министерството на правосъдието е проблем, който допринася за лошото функциониране на съдебната система.

Административното разглеждане на делата често се бави. Това се дължи на редица фактори. Лошото административно обезпечаване принуждава съдиите, прокурорите и следователите да отделят много време (при съдиите оценявано на над 20 % от работното им време) за административни и канцеларски дейности. Така се намалява реалното време за разглеждане на делата. При разглеждането на делата няма прозрачни правила за тяхното препращане до различните инстанции. Например, необичайно голяма част от делата се препраща от съдилищата обратно на прокурорите, тъй като съдилищата преценяват разследването за непълно. Връщане на делата обратно на прокурорите се наблюдава и в държавите-членки на ЕС, но високият процент на такива случаи в България води до извода за структурен недостатък. Условието, при които дело може да се върне, не са прозрачни и липсва система за обжалване на подобни решения.

По отношение на назначенията, няма напредък във въвеждането на прозрачни общонационални критерии, нито конкурси за назначаване или повишаване на съдиите. През април 2001 г. Висшият съдебен съвет обяви намерението си за създаване на комисии за назначаване на съдии и прокурори в регионалните съдилища, но това решение още не е приведено в действие. Продължава осъществяването на местни инициативи в няколко основни съдилища за назначаване на млади съдии на конкурсно начало.

Обучението продължава да е неадекватно. За сега няма никаква системна форма за обучение на представители на съдебната власт. Центърът за обучение на магистрати, неправителствена организация, която се финансира до голяма степен от чуждестранни донори, се концентрира върху обучението на съдии. През април 2001 г. стартира пилотна програма за обучение на прокурори. Центърът също организира някои общи курсове за правото и институциите на ЕС. Организиран са няколко курса за магистрати по международно сътрудничество по наказателни дела, екстрадиция и процедури по несъстоятелност. От миналогодишния Редовен доклад насам се оформи консенсус между Висшия съдебен съвет и Министерство на правосъдието относно необходимостта от създаване на национален обществен институт за обучение на представители на съдебната система.

В някои области се наблюдаваше развитие, но все още няма основание за промяна на цялостната оценка от миналата година, за това, че са необходими по-нататъшни усилия за създаване на силна, независима, ефективна и професионална съдебна система, способна да гарантира пълно съблюдаване

на върховенството на закона, както и на ефективно участие във вътрешния пазар.

Мерки срещу корупцията

Докато, от една страна, през последната година се наблюдаваха някои подобрения, по-специално по отношение на правната рамка, корупцията продължава да е много сериозен проблем в България. Според няколко изследвания, направени след миналогодишния Редовен доклад, като най-склонни към корупция се възприемат следните професии - митничарите, полицаите, университетските преподаватели, бизнесмените, служителите в обществения сектор, които имат пряк контакт с гражданите и представителите на съдебната система. Корупцията продължава да се разглежда като един от основните проблеми на българското общество. Тя все още се възприема като ефективен начин за разрешаването на лични проблеми. Наблюдава се обаче намаляване на търпимостта към корупцията и гражданското общество прояви активност при издигането на съзнанието за този проблем и вкарването на корупцията в политическия дневен ред. Новото правителство поема ангажимент да се бори с корупцията. Във възприятията за ситуацията се забелязва тенденция да се говори за подобряване на климата за бизнеса и инвестициите, но корупцията остава сериозна пречка за развитието на бизнеса и подобряване на инвестиционния климат.

На 1 октомври, Министерският съвет прие Национална стратегия за борба с корупцията. В нея са очертани четири основни насоки: създаване на институционална и правна среда, която да свие корупцията, антикорупционна реформа в съдебната система, свиване на корупцията в икономиката и антикорупционно сътрудничество между правителствените институции, неправителствените организации и средствата за масово осведомяване. В стратегията се набляга на прозрачност, подотчетност и ясни взаимоотношения, например между - от една страна - правителството и - от друга страна - частния сектор и гражданите. Предвиждат се специални мерки, например такива, които ще засегнат агенция "Митници", обществения финансов контрол и местната власт. На Народното събрание е отредена ролята да стане олицетворение за антикорупционна ефективност, чийто пример да бъде последван и от останалите институции.

Докато правната рамка за борба с корупцията се създава, прилагането на съществуващата правна рамка представлява важно предизвикателство. За сега не се фокусира достатъчно върху предотвратяването на корупцията. От миналата година насам са предприети редица мерки:

- Приет бе Кодекс за поведение на държавния служител, в който са заложили основните принципи и нравствени норми за поведение на държавните служители в служебните им контакти с гражданите и в обществения и личния им живот;

- Влезе в сила нов Закон за политическите партии, който въвежда по-ясни правила за финансирането на политическите партии;
- Влезе в сила Закон за достъпа до информацията. Това би следвало да подобри прозрачността в администрацията, забелязва се обаче необходимост на по-голяма правна яснота (*вж. раздела за изпълнителната власт*), за да се гарантира пълна ефективност при постигането на тази цел;
- Всички обявени обществени поръчки от 1 януари 2001 г. насам се публикуват в Публичния регистър за обществените поръчки. Регистърът е достъпен за гражданите в Интернет;
- Правителството внесе в Народното събрание изменения и допълнения към 21 закона, които имат за цел облекчаването и премахването на различни регистрационни и лицензионни режими.

Основните институции, които имат отношение към делата за корупция са Главният прокурор, следователите, съдилищата, полицията, Националната служба за борба с организираната престъпност и Бюрото за финансово разузнаване. Следва да се отбележи обаче, че много от лицата в съдебната система, които обработват такива дела, се ползват от съдебен имунитет за определени престъпления (*вж. също раздела за съдебната система*).

Що се отнася до администрацията, в съответствие със Закона за публичния регистър, който предвижда високопоставените служители на правителството да декларират имуществото, доходите и разходите си, през лятото на 2000 г. бяха подадени първите декларации на високопоставени държавни служители за доходите и разходите им.

България продължава участието си в мониторинга на антикорупционни мерки в рамките на работната група на ОИСР по подкупите при международни търговски трансакции и в групата на Държави срещу корупцията (GRECO).

1.2 Права на човека и защита на малцинствата

Както бе отбелязано в миналогодишния Редовен доклад, България продължава да спазва правата и свободите на човека. В настоящия раздел се акцентира върху съществени последващи мерки в тази насока.

България е ратифицирала повечето конвенции за правата на човека (*вж. приложението*). През ноември 2000 г. България ратифицира Протокол No 4 и Протокол No 7 на Европейската конвенция за защита правата на човека и на основните свободи. България е ратифицирала Европейската социална харта (ревизирана) и е поела обвързаността да спазва Допълнителния протокол, който предвижда система за колективни оплаквания.

Достиженията на правото на ЕС (acquis), свързани с антикорупционни мерки, още не се възприети в българското право.

Граждански и политически права

От миналата година насам България е постигнала напредък по отношение на обучаването на полицаи в права на човека, на нелегалния трафик на хора, на предварителното задържане и правната рамка за неправителствените организации.

Правозащитни организации продължават да публикуват критични доклади по отношение на *полицейското насилие*, което е причина за сериозна загриженост. Тези доклади сочат, че най-голяма вероятност за малтретиране от страна на полицията съществува при малцинствата, хомосексуалистите и проституиращите. Рядко се разследват случаи на злоупотреба с полицейска власт и много малък брой случаи стигат до съда. Доклади сочат, че няма промяна по отношение на честото прибягване до насилие в арестите. Докладва се за леко намаляване на броя на задържаните в полицейските участъци, които са докладвали за прибягване до физическо насилие. Както и през предходните години, от докладите произтича, че сред жертвите на насилие броят на ромите продължава да е непропорционално висок. Положителен факт е създаването на специална комисия по правата на човека в Национална служба “Полиция”, която има за задача да приведе полицейската практика в съответствие с международното право, както и да организира съответното обучение. Определени са регионални координатори, които ще отговарят за организирането на тази дейност на местно ниво, и те преминават през периодично обучение по въпроси на правата на човека.

България продължава да е изходна и транзитна страна на *трафик* на хора. Правителството обаче полага усилия за борба с нелегалния трафик. Полицията има две подразделения, които се занимават с този въпрос. Нелегалният трафик на хора не е още дефиниран като престъпление, което затруднява вкарването на тези случаи в съда, но в парламента е внесено предложение за промени в тази насока. На този етап има малък брой дела, влезли в съда. Налице е и тясно сътрудничество с други правителства в борбата срещу нелегалния трафик на хора.

Що се отнася до *предварителното задържане*, тук се наблюдават някои подобрения. Забелязва се тенденция към съкращаване на периода на предварителното разследване, което означава, че броят на задържаните за повече от 6 месеца е малък. 14 от общо 29-те предварителни арести, намиращи се в подземия, бяха закрити.

Затворите продължават да имат проблеми с пренаселеност, лоша храна и санитарни условия. По отношение на трудовоизправителните и трудововъзпитателните училища няма подобрения по отношение на правната рамка, която позволява изпращането на млади хора в тях. Правната

рамка продължава да се нуждае от изменения, които да гарантират, че случаите се разглеждат в пълно съответствие с правото на справедлив процес преди задържане.

На 5 октомври 2000 г. Европейският съд по правата на човека излезе с присъда по делото Върбанов срещу България. В нея се констатира нарушаване на член 5 от Европейската конвенция за правата на човека, на правото на свобода и безопасност, като се постановява, че задържането в психиатрична клиника е израз на произвол. Идентифицират се празноти в българското законодателство. Българското правителство изрази намерения да внесе изменения в Закона за общественото здраве или да реши въпросите с нов Закон за психическото здраве, но това още не е факт.

Загриженост се изразява и по отношение на това, че около една трета от обвиняемите по криминални деяния нямат достъп до защита в хода на процеса, преди влизането в първоинстанционния съд. България следва да предприеме стъпки за пълно гарантиране на основните права на човека, по-специално като гарантира на всички задържани лица, които не могат да си позволят наемането на адвокат, да получат действително достъп до правна помощ.

По отношение на *свободата на словото*, както бе споменато и в последния Редовен доклад, глобите за клевета остават много високи, но има индикации за въздържаност при налагането им.

По отношение на *свободата на вероизповеданията* в последния Редовен доклад бе изразена загриженост, че заинтересуваните страни не са били консултирани при подготовката на новия Закон за вероизповеданията. Приемането на закона бе отложено с оглед на неговото съгласуване. Законът още не е приет.

Положително развитие представлява обстоятелството, че редица молби за алтернативна военна служба са били уважени през изминалата година в съответствие със закона от октомври 1999 г.

По отношение на *правото на лична тайна*, редица правозащитни организации изразяват загриженост във връзка с големия брой разрешения за подслушване и необходимостта да се гарантира законосъобразен съдебен контрол върху издаването на такива разрешения.

Българското законодателство понастоящем дискриминира *хомосексуалистите*. Необходимо е да отпаднат дискриминационни разпоредби в Наказателния кодекс, за да се избегне тази дискриминация.

Законът за сдруженията с идеална цел влезе в сила през януари 2001 г., като създаде нова правна рамка за дейността на *неправителствените организации* в България. Това е знак за напредък, тъй като се създават ясни правила за регистрирането на сдружения на гражданите и на фондации.

Новият закон създава и по-голяма прозрачност благодарение на създаването на регистър на организациите и въвеждането на задължението за годишни доклади за дейността и финансирането на тези организации. Запазва се обаче по-скоро рестриктивността по отношение на данъчното третиране на НПО и дарителството. В новоучреденото Народно събрание бе създадена постоянна комисия по проблеми на гражданското общество.

Икономически, социални и културни права

През обаче при укрепване на правната рамка за закрила на детето.

Няма по-нататъшен напредък в приемането на законодателство за *равнопоставеността* на жените и мъжете. По отношение на политическото представителство, в резултат на изборите от юни 2001 г. жените в новоучреденото Народно събрание съставляват 25 %, което е съществено нарастване в сравнение с 11 % в предходното Народно събрание.

Законът за закрила на детето (споменат в последния Редовен доклад) има за цел да се намали броя на децата, настанени в специални заведения, като им се подsigури семейна среда, но в края на 2000 г. нямаше съществена промяна в броя на децата, настанени в специални заведения. Битовите условия в специалните социални заведения за деца са от различно естество и има данни, че в някои домове за сираци нивото на полаганите грижи е сравнително високо, но в много домове битовите условия са много лоши. Положението е особено сериозно в някои домове за деца с тежки увреждания. Има твърдения, че лоши битови условия и неадекватно полагане на грижи допринасят за особено висока смъртност в някои домове за деца с умствени увреждания. Около 65 % от децата, настанени в интернати, са от малцинствените групи. Персоналът на домовете за деца е сред един от най-ниско платените в страната. Приета бе наредба за условията и предпоставките за подsigуряване на полицейска закрила за деца.

Правителството прие устройствен правилник за създаването на Агенция за закрила на детето и назначи неин председател. Агенцията има за задача да работи за подобряване на координацията и прилагането на политиката по отношение на децата на общонационално и регионално ниво и да ръководи и контролира общинските служби по отношение на дейностите по закрила на детето. Усилията са насочени към предотвратяване на социална изолация и към деинституционализиране на дейностите. За да стане Агенцията за закрила на детето наистина действена, са необходими редица стъпки. Все още липсва вторичното законодателство, което да конкретизира точно функциите ѝ, както и адекватни човешки и финансови ресурси. Втората национална институция, предвидена в Закона за закрила на детето, Национален съвет за закрила на детето (консултативен орган) бе също конституирана. Членовете ѝ са представители от осем правителствени дирекции. Седем неправителствени организации участват като асоциирани членове. Като асоциирани членове са поканени и две международни

организации. България трябва да гарантира пълното прилагане на конвенцията на ООН за правата на детето и да подsigури необходимия административен капацитет за нейното ефикасно функциониране.

Права и защита на малцинствата

България е ратифицирала Рамковата конвенция на Съвета на Европа за защита на националните малцинства.

В преброяването от 2001 г. 4, 6 % от населението се самоидентифицират като роми, а 9,4 % като етнически турци.

Както бе констатирано и в предходните години, ромското население продължава да е обект на социална дискриминация в резултат на натрупани във времето фактори, довели до влошаване на неговия жизнен стандарт. Много от ромите живеят при много лоши условия в незаконно построени сгради. Според един доклад, около 70 % от къщите в ромските квартали са построени незаконно, което означава, че имат много ограничен достъп до обществените услуги, без да имат право на тях. Много малко общини се отзоваха на призива на Рамковата програма за легализиране на тези къщи. Безработицата е много голяма, като се оценява на достигаща 60-75 % от ромите в трудоспособна възраст. Политическият ангажимент на правителството да облекчи проблемите на ромите трябва да се подкрепи от повече усилия в посока на конкретни действия.

Напредъкът в подобряването на положението на ромската общност е ограничен. Що се отнася до Рамковата програма за равноправно интегриране на ромите в българското общество, приета през 1999 г., много малко е постигнато по отношение на нейното прилагане. През последната година не бе постигнат никакъв напредък в укрепването на капацитета на Националния съвет по етнически и демографски въпроси за прилагане на програмата. Продължи обаче упоменатата миналата година програма за назначаване на роми като експерти в администрацията.

Достъпът до здравеопазването и до обществените услуги е неравномерен при ромите. Правителството взе мерки за облекчаване на издаването на нови документи за самоличност на представителите на етническите малцинства. При реализирането на социални програми хората от малцинствата бяха специална целева група. В някои общини обаче имаше протести от ромски представители за неизплатени социални помощи. Националният осигурителен институт организира специална кампания сред малцинствата и включи в списъците на пациентите на местните лични лекари имената на лица, ненаправили своя избор. Лекарите получават стандартната такса за пациент плюс допълнителни фондове, за да се отчете уязвимостта на това население. Но въпреки това се получават сведения за дискриминационно отношение при подsigуряване на здравни услуги.

Много от ромските деца не ходят на училище, а при тези, които ходят, процентът на отпадащите е много висок. Сред причините за това е и

бедността. Независимо от статута им на редовни училища, училищата в ромските квартали на практика продължават да са сегрегирани училища, които предоставят ниско ниво на обучението. Това поставя голяма част от ромските деца в неравнопоставено положение по отношение на техните връстници в смесените училища. Ромските училища обикновено са пренаселени, в тях липсват основни помощни средства, а в много случаи учителите са с много лоша подготовка. В двуезичните училища се назначават като наставници и учители роми, но независимо от това са необходими по-нататъшни стъпки за гарантиране на ромските деца на достъпа до образователната система. Положителна крачка напред е началото на процеса на десегрегация на ромските училища, като в рамките на няколко проекта на НПО се изпробват различни методологии за това. Но това развитие трябва да прерасне в правителствена политика, а методологията и подходите следва да се обсъждат и да бъдат възприети от ромската общност.

Налице са някои общински проекти. Така например в София и Пловдив стартираха проекти за строителство на къщи за роми, което създава и работни места. Отчасти тази дейност се финансира от международни дарители. Софийският общински съвет е приел средносрочна програма за ромската общност в София, която следва да приключи през 2005 г.

При парламентарните избори през юни 2001 г. се наблюдаваше засилено политическо участие от страна на ромите и в парламента има депутати-роми. Турското малцинство е по-добре интегрирано в политическия живот в резултат на изборното си представителство както на национално, така и на местно ниво. Движението за права и свободи, което има голяма представителност сред етническите турци, е част от управляващата коалиция в парламента.

По-нататъшни усилия са необходими за социално-икономическата интеграция на онези етнически турци, които живеят в икономически слабо развити региони.

Парламентът прие промени в Закона за гражданска регистрация, с които се опростяват процедурите, по които насилствено преименуваните по време на комунистическия режим етнически турци в България могат да си върнат имената. Сега за това вместо съдебна се прилага административна процедура, която макар и безплатна, е доста бавна.

В почти всички електронни медии има участие на малцинствените групи в рамките на специализирани програми. Националната телевизия излъчва новини на турски език и има две програми, в които се разглеждат проблеми на малцинствата и които се подготвят от представители на малцинствата. Кабелният телевизионен канал във Видин получи лиценз за национално покритие. Някои местни радиостанции също излъчват програми, насочени към ромското население. Има редица редовно излизащи ромски вестници и списания.

Както бе констатирано миналата година, нивото на представителност на малцинствата във висшата администрацията и сред офицерството в армията и полицията е ниско. В тази насока са предприети някои стъпки, например чрез специална програма за насърчаване на работата в полицията.

1.3 *Обща оценка*⁵

В становището си от 1997 г. Европейската комисия направи заключението, че България изпълнява политическите критерии. От тогава насам България е постигнала съществен напредък в по-нататъшното консолидиране и укрепване на стабилността на институциите, гарантиращи демокрация, върховенство на закона, права на човека и зачитане и закрила на малцинствата. През изминалата година бяха положени допълнителни усилия в тази насока. България продължава да изпълнява политическите критерии.

От миналата година насам по-нататъшен успех бе осъществен в реформата на държавната администрация. Много служители имат статут на държавни служители и вече има Кодекс за поведение на държавния служител. Положителна крачка напред е и Законът за достъп до информация, но той се нуждае от някои разяснения с оглед на ефективното му прилагане. По-нататъшни стъпки са необходими за гарантирането на ефективна, прозрачна и отговорна държавна администрация.

Скорошното приемане от правителството на две стратегии, една за съдебната реформа и друга за борбата с корупцията, е съществено развитие. Предизвикателството сега е тези две стратегии да се приложат на практика. Съдебната система остава слаба и няма за сега основания да се промени оценката от миналата година, че са необходими по-нататъшни усилия, за да може съдебната система да стане силна, независима, ефективна и професионална и да е в състояние да гарантира пълно зачитане на върховенството на закона, както и ефективно участие във вътрешния пазар. Корупцията продължи да дава сериозни основания за загриженост. Ефективното прилагане на правната рамка е предизвикателство в това отношение и е необходимо да се концентрират по-големи усилия за предотвратяване на корупцията.

Постигнат е известен напредък по отношение на обучаването на полицаите по права на човека и в борбата срещу нелегалния трафик на хора. Необходимо е обаче да се обърне внимание към поведението на полицаите, особено що се отнася до сведенията за случаи на малтретиране, които продължават да предизвикват сериозна загриженост.

Бяха създадени Агенция за закрила на детето и Национален консултативен съвет за закрила на детето. Необходими са по-нататъшни стъпки за

⁵ Вж. “Да превърнем разширяването в успех: стратегия и доклад на Европейската комисия за напредъка в процеса на подготовка за присъединяване на отделните страни кандидатки”, COM (2001) 700.

превръщането на Агенцията за закрила на детето в наистина действена институция. По отношение на благото на децата, за сега няма съществена промяна в броя на децата, настанени в специални домове. Повод за загриженост са лошите битови условия в някои домове за деца с умствени увреждания.

Ромското население продължава да е обект на широко разпространена социална дискриминация. Политическият ангажимент на правителството да облекчи неговите проблеми за сега не са подкрепени от конкретни действия. По-положителен елемент от развитието е, че някои неправителствени организации реализираха проекти по десеграцията на ромските училища.

Много малък е напредъкът за изпълнение на приоритета от Партньорство за присъединяване за започване на прилагането на Рамковата програма за ромското население и за укрепване на Националния съвет за етнически и демографски въпроси.

По отношение на други приоритети, свързани с Партньорството за присъединяване, България отбеляза по-нататъшен напредък в прилагането на Закона за държавната администрация. Приоритетът за укрепване на съдебната система обаче остава неизпълнен.

2. ИКОНОМИЧЕСКИ КРИТЕРИИ

2.1. Въведение

В становището си от 1997 г. по кандидатурата на България за членство в ЕС Европейската комисия прави заключението:

“Напредъкът на България в изграждането на пазарна икономика беше ограничен от липсата на ангажиране с провеждане на пазарно ориентирана икономическа политика; България няма да е в състояние да се справи в средносрочен план с конкурентния натиск и пазарните сили, действащи в Съюза.”

Тази констатация бе потвърдена и в Редовните доклади за 1998 и 1999 г. В своя Редовен доклад за 2000 г. Европейската комисия констатира, че:

“България постигна очевиден по-нататъшен напредък в установяването на функционираща пазарна икономика. Тя още не е в състояние да се справи в средносрочен план с конкурентния натиск и пазарните сили, действащи в Европейския съюз.”

При разглеждането на икономическите процеси в България от Становището от 1997 г. насам в подхода си Европейската комисия се е ръководила от заключенията на Европейския съвет в Копенхаген през юни 1993 г., които гласят, че членството в ЕС изисква:

- съществуване на функционираща пазарна икономика;

- способност за справяне с конкурентния натиск и пазарните сили, действащи в Съюза.

В следващия по-долу анализ Европейската комисия се придържа към методологията, използвана както в Становището, така и в предходните Редовни доклади.

2.2 Икономическо развитие

В резултат преди всичко на вече осъществените икономически реформи и благодарение на по-благоприятната външна среда икономическият растеж се ускори. Българската икономика реализира растеж от 5,8 % за 2000 г., най-големият от икономическата криза през 1996-97 година насам. Запазена бе макроикономическата стабилност, за което свидетелстват състоянието на публичните финанси на България и баланса по текущата сметка. Инфлацията обаче нарасна значително, преимуществено под въздействие на еднократни фактори, докато безработицата леко спадна от високото си ниво. Нивото на частните инвестиции остана ниско, но при тенденция за бавно нарастване, докато чуждестранните инвестиции на зелено са големи и продължават да нарастват.

Основни икономически показатели							
България		1996	1997	1998	1999	2000	2001 посл.
БВП, реален растеж	%	-10.1	-7.0	3.5	2.4	5.8	4.8 Н1
Инфлационен индекс ⁶			1,047.				10,2 ⁷ юн
- средно годишно	%	123.0	7	18.7	2.6	10.3	и
- дек.спрямо дек	%	311.0	547.5	1.6	7.0	11.3	9.4 Юни
Безработица, в края на год дефиниция на МОТ	%	13.7	15.0	16.0	17.0	16.4	19.4 P Q2
Общ баланс на реп.бюджет	% от ВВП	-15.3	-0.3	1.3	0.2	-0.7	:
Баланс по текущи сметки	% от ВВП	2.7	13.2	-0.6	-6.0	-5.0	:
	Милиона ЕКЮ/Евро	208	1,187	-69	-695	-649	-319 ⁸ ян.- юни
Външен дълг - съотн.дълг/износ	%	168.9	165.9	160.9	180.6	139.8	:
- брутен външ.дълг	милиона ЕКЮ/евро	8,252	9,211	7,973	9,285	10,650	:
Преки чужд.инв./нето – данни за платежния баланс	% от БВП	1.8	6.4	5.5	7.5	7.1	
	Милиона ЕКЮ/Евро	138	573	602	874	926	304 ⁹ ян.- юни

⁶ PROXY HICP (Хармонизиран индекс на потребителските цени) от 1997 г. насам (вж. методологическите бележки)

⁷ Динамика на средния индекс за една година

⁸ Източник: уебстраница на БНБ

⁹ Източник: уебстраница на БНБ

Напредък бе осъществен по отношение преструктурирането на икономиката и на приватизацията. Делът на частния сектор в БВП продължи да нараства, а активитите, които са още държавна собственост, са предимно в сферата на обществените услуги. Финансовите резултати на предприятията, които са още държавна собственост, се подобряват и продължават да се следят от Министерство на финансите. Бизнесклиматът се подобри, но лицензионните, данъчните и митнически режими все още имат слабости и се нуждаят от по-нататъшно усъвършенстване. Приватизационните процедури не винаги са открити и прозрачни, от усъвършенстване се нуждаят и прилагането на процедурите по банкрот. Банковият сектор се развива, макар и бавно, но продължава да е в състояние, в което все още не допринася значително за, между другото, бързото преструктуриране на промишлеността и услугите.

Основни показатели за икономическата структура		
Население средно	хиляди	8,170
БВП на глава от населението ¹⁰	Паритет на покупателната способност % от средното за ЕС	5,400 24
Дял на селското стопанство ¹¹ в ■ брутна добавена	%	14.5
• стойност –	%	:
• заетост		
Съотношение инвестиции/ БВП	%	16.2
Брутен вътрешен дълг/ БВП ¹²	%	81.8
Износ на стоки и услуги/ БВП	%	58.5

¹⁰10 Данните са изчислени въз основа на демографските данни от Националния сметкоплан и е възможно да се различават от тези, използвани в демографската статистика.

¹¹11 Селско стопанство, лов, лесовъдство и риболов

¹²12 По приблизителна оценка

Преки чуждестранни инвестиции/ нето	Милиона евро Евро/ глава от населението ¹³	1,960 ¹⁴ 239 ¹⁵
--	---	--

Р: предварителни данни

България наскоро отново се върна към тенденцията на догонване на ЕС. Средният доход на глава от населението по паритет на покупателната способност беше нисък, на ниво само 24 % от средното за ЕС ниво. Това съставлява леко нарастване в сравнение с 1999 г., но средното ниво на доходите продължи да е под предкризисното ниво от 1996 г. Регионалните разлики в доходите в България са малки, в границите между 22 % и 24 % от средното за ЕС (по данни за 1998 г.) Процентната заетост и за двата пола е относително ниска. За 2000 г. средната заетост възлизаше на 51,5 %. През последните години тенденцията при икономическа активност беше намаляваща, достигайки най-ниската си точка от 47,5% през 2000 г. Безработицата регистрира лек спад на 16,4 от трудоспособното население за 2000 г., но нарасна на 19,4 (за второто полугодие на 2001). Повече от половината безработни (58,6 %) са трайно безработни. Процентната безработица е леко по-висока при мъжете отколкото при жените, но при младите хора (<25 години) с 34,2 %, тя е много по-висока отколкото при по-възрастните. Регионалните разлики за безработицата са по-големи от регионалните разлики в доходите: докато в два региона в и около столицата безработицата е много под средната за страната, във всички останали региони безработицата е над средната за страната (по данни за 1999 г.) Средната пенсия като процент от средната заплата нарасна леко (36,8 % през 2000 г. спрямо 34,6 % за 1999 г).

2.2 Оценка според критериите от Копенхаген

Наличие на функционираща пазарна икономика

Наличието на функционираща пазарна икономика предполага либерализацията както на цените, така и на търговията и съществуването на действена правна система, включително по отношение на правото на собственост. Макроикономическата стабилност и консенсусът в обществото по провежданата икономическа политика стимулират действеността на пазарната икономика. Добре развит финансов сектор и отсъствието на съществени бариери за влизане в и излизане от пазара подобряват ефективността на икономиката.

Продължава подкрепата за средносрочната икономическа програма и за политиката по присъединяване към ЕС. След изборите през юни 2001 г. всички парламентарно представени партии подкрепиха елементите на политиката, ориентирана към стабилност и присъединяване към ЕС (валутен

¹³ Данните са за 1999

¹⁴ данни 1999

¹⁵ данни 1999

борд, здрави обществени финанси, продължаване на реформите и присъединяване към ЕС). Мерките, предприемани от новото правителство, потвърждават неговата ангажираност с тези цели.

През май българските власти представиха своята предприемчива икономическа програма. През лятото на 2001 г. България започна преговори за стендбай споразумение с Международния валутен фонд, след успешното приключване на тригодишното споразумение, влязло в сила през септември 1998 г.

В хода на 2000 г. правителството подобри диалога със социалните партньори. Обсъжданията с тях подпомагат оформянето на полезни идеи за провеждането на икономическите реформи.

Брутният вътрешен продукт нарасна през 2000 г. с 5,8 %. Инвестициите се увеличиха с 8 % и допринесоха, наред с нетния износ, за увеличаване на търсенето. Най-бърз бе растежът при производството на стоки (+15 %), докато при услугите растежът бе наполовина. Селскостопанският сектор продължи да се свива в продължение на тенденцията от последните години за намаляване на дела на селското стопанство, подсилена допълнително от сушата, засегнала земеделието през лятото на 2000 г. През първата половина на 2001 г. тези тенденции продължиха. През първата половина на 2001 г. БВП нарасна с 4,8% в сравнение с първата половина на 2000 г. и нарастването на производството на стоки продължи да изпреварва нарастването на услугите; селскостопанският сектор продължи да се свива.

През годината безработицата намаля. В края на 2000 г. безработицата спадна на 16,4% от трудоспособното население (от 17,0 % през 1999 г.), от които 58,9 % трайно безработни. През второто тримесечие на 2001 г. безработицата се увеличи на 19,4 %. Загубата на работни места е свързана с намаляване на заетостта в резултат на структурните реформи и не е още компенсирана от създаване на нови работни места поради слаб бизнес-климат и разминаване между търсене и квалификация. Липсата на ефективна политика по отношение на пазара на труда (т.е. недостатъчни възможности за преквалификация) означава, че по отношение на споменатия по-горе аспект на безработицата няма адекватни действия. Ниският и непрекъснато спадещ процент на икономическа активност (47,5 %) води до извода, че значителен брой работници са излезли изцяло от пазара на труда.

Инфлацията на потребителските цени нарасна значително от 2,6 % през 1999 г. на 10,3 % през 2000 г. Средногодишната инфлация достигна над 10 % след май 2000 г. От януари 2001 г. насамоте обаче инфлацията отново спадна до едноцифрени стойности. Наблюдаваното развитие се дължеше основно на цените на горивата и хранителните продукти, повлияни от високите цени за енергийните източници, високия курс на долара и сушата през лятото на 2000 г. За повишаване на инфлацията допринесе и коригирането на контролираните цени.

България продължи да поддържа успешно валутния борд. В резултат на разликата в инфлационния индекс в евро-зоната и в България, стойността на българския лев се увеличи реално със седем процента по отношение на еврото. В началото на 2000 г. основният лихвен процент бе 4 1/2 %. Той се променяше през годината и към лятото на 2001 г. е около 4 %, което в комбинация с по-високата инфлация в сравнение с 2001 г. означава реално по-ниски лихвени проценти. Масата на широките пари нарасна реално с 13,5 % и с една четвърт в номинално измерение. Тъй като в условията на валутен борд предлагането се определя изключително от търсенето на пари от страна на икономическите субекти, това означава възстановяване на търсенето на пари след неговия срив в периода на високата инфлация през 1996-97 година.

Провежданата от правителството през разглеждания период фискална политика продължи да бъде строга и в съответствие с валутния борд. Фискалната програма бе на излишък през 2000 г. Общият бюджетен дефицит на правителството според хармонизираните стандарти на ЕС (ESA 95) възлизаше на 0,7 % от БВП, а според националната дефиниция - 1 % от БВП за 2000 при планиран бюджетен дефицит от 1,5 % от БВП¹⁷. Този дефицит бе по-малък от заложения, докато първичният излишък (балансът на републиканския бюджет, коригиран с лихвените плащания) беше 3,6 % от БВП. Този дефицит се дължи основно на бързо нарастващия дефицит по текущата сметка, който бе само частично неутрализиран от нарастващия излишък от постъпления по социалното осигуряване. Постъпленията нараснаха реално с 4,2%, надвишавайки с 9,3 % планираните стойности. За периода януари - май 2001 г. постъпленията в бюджета надвишаваха тези за същия период на предходната 2000 г. въпреки намаляването на данък печалба от 1.1.2001 г. (от 25 % на 20 % за фирми с печалба над 25 600 евро (50 000 лева) и от 20 % на 15 % за фирми с по-малка печалба)¹⁸ (Вж. също Глави 10 и 29)

Дефицитът по текущата сметка спадна от 5.0 % от БВП през 2000 г. (от 6,0 %) въпреки неблагоприятните външотърговски предпоставки. Този дефицит бе тласкан нагоре от нарастващия търговски дефицит (8, 4 % от БВП за 2000 г.), който се дължеше основно на повишаването на цените на петрола. Нарастващият излишък по търговията с услуги, основно поради рязко повишените приходи от туризма, смъкна дефицита по текущата

¹⁷ По отношение на общия баланс на бюджета са дадени две стойности. Едната на основата на най-често използваната национална дефиниция, а другата, изчислена според Европейската счетоводна система (ESA 95), като стойността по нея се дава от страните кандидатки за първи път през настоящата година.

¹⁸ Това между другото се дължи като че ли на обстоятелството, че Банковата консолидационна компания (БКК) е на печалба за 2000 г. благодарение на продажбата на Булбанк. Според ESA 95 обаче тези приходи от приватизацията не би следвало да се включват в приходната част на бюджета, а да се приспадат директно от вътрешния дълг.

сметка. При всички положения преките чуждестранни инвестиции (възлизаци на почти един милиард евро) надвишаваха дефицита по текущата сметка, така че нямаше нарастване на външния дълг.

Комбинацията от различни макроикономически мерки продължи да бъде балансирана. С допускането на малък дефицит за финска и на намаляващ първичен излишък, властите разхлабиха в някаква степен бюджетната политика. Голямото нарастване на паричната маса не беше в резултат на целенасочена политика, продиктувана от валутния борд. Действителните лихвени проценти паднаха заради непредвиденото нарастване на инфлацията. Реалното нарастване на стойността на лева по отношение на едрото означава затягане на монетарните условия и неутрализира донякъде ефекта от бюджетната политика и движението на действителните лихвени проценти.

Продължи либерализацията на цените. Броят на стоките и услуги с контролирани цени намаля, но тъй като делът на тези стоки и услуги в потребителската кошница нарастваше, относителният им дял нарасна през 2001 г. на 20,6 % от 20 % за 2000 г. Понастоящем контролирани са освен цените за централното отопление и цените на електроенергията за домакинствата и за пътническият железопътен превоз. Повишаването на контролираните цени през 2000 г. възлезе като цяло на 13,8 % (в края на годината) и допринесе с около 2,8 за повишаването на индекса на потребителските цени.

Постигнат бе напредък в приватизацията. Делът на частния сектор в БВП нарасна от 65,3 % през 1999 г. на 69,3 % през 2000 г. През 2000 г. бяха сключени 1325 приватизационни сделки (на стойност над 1 % от БВП). Промислеността е вече почти на 100 % в частни ръце. Намаля делът на приватизирането от мениджерски или работническо-мениджерски дружества. В края на 2000 г. 77,8 % от всички определени за приватизация активи (т.е. активите на предприятия, които не са включени в списъка на предприятия, които се предвижда да останат обществена собственост) бяха действително приватизирани. За оставащите държавни активи (основно в телекомуникациите, банковия сектор, застрахователния бизнес, енергетиката и корабоплаването, както и държавната тютюнопреработваща компания) новото правителство преразглежда приватизационните стратегии.

Две трети от миноритарните дялове във вече приватизираните предприятия, общо 1 609, бяха продадени до края на 2000 г. Освен това 5 пакета от акции бяха пуснати на фондовата борса и около 20 % бяха определени за приватизация посредством Центъра за масова приватизация. В предприятията, в които държавата продължава да има участие, то не надвишава 20 %. Приключването на процеса на продажба на миноритарните дялове се предвижда за края на 2001 г. Постигнат бе последователен напредък при продажбата на тези дялове, но, от друга страна, приватизацията на нови предприятия водеше до допълване на списъка с миноритарни дялове на държавата.

В енергийния сектор бе отбелязан бавен напредък. Бившият монополист НЕК бе разделен на 15 отделни предприятия: едно, което притежава преносната мрежа, седем производствени дружества и седем разпределителни дружества. Понастоящем НЕК продължава да е собственик на преносната мрежа, на атомната електроцентраля, на една топлоцентраля и на ВЕЦ-ове. Останалите 14 предприятия са определени за приватизация. Булгаргаз има монопол върху преноса на газ и е с 100 % държавна собственост. Булгаргаз продължава да е на загуба, основно поради договора за доставки на газ от Русия при фиксирани цени и количества. Разработени са планове за реструктурирането и развитието на въгледобивния и топлофикационния сектор. Топлофикационният сектор продължава да е държавна собственост, с изключение на софийската топлофикация, която е общинска. През последните години секторът беше силно субсидиран. Властите планират да прехвърлят собствеността върху основните си длъжници - общините.

В хода на 2000 година бяха направени промени в Закона за приватизацията. Тези промени имаха за цел да се подобри прозрачността на процеса и да се премахнат преференциите за работническо-мениджърските дружества. Понататъшни мерки в тази насока се очакват за 2001 г. Методите и качеството на българската приватизация не винаги са се основавали на прозрачни и открити процедури и включват преференции при приватизацията от мениджърски и работническо-мениджърски дружества. Освен това някои от недостатъците в процедурите по приватизацията представляват и пречка за влизането на пазара.

Следприватизационният контрол продължи да забавя реструктурирането на предприятията. Българските власти продължиха да използват инструмента за поставяне пред приватизираните предприятия на специфични условия. Този подход имаше негативен ефект върху гъвкавостта и предприемаческата свобода на тези компании. В допълнение към това негативният ефект се увеличаваше от понякога лошото изпълнение на подобни задължения. Властите се постараха да решат този проблем като премахнаха преференциите при приватизацията за мениджърските дружества, при които най-често се прилага следприватизационен контрол, и като преразпределиха отговорностите между различните действащи институции във връзка с приватизацията.

Влизането на и излизането от пазара все още не работи добре, макар че положението се подобрява. Централноадминистративните процедури по създаването на фирми бяха донякъде редуцирани: премахнати бяха 63 от съществуващите лицензионни режими и Министерски съвет е предложил да се премахнат или опростят още 58 с акт на парламента. Остават още над 400 лицензионни режими, които затрудняват разкриването на фирми и по-специално функционирането на средните и малки предприятия. Оставащите лицензионни изисквания продължават да са тежко бреме за предприемачите по отношение на времето и средствата, които изискват. Лишени от

прозрачност, те дават на държавната администрация възможност да действа по свое усмотрение и откриват възможности за корупцията. Процедурите на ниво местна администрация, които също представляват значително бреме, не са ревизирани.

Броят на нови частни фирми, създадени през 2000 г. в България нараства, макар че инвеститорите често се сблъскват с бюрократични процедури. В края на май 2001 г. имаше 60 000 фирми регистрирани по ДДС, с 7,2 % повече от предходната година и с една четвърт повече отколкото три години по-рано (впрочем, това са по-малко от 10 % от общия брой на фирмите поради относително високия праг за регистриране по ДДС). Това нарастване е доказателство за динамиката на нарастващия сектор на частните предприятия. В подкрепа на създаването на предприятия, в много области и институции бе въведено обслужването на едно гише - така например в Агенцията за чуждестранни инвестиции, регионалните агенции за МСП и т.н. - но то все още не е достатъчно ефективно и не е довело до поврат в подпомагането на предприятията да преодолеят пречките за влизане на пазара. Така например само български юридически лица имат право да кандидатстват за концесии за управляването на инфраструктури. Това изискване може да отблъсне чуждестранните инвеститори, защото според българското законодателство в случай на конфликт с друго българско лице не се допуска международен арбитраж, а в случай на конфликт с българската държава не се допуска никакъв арбитраж. Начинът, по който функционират митническата и данъчната администрация също не насърчава икономическото развитие. По-специално, чуждестранните фирми се оплакват от необичайно чести посещения на данъчните власти.

Неясните правила за собственост пречат на развитието на пазар на земята, жилищен и строителен пазар. Причината се крие в често неизяснената собственост, дори след почти напълно приключилия процес на реституция. Установяването на предисторията на собствеността в много случаи може да се окаже трудно поради липсата на функциониращ кадастър и бавната работа на съдилищата при разрешаването на спорни случаи, което води до бавен краен резултат. Пазарите на земя и на недвижима собственост все още не функционират ефективно. Неясните права на собственост и недоразвитите пазари създават проблеми и пред финансовото посредничество. Оказва се трудно да се определи стойността на ипотеката или да се прехвърлят собственически права. С външна финансова помощ бе постигнат напредък и бяха модернизирани поземленият регистър и кадастърът. В големите градове се оформи пазар за частни къщи и жилища.

Съблюдаването на сключени договори продължава да не е гарантирано по съдебен ред. В резултат на недостатъците на съдебната система страните биха се разколебали да търсят правата си по съдебен ред. Тази липса на възможност за отстояване на права по съдебен ред влияе съответно върху степента, в която се спазват договорните задължения. Докато големите компании понякога имат възможност да преодолеят тези недостатъци на правната и регулаторна среда като се обърнат директно към политически

високоотговорни лица, този път не е възможен за останалите фирми, което означава, че теренът за бизнеса не е разчистен.

Подобрени са процедурите за излизане от пазара. Изменен бе Законът за несъстоятелност и бяха създадени специализирани съдебни състави за разглеждане на делата. Остава обаче да се види доколко на практика това ще доведе до ускоряване на решаването на делата. Бавността на процедурите продължава да е спирачка за банковите кредити за частния сектор. Макар да има напредък, редица фирми продължават да работят на загуба, без да са принудени да се реструктурират.

По-нататъшен напредък бе постигнат в приватизацията и реструктурирането на банките. С приватизацията на най-голямата българска банка, Булбанк, през юли 2000 г. , 80 % от активите на търговските банки са вече в частни ръце, при 73 % чуждестранна собственост. Обществена собственост продължава да е Банка ДСК, където 25 % от капитала наскоро бе трансфериран от Държавен фонд "Земеделие" в Банковата Консолидационна Компания; Биохим, чиято приватизация се отлага от 1999 г. насам; Общинска банка и Централната кооперативна банка, в която държавата е собственик на 34,3 % от капитала. Разработен е и чака да бъде разгледан от парламента нов законопроект за фалита на банките, който да позволи реструктурирането на неплатежоспособните банки. Доходността в банковия сектор нарасна с 32,4 %. Трите най-големи банки - Булбанк, ОББ и ДСК - генерираха 85 % от печалбите. През 2000 г. само 4 от общо 35 банки реализираха загуби, в сравнение с 1999, когато имаше 6 губещи от общо 34 банки. В хода на 2000 г. делът на необслужваните кредити падна от 7,9 %, като той е най-нисък в трите най-големи банки и клоновете на чуждестранните банки, на 5,4 % , като при всички банки, с изключение на един чуждестранен клон, тенденцията бе към подобряване.

Финансовото посредничество остана много ниско и неефективно. През 2000 г. кредитите за частния сектор представляваха само 14,7 % от БВП, нараствайки от 13,5 % за 1999 г. и при продължаващо нарастване през 2001 г. Разликата между лихвите по депозитите и лихвите по заемите през 2000 г. беше над десет пункта в процентно изражение. Банките са ограничени в дейността си по отпускане на заеми, поради трудностите при просрочка да получат обратно гаранцията по заема и поради криминализирането на заемодателите при определени обстоятелства. Трудно е да се получи дългосрочно кредитиране, за което лихвите са по-високи и силно варират.

При капиталовите пазари има подобрене, но те продължават да са недоразвити. На българската фондова борса продължават да се търгуват ниски обеми. Пазарната капитализация на компаниите, регистрирали акции на борсата, се оценява на 0,7 милиарда евро или 4,7 % от БВП (0,8 милиарда евро през 1999 г.) но само половината от тях са търгуеми, а още по-малко са действително изтъргуваните. Обемите, търгувани не на борсата, са много по-големи от обемите, търгувани на борсата, което подчертава проблема с

високите разходи и ниската ликвидност на официалната търговия и липсата на прозрачност на пазара като цяло.

Финансовият сектор се контролира строго и показателите за здравословното състояние на банковата система - като капиталова адекватност, ликвидност и доходоносност - продължават да са добри. Ниският процент от кредити за частния сектор показва обаче, че има още много място за по-нататъшно развитие на всички сектори на финансовите пазари.

Способност за справяне с конкурентния натиск и пазарните сили, действащи в ЕС

Способността за изпълнение на този критерий е в зависимост от наличието на пазарна икономика и на стабилна макроикономическа рамка, която да позволява на икономическите субекти да вземат решения в условия на предсказуемост. Тази способност предполага и достатъчно човешки и физически капитал, включително инфраструктурата. Необходимо е държавните предприятия да се реструктурират и всички предприятия следва да инвестират в повишаване на ефективността си. Освен това, колкото по-голям достъп имат предприятията до външно финансиране и колкото по-успешно реструктурират предприятията си и направят нововъведения, толкова по-голяма ще бъде тяхната приспособимост. Като цяло, колкото по-висока е степента на икономическа интеграция на една страна кандидатка със Съюза, толкова по-лесно ще е за нея да поеме задълженията, произтичащи от членството. Доказателство за това са както обема, така и скалата от стоки, търгувани с държавите-членки на ЕС.

Продължаващата макроикономическа стабилност допринесе допълнително за капитализирането на постиженията (track record) на България в икономическата реформа. Икономическият растеж се засили и дефицитът по текущата сметка, обменният курс и общият дефицит по бюджета останаха под контрол. Само инфлацията нарасна през 2000 г., но до голяма степен това стана под въздействие на външни фактори, като покачането на цените на петрола на световния пазар и корекциите на контролираните цени.

Качеството на инфраструктурата е ниско, но се подобрява. Цялостното качество на пътищата, железниците и пристанищната инфраструктура е такова, че значителен брой вътрешни и външни инвеститори виждат в това голям проблем. Независимо от това, благодарения на усилията на българските власти инфраструктурата се подобрява и този процес се подкрепя чрез финансиране от фондовете на ЕС. В резултат на това мнението на инвеститорите за нивото на инфраструктурата непрекъснато се подобрява през последните години. Информационните и телекомуникационните структури също се подобряват. Фиксираната телефонна мрежа също отбелязва известен напредък, докато мобилната мрежа се подобрява много бързо (вж. и глава 19, телекомуникации и

информационни технологии) и използването на Интернет бързо се разширява, макар и тръгвайки от едно много ниско ниво.

Образованието не е достатъчно ориентирано към нуждите на пазарната икономика. Недостигът на общомениджерски умения, на добре обучени представители на съдебната система и държавни служители има негативен ефект върху ефективността на икономиката и нейните шансове за конкурентноспособност.

През 2000 г. съотношението на чуждите инвестиции към БВП (формиране на брутен основен капитал) бе 16,6 % от БВП, повишавайки се от 15,9% за 1999 г. Необходимо е обаче инвестициите да продължат да нарастват, тъй като сегашното им ниво е прекалено ниско, за да позволи по-нататъшен висок растеж.

Преките чуждестранни инвестиции нараснаха значително през 2000 г. България привлече около 1,25 милиарда евро инвестиции, което бележи значително повишаване в сравнение с 1999 г. (около 0,9 милиарда евро). Над половината от чуждестранните инвестиции са на зелено. Между 50 и 60 % от преките чуждестранни инвестиции се насочват към промишлеността; следващите по значимост сектори за инвестиране са търговията, финансите и туризмът. Това развитие ясно отразява нарастващото доверие в българската икономика. През 2000 г. само 22 % от преките чуждестранни инвестиции бяха с произход извън ЕС спрямо повече от половината за 1999 г. През последната година бързо нарасна сумата на акумулираните на глава от населението преки чуждестранни инвестиции, като те достигнаха в края на 2000 г. 470 евро. Портфейлните инвестиции обаче остават незначителни, тъй като капиталовият пазар е недостатъчно развит.

При реструктурирането на енергийния сектор няма голям напредък. В енергийния сектор бяха приватизирани някои водноелектрически централи, но някои от обявените приватизационни процедури бяха прекратени наскоро поради приоритета на правителството първо да се актуализира стратегията за енергийния сектор. Това обстоятелство създаде допълнителна несигурност сред заинтересуваните чуждестранни инвеститори. Преговорите за продажбата на две топлоелектроцентрали, Марица Изток 1 и 3, приключиха със стратегически чуждестранни инвеститори.

Отбелязан бе известен по-нататъшен напредък в реструктурирането на стоманодобива, макар че процесът не е приключил. В съответствие с изискванията на ЕС следва да се разработи план за реструктуриране на стоманодобива.

Макар че малките и средни предприятия (МСП) съставляват преобладаващата част от всички предприятия в България, те произвеждат само една четвърт от добавената стойност в промишлеността и обхващат 40 % от работните места. МСП не разгърнаха своя пълен потенциал за генериране на растеж и заетост, тъй като те са потърпевши от най-лошите

страни на студения бизнес-климат, включително лицензиране, корупция, липса на финансиране, информационни и мениджърски умения. (вж. също глава 16, Малките и средни предприятия).

Държавните помощи намаляха от 2,2% от БВП през 1999 г. на 0,37 % през 2000г. Секторните помощи спаднаха от 85 % от общата помощ на 76 %, от което най-облагодетелствани бяха регионалните топлофикационни дружества, българските пощенски служби и Българската телекомуникационна компания, докато преди основните бенефициенти бяха стоманодобива и корабостроителниците. Регионалните помощи останаха на почти същото ниво в парично изражение, следователно делът им нарасна (на почти 17 %). Държавните помощи за хоризонтални цели спаднаха в абсолютно изражение. Наблюдаваха се няколко случая на отпускане на държавни помощи и в повечето от тях правителството не спази изискването на закона преди отпускането на помощите да уведоми институциите за защита на конкуренцията.

Подобри се финансовата дисциплина. Укриването на данъци и плащания по социалните осигуровки, както и задлъжнялостта към доставчиците намаляха (наблюдаваното укриване на данъци, т.е. само за големи суми, намаля с около 94 милиона евро през 2000 г.) Това означава намаляване на пречките пред изход от пазара и чист терен за бизнеса. Финансовата дисциплина на държавните предприятия продължи да се спазва. Министерството на финансите следи от близо останалите все още в държавна собственост предприятия. Тези предприятия могат да получават кредити само за инвестиции, не и за текуща дейност. Цялостното финансово състояние на тези така наблюдавани предприятия се подобри. ВМЗ-Сопот, подразделения на Булгартабак и някои предприятия от енергийния сектор продължиха обаче да генерират загуби. Няколко държавни предприятия в ликвидация успяха значително да намалят загубите си (корабостроителницата във Варна и две металопреработващи предприятия).

България продължи да намалява митническите ставки по вноса. В сравнение със ставките в ЕС обаче те продължават да са високи. Съществуват следователно още възможности за намаляване и отваряне на икономиката.

Отвореността на икономиката на България нарасна През 2000 г. нараснаха значително както обема така и ценовото ниво на международния търговски обмен на България. Вносът и износът като процент от БВП нараснаха от 96 % през 1999 г. на 122 % през 2000 г. - износът 58 %, вносът 64 %. Обемът на износа нарасна с 17 %, отразявайки стабилното интегриране на българската икономика с икономиката на ЕС и глобалната икономика. Тъй като българският внос и износ е енергоемък, неговата пазарна стойност нарасна с покачването на енергийните цени - експортните цени нараснаха с около 20 %.

Разшири се търговията с Европейския съюз. Благодарение на разширяването на възможностите за търговия със съседните страни, след подобряване на икономическата среда на Балканите, търговията на България със страни нечленки на ЕС нарасна дори още повече (+ 45 % в номинална евро стойност) отколкото със страните от ЕС (+ 38 %). В резултат на това делът на износ за ЕС леко спадна от 52,1% през 1999 г. на 51,1 % през 2000 г.

Износът за ЕС обхваща предимно хранителни и преработени стоки, докато вносът от ЕС е предимно машинно и транспортно оборудване. България е нетен износител за ЕС на вина, месо, плодове и зеленчуци, тютюн, кожени изделия и облекла и различни метали и метални продукти. Макар че стойността на лева се повиши реално по отношение на еврото, действащият ефективно обменен курс не бе ревалвиран през 2000 г., така че това не се отрази на конкурентноспособността по отношение на търговските партньори. Вносът на България се доминира от технологично интензивни продукти, от оптично оборудване и алуминиеви продукти до изкуствени влакна.

2.3. Обща оценка¹⁹

България е близо до функционираща пазарна икономика. Тя би трябвало да е способна да се справи в средносрочна перспектива с конкурентния натиск и пазарните сили, действащи в Съюза, ако продължи да прилага реформата и положи по-големи усилия за отстраняване на оставащите пречки.

Българската икономика навлиза в четвърта година на стабилно развитие, с добро капитализиране на постиженията (track record) по отношение на макроикономическите показатели. Добър напредък бе постигнат в приватизацията, особено по отношение на банките, и в структурната реформа, създавайки микроикономическата основа за устойчив икономически растеж.

Инфлацията обаче нарасна значително през 2000 г. инвестициите продължават да са недостатъчни. Финансовото посредничество е още на ниски нива и неефективно. Специфични недостатъци по отношение на пазара на земята се отразяват върху функционирането на този пазар и върху други икономически сектори. Властите би трябвало да разглеждат приоритетно укрепването на съдебната система и на правоприлагането на регулаторната рамка. Трябва да се премахнат административните пречки пред развитието на частния сектор, отразяващи се върху създаването на фирми, тяхното развитие и затваряне, включително бавните процедури по банкрута. Последователното прилагане на тези елементи от реформата и по-

¹⁹ Вж. "Да превърнем разширението в успех: Стратегия и доклад на Европейската комисия относно напредъка на отделните страни- кандидатки в процеса на присъединяване" COM (2001) 700.

високите нива на частните и обществени инвестиции са ключови предпоставки за устойчив растеж и постигане на конкурентноспособност.

3. Способност за изпълнение на задълженията, произтичащи от членството

Въведение

Този раздел има за цел да актуализира Редовния доклад от 2000г. на Европейската комисия за способността на България да изпълнява задълженията, произтичащи от членството - т.е. правната и институционална рамка, известна като *acquis* - достижения на правото на ЕС - , въз основа на която Европейският съюз постига своите цели. Наред с оценка за важните процеси след Редовния доклад от 2000 г., този раздел се опитва да даде цялостна оценка на способността на България да изпълнява задълженията, произтичащи от членството и на това, което остава да бъде свършено. Структурата на раздела следва двадесет и деветте глави по преговорите и включва оценка за административния капацитет на България да прилага достиженията на правото на ЕС (*acquis*) в техните различни аспекти. В отделен раздел се разглежда напредъка на България в превода на *acquis* на официалния език на страната.

Европейският съвет в Мадрид от декември 1995 г. обърна внимание на необходимостта да се създадат условия за постепенно, хармонично интегриране на кандидатките, по-специално чрез приспособяване на административните им структури. Подхващайки тази тема, в План 2000 Европейската комисия подчертава важността на ефективното въвеждане на правото на Общността в националните законодателства, и още по-голямото значение на неговото прилагане на практика, чрез подходящите административни и съдебни структури. Това е едно важно предварително условие за изграждането на взаимното доверие, задължително за бъдещото членство.

Европейските съвети в Санта Мария да Фейра и Гьотеборг, съответно през юни 2000 г. и през юни 2001 г. , препотвърдиха първостепенното значение на капацитета на страните кандидатки да прилагат и съблюдают достиженията на правото на ЕС (*acquis*) и добавиха, че за това се изискват сериозни усилия от кандидатките да укрепят и реформират своите административни и съдебни системи. Надграждайки над оценката за административния капацитет на България, направена в Редовния доклад от 2000 г., настоящият доклад се стреми да навлезе в повече дълбочина и детайли, като се съсредоточава върху основните административни структури, необходими за прилагането на достиженията на правото на ЕС (*acquis*) в неговите различни аспекти.

В Редовния доклад за 2000 г. Европейската комисия прави заключението: "От последния Редовен доклад насам България запази доброто темпо на привеждане на законодателството си в съответствие с достиженията на

правото на ЕС (acquis), но е необходимо да обърне повече внимание на това как то ще се прилага и съблюдава. Напредъкът в реформата на държавната администрация, по-специално прилагането за Закона за администрацията, е положителен белег. Много малко е направено обаче за издигане на авторитета на съдебната система, която остава слаба и трябва да бъде укрепена, особено за да е в състояние да гарантира ефективно участие във вътрешния пазар.

По отношение на *вътрешния пазар* България е постигнала по-нататъшен напредък в повечето области. По-специално по отношение на свободното движение на стоки е постигнат напредък по отношение на стандартизацията с въвеждането на принципите от Новия подход и Глобалния подход. България е постигнала добър напредък при либерализирането на движението на капитали с приемането на Валутния закон и Закона за ценните книжа. Въпреки това лошото функциониране на пазара на земята остава пречка за чуждестранните инвеститори. Съществен напредък е постигнат в правната хармонизация по отношение на индустриалните права на собственост. Добър по-нататъшен успех е постигнат и в областта на защита на потребителите и статистиката. Допълнителни усилия ще са необходими обаче по отношение защитата на личните данни, тъй като в България няма правна рамка, съответстваща на acquis. Държавните помощи продължават да предизвикват загриженост, а България едва започва да разработва и въвежда правната рамка в тази област, която следва да бъде издигната в приоритет. България може да бъде приветствана за постигнатата висока степен на въвеждане на acquis в областта на аудиовизията.

По отношение на селското стопанство, България е постигнала съществен напредък в сближаването на законодателството и известен напредък в прилагането му, но както бе споменато и миналата година, то продължава да е проблем основно поради липса на финансиране. По-нататъшни усилия са необходимия при ветеринарния контрол. България постигна добър напредък в подготовката за стартиране на програмата САПАРД, където бързо се подготви акредитирането на разплащателната агенция. По отношение на регионалната политика, България въведе ново териториално деление, с шест региона на планиране, съответстващи на II ниво статистически единици. Повече внимание следва да се отделя обаче на координацията и прилагането, както на национално, така и на регионално ниво. България е постигнала по-нататъшен напредък по отношение на въвеждането на екологичното acquis и при подготовката за прилагането на екологичните директиви на ЕС.

В сравнение с предходни години бе ускорен напредъкът по отношение на транспорта. Предприети бяха мерки във всички сектори и започна работа по безопасността на корабоплаването. Дълго ненамереният решение въпрос за втори мост над река Дунав бе разрешен с подписването на споразумение между България и Румъния през февруари 2000 г.

Преструктурирането на енергийния сектор набра скорост през 2000 г. Особено внимание следва да се отделя на ядрената безопасност.

Ангажиментът за затваряне на блокове 1-4 на АЕЦ Козлодуй преди изтичане на експлоатационния им срок, поет от българското правителство с Меморандума за разбирателство от ноември 1999 г. е важна стъпка в предприєдинителната подготовка на България.

В областта правосъдие и вътрешни работи бе постигнат по-нататъшен напредък в хармонизацията и повече внимание бе отделено на прилагането. За успешното прилагане на законодателството ще са необходими допълнителни ресурси и инвестиции в ново оборудване.

Като цяло, капацитетът на българската администрация и на съдебната система за гарантиране на прилагането на *acquis* остава ограничен. Усилията са насочени към подготовката и приемането на закони, като не се отделя достатъчно внимание как ще се прилагат те и как ще се гарантира съблюдаването им. Това означава, че в областите, в които е приета адекватна правна рамка, прилагането ѝ и отстояването ѝ по съдебен път остава незадоволително, поради слабия административен и съдебен капацитет и поради липса на подготовка за прилагане.

България е изпълнила частично по-голямата част от краткосрочните приоритети по Партньорство за присъединяване, свързани с достиженията на правото на ЕС (*acquis*). Що се отнася до административния капацитет, България има напредък по изпълнение на приоритетите, с изключение на онези, свързани със създаване на капацитет за финансова и институционална оценка на новото законодателство и на укрепването на съдебната система, където е постигнат много ограничен или никакъв напредък.

България е започнала да работи по някои от средносрочните приоритети по Партньорство за присъединяване.”

3.1 Главите от *acquis* (достижения на правото на ЕО)

Както бе вече казано, прегледът по-долу на способността на България да поеме задълженията от членството следва структурата на списъка от 29-те глави по преговорите. Съответно, разделът започва с оценка за напредъка, свързан с така наречените “четири свободи”, стълб на вътрешния пазар, и продължава със систематичен преглед на напредъка по всяка една глава, като така покрива *acquis* във всички негови аспекти, включително секторните политики, икономическите и финансови въпроси, регионалната политика, околната среда, правосъдие и вътрешни работи, външни отношения и финансови въпроси.

Глава 1: Свободно движение на стоки

След последния Редовен доклад България продължи да осъществява добър напредък в тази област.

В областта на **хоризонталните и процедурни мерки** България предприе първите стъпки за въвеждане на принципите за СЕ маркировката за съответствие от законодателството по “Нов подход”, като през август 2000 г. прие постановление за маркировките за съответствие.

Добър напредък се наблюдава при специфичното секторно законодателство. В областта, обхваната от директивите “Нов подход”, в българското законодателство са въведени девет директиви - за газови уредби, строителни продукти, играчки, електрически съоръжения за ниско напрежение, оборудване, използвано в потенциално експлозивна атмосфера, съдове под налягане, машини, асансьори и електромагнитна съвместимост. Законът за далекосъобщенията беше променен в началото на 2001 г. с оглед да подсигури либерализацията на пазара за технически средства, но по отношение на процедурите за оценяване на съответствието той не в съответствие с *acquis*.

Що се отнася до сектори, покривани от директивите “Стар подход”, в сравнение с миналата година има известно подобрене, но въвеждането им изостава. Известен напредък има при моторните превозни средства, изделията от стъкло, обувките, фармацевтичните и козметични продукти. Има обаче известно забавяне при въвеждането на законодателството по отношение на химикалите, текстила, предварително опакованите продукти и законовата метрология. В областта на безопасността на храните и законодателството за храните (*вж. също глава 7 - Селско стопанство*) България е въвела законодателството на ЕС относно хигиенните изисквания към непластмасови материали, за които се предвижда допир с храни.

Що се отнася до развиването на административен капацитет за прилагането на хоризонталните и процедурни мерки и на секторния подход, основното постижение след миналогодишния Редовен доклад е членството на Българската служба за акредитация в “Европейска акредитация” от март месец 2001 г. Досега службата е акредитирала само едно лице за сертифициране на машини, електрическо оборудване, кожуси и кожи. Дейностите по стандартизация, сертификация и надзор на пазара са в компетенциите на Държавната агенция по стандартизация и метрология, макар и разпределени в различни дирекции.

От миналогодишния доклад насам няма ново развитие в **нехармонизирания сектор**.

В областта на **обществените поръчки** бяха положени особени усилия за адаптиране на правната рамка за обществените поръчки, особено с приемането през ноември 2000 г. на Наредбата за създаване на Регистър на обществените поръчки. Регистърът включва обяви за обществени поръчки, покани за участие, планираните за следващата година поръчки наред с информация за експерти, добри практики, покани за търгове и сключени договори.

Обща оценка

България е постигнала приемливо ниво на хармонизиране на законодателството с *acquis* в областта на свободно движение на стоки. Но голяма част от законодателството, предвидено за въвеждане на достиженията на правото на ЕО (*acquis*), е все още в процес на подготовка. *Acquis*-то за уреди под налягане, медицински апарати, правна метрология, радио и телекомуникационни терминали, неавтоматични теглилки и съоръжения за забавление още не е прието. Необходими са усилия за ускоряване на процеса на приемане на законодателството.

Рамковият закон за технически изисквания към продуктите, приет през септември 1999 г., който въведе в националното законодателство принципите на Нов подход и Глобален подход, все още не е напълно в съответствие с *acquis*. По-специално, главата за високорискови съоръжения (напр. асансьори, съдове под налягане) се нуждае от изменения, доколкото може отчасти да се отрази на правилното прилагане на някои от директивите по Нов подход.

Що се отнася до стандартизацията, процентът на приетото законодателство нарасна с 40 %, макар че още не е достигнато нивото, изисквано за членство в CEN и CENELEC.

Що се отнася до законодателството, свързано с безопасността на храните, необходимо е да се насочат съществени усилия към хармонизиране на българското законодателство с *acquis*, като се премахне системата на одобряване преди пускане на пазара. Освен това ще трябва да се реструктурира администрацията (включително мрежата от лаборатории), като се адаптира към принципите, заложи в системата на ЕС за безопасност на храните.

Законодателството за огнестрелните оръжия не е в пълно съответствие с въвеждане на достиженията на правото на ЕО (*acquis*).

Трудно е да се направи оценка на напредъка за създаване на административен капацитет в институцията по стандартизация. Функционалната реорганизация на Държавната агенция за стандартизация и метрология е все още предстояща, включително по отношение на разделяне на дейностите по стандартизация, сертификация и надзор на пазара. Тази агенция поема надзора на пазара по отношение на сектора газове уреди през юни 2001 г., като това бе първата конкретна стъпка за поемане на отговорността за надзора на пазара в области, покривани от директивите Нов подход. България още е изправена пред необходимостта да създаде ефективна мрежа от независими сертифициращи институции и лаборатории. Специално внимание следва да се отдели на изграждането на национална система за оценяване на съответствието и по-специално на сертифициращи институции, които да предлагат услуги според процедурите на Глобалния подход.

Що се отнася до проверките по безопасността на външните граници, България още не е въвела целесъобразни митнически проверки за съответствието. Големи усилия са необходими за утвърждаване на целесъобразни инфраструктури за митнически контрол и надзор на пазара, както и на ефективно административно сътрудничество между компетентните власти.

В нехармонизираните сектори българските власти следва да гарантират интегрирането на принципа за взаимно признаване във всеки един български законодателен акт за стоките.

В областта на обществените поръчки Законът за обществените поръчки от 1999 г. създава правна рамка сравнима с международните стандарти по обществените поръчки, но той все пак не е в пълно съответствие с *acquis*. Необходими са още изменения във връзка с условията за търгове, включване на обществени/ частни услуги, системата за получаване на удовлетворение и прилагането на национална преференциална схема. Освен това още не са напълно дефинирани задълженията на дирекция “Обществени поръчки”, а в момента тя няма и достатъчно служители. Регистърът на обществените поръчки се доказва като често използван инструмент и допринесе за прозрачност на дейността. Но е необходим обаче значим напредък по отношение на подобряване на познаването на процедурите по обществените поръчки сред контракуващите страни. Настоящият институционален капацитет на дирекцията, която отговаря за обществените поръчки, трябва да бъде укрепен във финансово и кадрово отношение. Както Сметна палата, така и институцията за вътрешен контрол (Агенцията за вътрешен финансов контрол) имат право да решат да подложат на специален контрол договорите, сключени по закона за обществените поръчки. Настоящата система за контрол се нуждае обаче от укрепване, за да се гарантира предотвратяването на евентуална корупция при възлагането на обществени поръчки. Процедурата по разглеждане на жалбите е обременителна, трудоемка и следва да бъде подобрена. Правното регламентиране и процедурите за вътрешен и външен контрол на процедурите по обществени поръчки се нуждаят от изменения.

Глава 2: Свободно движение на хора

България е постигнала известен напредък в хармонизирането с разпоредбите в Общността. Продължи подготовката за пълно хармонизиране, както и за изграждане на необходимите административни структури.

В областта на **взаимно признаване на професионални квалификации** беше постигнат известен напредък с разработването на стандарти за 18 професии и със създаването на списък с професии и специалности за професионално образование и обучение.

България продължи хармонизирането на законодателството по отношение на архитектите, като в Закона за устройство на територията измени дефиницията за правно признаване на техническа правоспособност. Но в тази област продължават да са необходими по-нататъшни мерки за постигане на пълна хармонизация.

Напредък бе отбелязан по отношение на медицинските и парамедицински дейности, където бяха приети редица актове от вторичното законодателство. В резултат на реструктуриране и увеличаване на човешкия ресурс, административният капацитет на трите министерства и на съответните държавни агенции бе подобрен.

Известен напредък може да се отбележи и по отношение на подсектора **граждански права**. С приемането на Закона за изменения и допълнения към Закона за чужденците, който влезе в сила през април 2001 г. България предостави право на пребиваване в страната и на членовете на семействата на чужденци, пребиваващи дългосрочно и като че ли постигна хармонизация с разпоредбите за правата на студентите. По отношение на правото за участие в избори няма развитие. Припомня се, че за това ще е необходима промяна на конституцията.

Няма особено развитие в областта **свободно движение на работници**, макар че се подготвя нова Наредба за издаване на разрешителни за работа на чужденци, с цел да се постигне равнопрано третиране на наети за работа в България чужденци.

В светлината на бъдещото координиране на социално-осигурителните схеми, България прие вторично законодателство, чиято цел е приключване на социално-осигурителната реформа.

Обща оценка

България частично е хармонизирала законодателството си в тази област. Предприети са стъпки за въвеждане на *acquis*, но усилията ще трябва да се ускорят, а институционалният капацитет във всички подсектори да се укрепи. Необходими са още правни дейности за постигане на пълна хармонизация по отношение на взаимното признаване на професионалните квалификации. Усилия са необходими както за създаване на целесъобразната правна рамка, така и за подсигуриране на хармонизация с отделните директиви. Необходимо е да се гарантира, че при присъединяването в българското законодателство няма да има разпоредби, които да влизат в противоречие с правилата на Общността, по-специално по отношение на националност, местоживееене или езикови изисквания. Законодателството за взаимното признаване следва да се наблюдава, за да се гарантира прокарването в него на разликата между академично и професионално признаване и да се предвидят опростени процедури за разрешаване на предоставянето на услуги. Ще е необходимо да се гарантира наличните

административни структури да са в съответствие с *acquis* и всяко тяхно адаптиране или укрепване да се извърши достатъчно предварително.

По отношение на професионални квалификации, придобити преди присъединяването, България ще трябва да въведе мерки, които да гарантират, че всички български лица с професионална квалификация към датата на присъединяването ще отговарят на изискванията според *acquis*.

С промените в закона за гражданска регистрация България постигна известен напредък в хармонизацията с *acquis* по отношение на гражданските права. Подготовката следва да продължи и да включи и изменения относно правото на участие в избори.

В подсектора свободно движение на работници, законодателството е само частично хармонизирано и са необходими съществени усилия, за да се подсигури пълна хармонизация към датата на присъединяване, по-специално по отношение на регламентите за свободно движение, които ще се прилагат директно и автоматично. По предложение на Министъра на труда и социалната политика е създадена работна група, която да направи пълен преглед на съществуващото национално законодателство.

С оглед на бъдещата координация между здравно-осигурителните схеми, България ще трябва да завърши своята социално-осигурителна реформа и да създаде достатъчно административни структури, като по-специално обучи необходимия персонал. Освен това България се насърчава да продължи да сключва споразумения за социално-осигурително сътрудничество, особено със страните-членки, тъй като те обикновено прилагат същите принципи както Общността.

Глава 3: Свободно предоставяне на услуги

От миналогодишния Редовен доклад насам България е отбелязала напредък в повечето от областите по тази глава.

В областта на **правото на установяване и правото за предоставяне на услуги** (други освен финансови) беше постигнат известен напредък за подобряване на ситуацията на чужденци. Законът за чужденците бе изменен през април 2001 г. с оглед на подобряване на условията за чужденци на свободна практика, които да могат да получават право на пребиваване. Необходими са обаче допълнителни изменения в закона в светлината на правото на установяване, залегнало в Споразумението за асоцииране.

В сферата на **финансовите услуги** бяха приети някои актове за по-нататъшно хармонизиране на *банковото законодателство* в съответствие с *acquis*. Тук се включва особено новата наредба за капиталова адекватност на банките, която отчасти въвежда съответните директиви на ЕС. Не може да бъде отчетен обаче напредък, в смисъл на значителни актове, свързани с подобратата защита на кредиторите и банковата несъстоятелност, което съответно забавя актуализирането на законодателството по гарантирането на банковите депозити.

В областта на *застраховането* няма напредък. Националният съвет по застраховане и новосъздадената Агенция за надзора върху застраховането и хазарта отговарят за надзора на застрахователния сектор. От създаването на Агенцията в началото на 2001 г. под въпрос се поставяше политическата ѝ независимост. Капацитетът ѝ да изпълнява ролята си е малък, предприеманите проверки по-скоро повърхностни и логиката за съчетаването на двете роли, т.е. надзор както на застрахователния сектор, така и на хазарта, несъвместима с практиките в ЕС.

Във връзка с инвестиционните услуги и пазара на ценни книжа беше прието важно вторично законодателство за прилагането на Закона за публично предлагане на ценни книжа. От средата на януари до май 2001 г. Държавната комисия по ценните книжа не беше активна поради изтичане на мандата на членовете ѝ. Чак в средата на май встъпи в длъжност новото ръководство на комисията и започна да изпълнява своите функции. По отношение на **защитата на личните данни и свободното движение на такива данни** България все още не е приела закон.

По отношение на **директивите, свързани с информационното общество** през април 2001 г. България прие закон за електронния документ и електронния подпис, като по този начин постигна хармонизиране с най-актуалното *acquis* в тази област. Що се отнася до прилагането, отговорността за надзора на сертификационните услуги е на Държавната комисия по телекомуникации.

Обща оценка

Българското законодателство е доста добре хармонизирано в тази област. Запазва се стабилността на финансовия сектор, макар че са необходими и допълнителни стъпки.

В областта на свобода на установяване и свободно предоставяне на услуги бяха предприети някои усилия за редуциране на разпоредбите с дискриминационен ефект върху чужденците, но остават сериозни проблеми. Освен това българското законодателство в тази област е доста комплексно, което затруднява преценката доколко е хармонизирано.

Ще трябва да продължат усилията за създаване на стабилен и ефективен финансов сектор. България поддържа стабилност на банковата си система и упражнява разумен банков надзор чрез дирекция Банков надзор на БНБ. Белег за положително развитие е по-високият дял на кредитите за частните предприемачи (над 77 %) по отношение на цялото кредитиране на търговската и индустриална дейност, както и намаляващият дял на кредитиране на бюджета и на държавните предприятия. Структурата на банковата система се промени, като в края на 2000 г. делът на частните банки достигна 81 %. Най-голямата търговска банка, Булбанк, беше приватизирана в края на 2000 година. При голяма част от вече

приватизираните банки се наблюдава промяна на мажоритарната собственост чрез привличане на чуждестранни банки. Делът на активите, собственост на чуждестранни банки, е 73 % от общите банкови активи. Приватизацията на банковия сектор доведе до създаване на по-конкурентна среда, която например ускори модернизирането на информационните системи на търговските банки, създавайки по този начин условия за по-високо качество на услугите и модернизиране на предлаганите продукти. В страната се наблюдава и сериозно нарастване на търсенето на кредитни карти и международни дебитни карти. От подобрене се нуждае обаче капацитета за оценка на риска. В банковия сектор продължава да има недостиг от ноу-хау, макар че институтът на Българската банкова асоциация провежда интензивни курсове на обучение. Въпреки приемането на законодателството за ценните книжа, капиталовият пазар не претърпя допълнително развитие. Комисията по ценните книжа като регулатор на капиталовия пазар ще има нужда от допълнително обучение, особено с оглед на смяната на членовете ѝ през май 2001 г.

България трябва да предприеме и значителни стъпки в по-нататъшно хармонизиране с *acquis* по отношение на застрахователния сектор. Въвеждането на достиженията на правото на ЕО (*acquis*) в областта на застраховането на ЕС изостава, тъй като до сега са въведени само директивите от първо поколение. Още не е реализирана приватизацията на най-голямата държавна застрахователна компания. България има нужда от развиване на конкурентен застрахователен пазар. Служителите на новосъздадената Агенция за надзора върху застраховането и хазарта се нуждаят спешно от обучение, за да могат да изпълняват функциите си. Легитимността на тази агенция при всички положения остава под въпрос, докато тя продължи да съчетава двете дейности по застрахователния надзор и хазарта. Но правителството току що обяви намерението си да раздели двете дейности.

Широко обсъждане бе проведено по защитата на личните данни и свободното движение на такива данни с гражданите и акционерите и съответният закон се подготвя. България следва да приеме законодателство и да гарантира пълната независимост на институцията, която ще упражнява надзор над дейностите, свързани с обработка на личните данни.

Глава 4: Свободно движение на капитали

България е постигнала значително хармонизиране на националното си законодателство със законодателството на ЕС в областта на свободно движение на капитали.

Почти никакъв напредък не бе постигнат в областта на **платежните системи**, макар че започването на работа по внедряване на системата за брутен сетълмент в реално време (RTGS) е една малка, но положителна стъпка.

В областта на **прането на пари** измененията в Закона за мерките срещу изпирането на пари реорганизираха Бюрото за финансово разузнаване в държавна агенция. Бюрото се финансира изцяло от държавния бюджет и докладва годишно на министъра на финансите.

Обща оценка

По отношение на движението на капитали, значителната степен на либерализация бе въведена в България с Валутния закон, който е в сила от януари 2000 г. Режимът на преките инвестиции е напълно либерализиран с този закон. Някои транзакции, по-специално по износа, не са още напълно либерализирани, а са обект на предварителен регистрационен режим в БНБ.

Основната рестрикция по свободното движение на капитали остава обаче конституционната забрана за закупуване на недвижими имоти от чужденци. През юли 2000 г. е прието изменение в Закона за собствеността. То премахва задължението чуждестранни физически или юридически лица да искат предварително разрешение от министъра на финансите за придобиване на собственост върху сгради (право на собственост, ползване и прехвърляне) и ограничението на правата на собственост върху недвижими имоти в страната (право на ползване, строителство и дострояване), като изключения се запазват за пограничните зони и области от национално значение. Ограничението е в сила и за местни фирми с чуждестранно участие.

Необходими са по-нататъшни усилия за хармонизиране на българското законодателство с директивата за окончателност на сетълмента на платежни системи и ценни книжа и на директивата за трансгранични кредитни трансфери. Според Валутния закон, Министерство на финансите и БНБ са институциите, натоварени с прилагането му и контрола на валутните операции. Дирекция “Платежен баланс” на БНБ има обаче нужда от значително създаване на допълнителен капацитет, за да може да упражнява постоянен и подробен мониторинг на влизането и излизането на капитали. България трябва да въведе достиженията на правото на ЕО (acquis) за платежните системи и да създаде адекватни и ефективни процедури за обработване на жалбите на клиентите и за разрешаването на спорове между банки и клиенти.

Предстоят още усилия и с оглед развиването на инфраструктурата за платежните системи, така че тя да отговаря на стандартите и изискванията на ЕС.

Напредък е постигнат в областта на борбата срещу прането на пари. Макар че новите изменения дават по-големи правни пълномощия на бюрото за финансово разследване, бавното темпо на правните процедури изглежда сериозна пречка пред борбата срещу прането на пари в България. Липсата на ресурси също остава като проблем. България следва да гарантира пълно съдействие за дейността на бюрото от страна на всички релевантни институции и по-специално на кредитните и финансови институции.

Специален отдел в рамките на дирекция “Специален надзор” в БНБ отговаря за прилагането на измененията в Закона за мерките срещу изпирането на пари във връзка с контрола и предотвратяването на изпирането на пари в системата на банките и финансовите къщи. Разширяването на функциите на отдела изисква неговото организационно развитие и допълнително обучение на неговите служители. България следва да гарантира и спазване на препоръките на специалната група за финансови акции (Financial Action Task Force).

Глава 5: Дружествено право

След миналогодишния редовен доклад България отбеляза напредък в хармонизирането на дружественото право и усъвършенстването на правната рамка за защита на правата на интелектуалната и индустриална собственост.

Що се отнася до **дружественото право** през октомври 2000 година бяха приети изменения и допълнения на Търговския закон. Тези изменения и допълнения отразяват изискванията на Първата директива за разкриване на информация, Втората директива за капитала, Единадесетата директива за изискванията за разкриване на информация по отношение на клоновете на чуждестранни дружества и Дванадесетата директива за едноличните дружества с ограничена отговорност.

През последните години се реализираха редица инициативи за обучение, така че практикуващите юристи да се запознаят по-подробно с новостите в търговското право.

В областта на **интелектуалната и индустриална собственост**, Законът за авторското право и сродните права беше изменен и допълнен през декември 2000 година за защита на филмовите права и засилване на граничния контрол срещу стоки, които нарушават авторските права. Народното събрание ратифицира Договора на СОИС за авторското право и Договора за изпълнителските права и звукозаписите през януари 2001 година. През март 2001 година Народното събрание ратифицира Протокола към Мадридското споразумение за международна регистрация на марките. През ноември 2000 година беше приета Наредба за граничния контрол за защита правата на индустриална собственост.

Политиката и прилагането правата на интелектуална собственост са задължение на Министерство на културата, което поддържа национална база данни за авторските права със съдействието на Министерството на вътрешните работи, агенция “Митници” и съдилищата. През последната година Министерство на културата издаде многобройни наказателни постановления във връзка с нарушения на Закона за авторското право, а в съдилищата се гледаха редица дела в същата област. Министерството на вътрешните работи иззе и унищожи големи количества пиратски компактдискове и софтуер. Създадена е специализирана работна група за

подобряване координацията между различните органи за защита правата на интелектуална собственост.

Няма ново развитие по отношение на нормативната наредба, която да замени **Брюкселската конвенция** за подсъдността и изпълнението на съдебните решения по граждански и търговски дела. *(Вж също Глава 24: Сътрудничество в областта на правосъдието и вътрешните работи).*

Обща оценка

Българското законодателство в областта на дружественото право, счетоводството, правата на индустриална и интелектуална собственост като цяло съответства на достиженията на правото на Европейската общност (*acquis*). Въпреки това остават някои празноти, като необходимостта от хармонизиране с Трета и Шеста директива за сливанията и разделянията на дружества, приемането на предложението за законопроект за счетоводството и въвеждането на допълнителни защитни удостоверения за защита на индустриалната собственост. Други нормативни актове се нуждаят от корекции с оглед изискванията на Директивата за хармонизацията на някои аспекти на авторските и сродните права в информационното общество и Директивата за правото на препродажба в полза на автора на оригиналната творба.

Министерство на правосъдието отговаря за политиката в областта на дружественото право, докато съдилищата отговарят за неговото прилагане. Създаден е електронен търговски регистър с обществен достъп за проверки. Министерството на финансите отговаря за политиката в областта на нормативната уредба на счетоводството и се консултира с Института на експерт-счетоводителите, който отговаря за счетоводните стандарти.

Патентното ведомство е главният орган, отговарящ за защитата на индустриалната собственост. През 2000 година ведомството е получило молби за регистрация на 9 199 марки, 1 047 изобретения и полезни модели и 361 промишлени образци. Ведомството е получило и 52 сигнала за разследване на нарушения. То възнамерява да създаде специализирано звено за борба с нарушенията и налагане на санкции.

Главното предизвикателство в момента е да се укрепи капацитета и координацията между различните органи, които отговарят за прилагането на нормативната уредба за защита правата на интелектуална и индустриална собственост, така че тя да се прилага точно, своевременно и прозрачно. По този начин предприятията получават необходимата увереност, че съществува ефективна защита на законните им права. Продължава да предизвиква особена загриженост прилагането на нормативната уредба за защита интелектуалната, индустриалната и търговската собственост. Продължаващата търговия с пиратски компактдискове и компютърен софтуер в редица български градове е признак за съществуващото несъответствие между буквата на закона и неговото прилагане. Специално

внимание трябва да се обърне на функционирането на правната система, включително на възможностите ѝ да осигури прилагане на законите, ускоряване административните процедури и премахване условията за корупция. Трябва да се положат по-нататъшни усилия за постигане на ефикасно взаимодействие между правоохранителните и правоприлагащите органи (полиция, митници и съдебна система) и граничния контрол. Необходимо е засилено обучение на представителите на тези органи, включително съдии и прокурори.

Глава 6: Политика на конкуренцията

След миналогодишния Редовен доклад България отбеляза напредък. В областта на **антитръстовото** законодателство най-важната новост е влизането в сила през юни 2001 година на решение за групите освобождавания на определени категории вертикални споразумения. Решението се основава на новите достижения на правото на Европейската общност (*acquis*).

През ноември 2000 година беше реорганизирана Комисията за защита на конкуренцията (КЗК), като се повишиха статутът и възнагражденията на служителите в съответствие с изискванията на Закона за държавния служител. Броят на експертите по антитръстовите въпроси достигна 40. Новата управленска информационна система, която ще усъвършенства обработката на делата, следва да влезе в действие до края на 2001 година. КЗК прие 155 решения по различни дела за 2000 година. Около една трета от делата се отнасят до антитръстовото законодателство и останалите две трети – до случаи на нелоялна конкуренция, макар и последните данни да сочат известно увеличаване броя на антитръстовите дела. КЗК допринесе за разработването на няколко важни пазарноориентирани законопроекта, включително в областта на железниците и пощенските услуги. Почти половината от решенията на КЗК през 2000 година впоследствие бяха обжалвани пред Върховния административен съд (ВАС). Няма сравними данни за изхода от делата през ВАС, въпреки че в повечето случаи неговите решения потвърждават решенията на КЗК. През изминалата година беше постигнат напредък в сътрудничеството между КЗК и ВАС чрез общ проект за обучение на представители и от двете организации. В областта на **държавната помощ** в началото на 2001 година беше създадена работна група за разработване на законопроект.

Структурата в Министерство на финансите за наблюдение и контрол на държавната помощ беше напълно окомплектована през годината с шестима щатни служители. Що се отнася до контрола върху държавната помощ, през изминалата година КЗК започна да упражнява контролните си функции в рамките на действащото законодателство, като отправните точки са Договора за асоцииране с ЕС и достиженията на правото на Европейската общност (*acquis*). През изминалата година КЗК разгледа шест дела, половината от които в резултат на самосезиране на КЗК без предварително

уведомяване за държавната помощ. Дирекция “Държавни помощи” на КЗК повиши статута си през годината и в момента в нея работят десет експерти.

Обща оценка

Антитръстовото законодателство и практическото му приложение в България по принцип се развиват задоволително, като приоритетни въпроси са необходимостта от усъвършенстване на нормативната уредба, както и контрола върху държавната помощ.

По отношение на **антитръстовото** законодателство България като цяло отговаря на разпоредбите, съдържащи се в достиженията на правото на Европейската общност (*acquis*), макар и да е необходима по-нататъшна либерализация. Важна стъпка беше неотдавнашното решение за групово освобождаване на вертикалните споразумения. Необходима е по-нататъшна хармонизация, особено във връзка с най-новите достижения на правото на Европейската общност (*acquis*) по споразуменията за хоризонтално сътрудничество.

КЗК продължава да работи добре в прилагането на законовите разпоредби и разясняването пред широката общественост на политиката на конкуренцията. КЗК следва да разработи политика на санкции с по-голям възпиращ ефект и да даде приоритет на най-сериозните нарушения на конкуренцията. Необходими са по-нататъшни усилия за укрепване на административния капацитет на КЗК и задържане на квалифицираните служители.

По отношение на **държавната помощ** България започва да разработва и прилага система за контрол върху държавната помощ, но засега тя не може да се смята за напълно хармонизирана с достиженията на правото на Европейската общност (*acquis*). Действащият Закон за защита на конкуренцията съдържа само най-основните разпоредби за контрола върху държавната помощ. Много е важно България да приеме ново цялостно законодателство и да реализира мерки за разясняване на правилата на практиката на ЕО за държавната помощ. В тази връзка следва да се ускори подготовката на законопроекта за държавната помощ. Министерство на финансите наблюдава държавната помощ, а КЗК се занимава с контрола върху нея. Между двете организации е подписан междуведомствен меморандум за разбирателство, но все още не е развито сътрудничеството им по съдебни дела за държавна помощ.

Съществуващата система за уведомяване за държавната помощ на практика не осигурява предварителен контрол върху всички проекти от страна на КЗК. Следва да се даде приоритет на комплексна система за предварително уведомяване. Необходимо е подобряване на методиката и обхвата на проверките, както и годишното отчитане на държавната помощ: държавната помощ, отпускана чрез данъчната система, трябва да се включи изцяло. България все още не е представила карта на регионалните помощи.

Разграничаването на функциите за проследяване и контрол върху държавната помощ изисква постоянно взаимодействие между компетентните ведомства, за да работи ефикасно на практика. Поради липсата на достатъчен опит в практическото прилагане на нормативната уредба е твърде рано да се преценят възможностите на КЗК за контрол върху държавната помощ.

Необходими са по-голяма прозрачност и ефективен контрол по отношение на евентуалните помощи във връзка с реструктурирането на стоманодобива.

Глава 7: Селско стопанство

България отбеляза добър напредък като цяло от гледна точка на сближаването на законодателството. Значителен успех в тази област представлява частичната акредитация по Програма САПАРД. Селското стопанство, включително преработката на селскостопанска продукция, представлява 14.5 % от брутната добавена стойност в България през 2000 година¹⁶. Отрасълът заема 11.3 % от заетостта през 2000 година.¹⁷ В редица случаи доходите в селското стопанство са ниски или много ниски. Селскостопанското производство спадна до 90 % от равнището през предходната година. През 2000 година вносът¹⁸ в ЕО на селскостопанска продукция с произход от България възлезе на 215.7 млн евро, докато стойността на износа от ЕО за България беше 265.7 млн евро, като търговското салдо е в полза на Общността и възлиза на 50 млн евро в сравнение с положителното за България салдо на стойност 51.3 млн евро през 1999 година. Най-важните групи продукти във вноса от България за ЕО са вината и спиртните напитки (24 %) със спад от 31 % в сравнение с 1999 година, месото (18 %) и маслодайните култури (12 %). Що се отнася до износа от ЕО за България, най-важните стоки са памукът (13 %) с увеличение от 9 % в сравнение с 1999 година, месото (12 %) с увеличение от 46 % и тютюнът (9 %) с увеличение от 41 %.

След предишния Редовен доклад България предприе по-нататъшни стъпки за развитие на селскостопанската си политика. Аграрния доклад от 2000 година за състоянието на селското стопанство в България, одобрен от правителството през февруари 2001 година, изброява основните цели, включително по-нататъшното развитие на пазарните структури, стимулирането на пазара на земя, приключване на реституцията на горите, повишаване конкурентноспособността на земеделието и хранително-вкусовата промишленост, създаване на благоприятна среда за експортно ориентирано селско стопанство и упражняване на ефективен

¹⁶ Източник на всички статистически данни за селското стопанство е Евростат, освен ако изрично не е посочено друго.

¹⁷ Проучванията на работната сила (ПРС) на ЕВРОСТАТ. Заетостта в селското стопанство се определя съгласно ПРС като икономически активни лица, които реализират значителна част от доходите си от селското стопанство. Тъй като България съвсем наскоро прие тези определения, данните трябва да се приемат внимателно.

¹⁸ Източник на търговските данни: Определение за селскостопанска продукция от Уругвайския кръг. Данни от EUROSTAT COMEXT (see EU 12/15: Agricultural Product Trade 1988-2000, 1 Part D.G. AGR1/A.2 Quantitative analyses, forecasts, statistics, studies, 2001, p. 10-57 and 86-89).

следприватизационен контрол. В доклада се предвижда предоставяне на инвестиционни помощи за диверсификация на стопанската дейност в селските райони и развитие на селския туризъм, традиционните занаяти, както и на услугите, малките и средните предприятия в хранително-вкусовата промишленост. Друга приоритетна област е подготовката за присъединяване към ЕС. Предвидените мерки включват подготовка за ефективно прилагане на разпоредбите на ЕО в областта на селското стопанство и приемане на общата селскостопанска политика и методиката на Евростат.

В областта на поземлената реформа, след приемането на Закона за кадастъра и поземления регистър през април 2000 година българското правителство прие през същия месец програма за създаване на кадастър и имотен регистър. Земеделският кадастър следва да бъде готов до 2004 година. Програмата за създаване на имотен регистър обхваща периода 2001-2015 година. Създадена е работна група към Министерския съвет за координиране и контрол на дейностите по създаването на кадастъра и имотния регистър.

Възстановена е собствеността върху 99.58 % от обработваемите земи, подлежащи на реституция. Почти завършена е и реституцията на горите, като са възстановени 90 % от правата на собственост. По отношение на горите и земите в горския фонд са възстановени правата на собственост върху 625 918 хектари. От тях към март 2001 година на бившите собственици са върнати 534 213 хектари или над 90 процента.

Хоризонтални въпроси

Като първа страна-кандидатка с частична акредитация на агенцията си по САПАРД от Европейската комисия, България направи съществена стъпка напред към изпълнението на мерките във връзка с Европейския фонд за ориентиране и гарантиране на селското стопанство (ФЕОГА) през май 2001 година. След одобрението на Националния план за развитие на селското стопанство и селските райони в България от Комисията през октомври 2000 година и решението за отпускане на 53 млн евро за страната през 2000 година Комисията реши да предостави управлението на помощите на българските власти по отношение на три типа мерки: инвестиции в земеделски стопанства, подобряване преработването и реализацията на селскостопански и рибни продукти, развитие и диверсификация на стопанските дейности и алтернативните източници на доходи.

България все още не разполага със система за административно управление и контрол на плащанията, подобна на Единната административно-контролна система (ЕАКС), но е в процес на изграждане на такава. България вече е създала част от базите данни, които ще залегнат в основата на ЕАКС. Задълженията във връзка с идентификацията на животните не са изпълнени по отношение на едрия рогат добитък и са в процес на изпълнение по отношение на дребния рогат добитък. Отбелязан е по-нататъшен напредък

при въвеждането на системата “Евровет”, която ще бъде завършена в началото на 2002 година.

По отношение на *екологичното земеделие* България прие нормативни документи за контрола върху екологичното производство. Те обхващат сертифицирането на продуктите и период за преобразуване на растенията и продуктите от растителен произход, както и животните и продуктите от животински произход.

Започна работата за определяне типологията на земеделските стопанства и за въвеждане на *Мрежата за земеделско счетоводство*.

Организации на общия пазар

България се намира на ранен етап от развитието на организациите на общия пазар (ООП). След предишния редовен доклад са приключени три проучвания за хармонизирането и въвеждането на ООП в подотраслите зърнопроизводство, производство на плодове и зеленчуци и производство на мляко и млечни продукти, което представлява важен принос за подготовката за членство. Проучванията обхващат правни, институционални и икономически аспекти и съдържат предложения за начина на въвеждане на ООП в България.

В *областта на зърнопроизводството* не са приети нови нормативни актове.

Продължи обаче укрепването на складовата структура, необходима за целите на интервенцията. По отношение на *специализираните култури* България прие редица мерки за регулиране производството на вина и спиртни напитки. Беше създадена Изпълнителна агенция по лозата и виното, както и Национална лозаро-винарска камара. Ролята на агенцията е да гарантира спазването на нормативната уредба в областта на лозарството и производството на вина. Във връзка с производството на плодове и зеленчуци през април 2001 година България създаде административна структура за проверки на съответствието и качествения контрол на пресните плодове и зеленчуци, както и за участие в процеса на хармонизиране със законодателството на ЕО. През юли 2001 година се прие постановление за условията и реда за признаване на организациите на производители на плодове и зеленчуци и тютюнопроизводители.

Развитие на селските райони и горското стопанство

Развитието на административния капацитет на България за изпълнение на програмата САПАРД допринася за подготовката на прилагане законодателството на ЕО за развитие на селските райони. Процедурите по САПАРД са насочени конкретно към принципите на заплащане, надзор и финансов контрол при разработването и изпълнението на мерките на ЕО за развитие на селските райони. Освен това за селските стопани са изградени редица консултантски центрове.

Ветеринарни и фитосанитарни въпроси, включително безвредността на хранителните продукти

Значителен напредък е отбелязан в приемането на законодателството във ветеринарната и фитосанитарната област, но възможностите за практическо приложение продължават да представляват сериозен проблем. По-нататъшен напредък е постигнат във връзка с идентификацията и регистрацията на животните. Процесът на маркиране и идентификация завърши за едрия рогат добитък и продължава за дребния рогат добитък. Започна изграждането на компютърна система за идентификация на животните и регистрация на животновъдните стопанства. Системата трябва да заработи пълноценно през март 2002 година.

По отношение на *храненето на животни* има известен напредък със създаването на Дирекция по контрол на фуражите, която ще контролира продуктите и веществата, предназначени за хранене на животните. Поддържа се регистър на производителите и търговците. Освен това бяха приети разпоредби за фуражните добавки, разпространението на фуражни материали и контрола на продуктите, предназначени за хранене на животните.

Що се отнася до здравето на животните, бяха приети постановления за предотвратяването и контрола на редица болести. Националната ветеринарно медицинска служба (НВМС) също разработи програми за наблюдение и контрол на болестите. След предишния редовен доклад завърши подготвителната работа за въвеждане на система за уведомяване на болестите по животните (СУБЖ).

Има известен напредък по отношение на административния капацитет. През февруари 2001 година НВМС прие правилник за своята структура и организация. В нея работят 3 090 служители, включително 1 515 ветеринарни лекари. НВМС включва Генерална дирекция и подчинени структури за здравеопазване на животните, обществен здравен контрол върху животинските продукти, граничен ветеринарен контрол, животновъдство и лабораторен контрол. Звената за обществен здравен контрол извършват проверки и упражняват контрол чрез регионалните инспекции със съдействието на лабораториите в системата на регионалните ветеринарни служби. Контролират се суровините и продуктите от животински произход в производствените предприятия, клиниците и месопреработвателните предприятия, както и крайните продукти на пазара.

Във връзка с граничния контрол са реализирани подробни програми за наблюдение на някои болести в десеткилометровата зона по границата с Турция. Освен това България прие мерки за изпълнение на общите изисквания при ветеринарните проверки на вноса и транзита на живи животни. В момента работят 35 гранични ветеринарни пункта с 263 служители, включително 149 ветеринарни лекари. Все още съществува

необходимост от обучение на персонала по въпросите на регистрацията, контрола и търговията. България е определила 10 обекта, които ще се превърнат в дългосрочни пунктове за граничен контрол по отношение на трети страни.

Що се отнася до **фитосанитарния сектор**, в сближаването на законодателството е отбелязан известен напредък. В областта на *опазването на разнообразието на растителните видове* през март 2001 година беше прието постановление за официалния списък на сортовете. През октомври 2000 година беше приет Закон за семената и посадъчния материал, чиято цел е да създаде законодателна рамка за въвеждане на достиженията на правото на Европейската общност (*acquis*) по отношение на семената и посадъчния материал, както и за тестването и вписването на сортовете в официалния списък. В областта на *опазването на растенията* са приети редица разпоредби за контрола на болестите по растенията.

По отношение на административния капацитет във фитосанитарната област беше подобрена материалната база на някои гранични контролно-пропускателни пунктове, централни и регионални лаборатории и опитни станции.

Във връзка с **безвредността на хранителните продукти** (вж също Глава 1: *Свободно движение на стоки*) през юни 2001 година България прие Стратегия за безопасност на храните. В нея се посочват системите за съгласуване между различните компетентни органи, техните правомощия, организация и обезпечаване с човешки ресурси. Извършваният от НВМС и регионалните поделения контрол включва лабораторен анализ за безвредност на хранителните продукти. Необходимо е обаче подобряване на преработвателните предприятия.

Обща оценка

Общото равнище на хармонизация в България разкрива, че прилагането на достиженията на правото на Европейската общност (*acquis*) в тази област продължава да представлява голямо предизвикателство. Необходими са по-нататъшни усилия за преодоляване липсата на капитали и инвестиции от частния сектор в селското стопанство.

В областта на **хоризонталните мерки**, с оглед постигането на пълна хармонизация с достиженията на правото на Европейската общност (*acquis*) България предвижда приемането на изменения и допълнения към Закона за подпомагане на селските стопани и свързаните с него подзаконовни нормативни актове, които да регламентират създаването на Агенция за плащанията и интервенцията от ФЕОГА и Единна административно-контролна система (ЕАКС). Необходими са обаче още няколко години за изпълнение на плановете на Правителството за създаване на интервенционните институции на пазара в рамките на ОСП.

По отношение на **организациите на общия пазар** България трябва да приспособи в по-голяма степен селскостопанската си политика към изискванията на ОСП.

Що се отнася до **развитието на селските райони**, отбелязан е значителен напредък в укрепването на административния капацитет за изпълнение на политиката в резултат на акредитирането на агенцията по програма САПАРД.

Връщането на земята приключи през 2000 година и беше постигнат напредък в прилагането на Закона за кадастъра, но въпреки това България все още не разполага с функциониращ и прозрачен *пазар на земята*. С някои изключения в по-богатите селскостопански райони пазарът на земята като цяло е все още неразвит поради разпокъсаността на собствеността, малкия размер на парцелите и неподделената семейна съсобственост. Тези фактори спъват местните и чуждестранните инвестиции в селското стопанство и ограничават възможностите за използване на земята като обезпечение на кредити.

Във връзка с **ветеринарните и фитосанитарните въпроси** напредъкът продължава, но все още предстои да се извърши много работа за практическото прилагане на стандартите за ветеринарен/хигиенно-епидемиологичен контрол и за грижата за животните. Необходимо е укрепване на човешките ресурси на централно и регионално равнище от гледна точка на брой и качество. В отрасъла е необходимо обучение с оглед изграждането на собствени системи за контрол и спазване на регламентите на ЕО.

България все още не е преразгледала закона за растителната защита, което се налага поради несъответствието на някои разпоредби в действащото законодателство с достиженията на правото на Европейската общност (*acquis*) особено във връзка с реализацията на продукти за растителна защита, контрола на екологичното земеделие и реализацията на торове. Националната служба за растителна защита, карантина и агрохимия отговаря на административните потребности в съответствие с изискванията на достиженията на правото на Европейската общност (*acquis*) за хигиена на растенията, но се налага по-нататъшно усъвършенстване на човешките ресурси и техниката.

По отношение безопасността на хранителните продукти ще са необходими значителни по-нататъшни мерки за изпълнение на приетата стратегия. България създаде през 2000 година Национален съвет по безопасност на храните. Необходимо е повишаване равнището на хранително-вкусовите преработвателни предприятия.

Глава 8: Рибарство

След предишния Редовен доклад България постигна правен, институционален и оперативен напредък, насочен към приемане и прилагане на Общата политика за рибарство (ОПР).

Законът за рибарството и аквакултури, който замени стария Закон за риболова, беше приет от Народното събрание през април 2001 година. Законът съдържа основните принципи на отрасловото законодателство на ЕО и представлява правната основа за прилагането на всички основни аспекти на ОПР, но все още трябва да се работи много усилено за практическото им прилагане.

По отношение на **управлението, проверката и контрола на човешките ресурси** увеличеният персонал на Националната агенция по рибарство и аквакултури от 48 души през декември 2000 година на 210 души и увеличеният брой регионални инспекции по рибарството от 6 на 27 са първите стъпки към укрепване на административния капацитет, необходим за ефективно прилагане на достиженията на правото на Европейската общност (*acquis*) в рибарството. Националната агенция заедно с регионалните инспекции има най-големи отговорности за прилагане на законодателството в този сектор. Тя е подчинена на министъра на земеделието и горите и издава лицензии за търговски риболов.

В областта на **структурните действия** е постигнат напредък в сравнение с предишния редовен доклад при създаването на регистър на риболовните съдове, който се изисква от ОПР. Регистърът ще бъде част от Държавния корабен регистър, който ще се поддържа съвместно от Изпълнителната агенция "Морско параходство" към Министерството на транспорта и съобщенията и Министерството на земеделието и горите (Национална агенция по рибарство и аквакултури). Набран е необходимият персонал, който е обучен да работи по създаването на регистъра. Осигурен е програмен продукт с оглед на бъдещото разширяване на системата и извършването на проверки.

По отношение на **пазарната политика** не е отбелязан конкретен напредък. В момента обаче се провежда проучване за създаването на институция за пазарна интервенция. Що се отнася до **държавната помощ**, не могат да бъдат отчетени никакви промени.

Обща оценка

Въпреки напредъка през последно време, все още са необходими по-нататъшна работа и инвестиции за хармонизиране на българското законодателство. Тук се включват по-конкретно приемане на подзаконовни нормативни актове, развитие на административния капацитет, обучение на персонала, усъвършенстване на техническото обезпечаване на контролните органи и завършване на регистъра на риболовните съдове. България е

напреднала в приватизацията на преработката и пласмента, която вече е почти завършена.

Необходими са също така допълнителни усилия в такива важни области като въвеждане на организации на потребителите и усъвършенстване на лицензирането и регистрирането на риболовни и аквакултурни дейности. Пазарната намеса в рибарството на България е все още на етапа на планирането. Не се отпускат държавни помощи за подобряване на условията за превоз и съхранение. Продължава необходимостта от хармонизирана статистическа и пазарна (включително ценова) информация. Засега Националната агенция не разполага с необходимата техника и квалифициран персонал за ефективно изпълнение на статистическите изисквания на ЕО.

Необходимо е по-нататъшно търговско развитие на инфраструктурата на пласмента и продажбите на едро, както и на самите пазари преди българското правителство да бъде в състояние да планира разумно най-подходящите структури за българските условия.

Държавният фонд “Земеделие” има задачата да управлява бъдещите помощи и да действа като разплащателна агенция в сектора на рибарството, но все още не е адекватно оборудван и обучен за изпълнение на тези функции в съответствие с изискванията на ЕО за структурни действия. По отношение административния капацитет в областта на структурните фондове се предвижда Агенцията САПАРД към Министерство на земеделието и горите да стане бъдещата платформа за финансово управление на финансовия инструмент за ръководство на рибарството.

Що се отнася до международните риболовни споразумения, България е страна по редица конвенции и международни споразумения – Северозападната атлантическа риболовна организация, Североизточната атлантическа риболовна организация, Общата комисия по рибарство за Средиземноморието, - както и различни двустранни и многостранни споразумения, особено за риболова в Черно море. В момента се водят преговори по проект на Конвенция за риболова и опазването на жизнените ресурси в Черно море.

Глава 9: Транспортна политика

България продължава да напредва не само в приемането на необходимите закони за транспониране на достиженията на правото на Европейската общност (*acquis*) в областта на транспорта, но и в създаването на административни структури във всеки сектор за практическо прилагане на законодателството. Увеличават се инвестициите в транспортната инфраструктура.

По отношение на **трансевропейските транспортни мрежи** през февруари 2001 година България представи своята програма за развитие на транспортната си инфраструктура, с изключение на шосейната, за периода

2001-2005 г. в съответствие с Националната стратегия за развитие на транспортния отрасъл, разработена през 2000 година. Програмата предвижда инвестиции на стойност около 4.9 млрд евро, от които приблизително 31 % ще бъдат осигурени от републиканския бюджет. Напредва подготовката за строителство на втори мост на река Дунав между Румъния и България при Видин-Калафат.

В областта на **сухоземния транспорт** напредъкът продължава с приемането на нови подзаконови актове за приложението на Закона за движението по пътищата от 2000 г. и Закона за автомобилните превози. Не може обаче да се установи конкретен напредък в областта на данъчното облагане на моторните-превозни средства (минимални данъчни равнища), което представлява ключов елемент от бюджетната хармонизация в тази област. Институционалната рамка на *шосейния превоз* в момента включва преди всичко Управление “Пътен транспорт” (УПТ), Пътната полиция и Изпълнителна агенция “Пътища”. УПТ е юридическо лице, финансирано от бюджета на Министерство на транспорта и съобщенията. Пътната полиция е към Министерство на вътрешните работи. Изпълнителна агенция “Пътища”, която е правопреемник на Главно управление на пътищата (ГУП), се финансира от Министерство на регионалното развитие и благоустройството. Изпълнителна агенция “Пътища” отговаря главно за разработването и управлението на националната пътна инфраструктура. Тя е компетентният орган, който издава и контролира разрешителните за превоз на товари, контролира моторните превозни средства над пределно допустимите норми и събира пътните такси. Персоналът ѝ е 3 210 служители.

Подписаното миналата година двустранно споразумение с ЕО за създаване на условия за шосеен превоз на стоки и развитие на комбинирания транспорт влезе в сила през май 2001 година. През декември 2000 година беше подписано Европейската спогодба за международен случаен превоз на пътници (ИНТЕРБУС). Неговото приложение ще доведе до частична хармонизация с достиженията на правото на Европейската общност (*acquis*) в шосейния превоз на пътници.

В областта на *железниците* през ноември 2000 година беше приет нов Закон за железопътния транспорт като част от третия етап от реструктурирането на подотрасъла. Законът трябва да влезе в сила през 2002 година и ще представлява основа за обособяване на предприятия и край на държавния монопол в железопътния превоз на пътници и стоки. Законът следва да осигури отделяне на управляваната от държавата железопътна инфраструктура от предоставянето на услуги. БДЖ (Български държавни железници) ще се преобразува в акционерно дружество с държавно участие със самостоятелни сметки и бюджет и ще изготвя собствен бизнес план. Законът предвижда мерки за осигуряване на независимостта на отделените предприятия, достъп до пазара, професионална квалификация, отговорност и застраховки, както и издаване на удостоверения за безопасност. Той съдържа отделна глава за комбинирания транспорт. Законът също така доведе до създаването през юли 2001 година на Изпълнителна агенция “Железопътно

управление” с 65 служители към Министерство на транспорта и съобщенията. Беше приета наредба за структурата, функциите и дейността на агенцията.

По отношение на *вътрешния воден транспорт* не могат да се отчетат конкретни стъпки. Все още не са отстранени тежките последици от блокирането на река Дунав: наложи се съкращаване на персонала с 42 %, а 82 % от нефтените шлепове не работят.

Що се отнася до **въздушния транспорт**, приети са над 30 нормативни акта, включително изменения и допълнения към Закона за гражданската авиация и Наредба за летищата и летищните поръчки. Те доведоха до укрепване и доизясняване на правния статут на “Ръководство на въздушното движение” (РВД). Същевременно обаче цялостното положение и перспективите на националния превозвач –авиокомпания “Балкан”, която в момента е в ликвидация – се отразяват неблагоприятно върху процеса на приватизация в отрасъла.

В областта на **морския транспорт** според статистическите данни от 2000 година съгласно Парижкия меморандум за разбирателство процентът на съдовете, плаващи под български флаг и задържани след пристанищен контрол, е 7.2 %, което представлява намаление в сравнение с 1999 г. (8.1 %) и 1998 г. (12.5 %). За сравнение относителният дял за съдовете, плаващи под флага на държави-членки на ЕС, е 3.9 % през 2000 година.

Обща оценка

Законодателната рамка в България е достигнала задоволително равнище на хармонизация с достиженията на правото на Европейската общност (*acquis*). Налага се по-нататъшно приемане на законодателство за безопасността на морския превоз (Кодекс на търговското корабоплаване), както и на изменения и допълнения към законите в областта на пътния транспорт.

Новата административна структура на отрасъла вече е до голяма степен налице и са създадени основните административни органи. Един от проблемите обаче е широкоразпространената липса на опит на новите административни структури за изпълнение задълженията, произтичащи от новите пазарни условия.

Следва да се положат по-нататъшни усилия за приемане и прилагане на необходимите подзаконови актове. Регулаторните усилия, особено по отношение на законодателството за шосейния транспорт, трябва да се насочат към транспониране на техническите разпоредби на достиженията на правото на Европейската общност (*acquis*) и тяхното практическо прилагане. Най-важните въпроси ще бъдат техническата хармонизация, хармонизацията по отношение на безопасността и особено бюджетната хармонизация. Така например в областта на шосейния транспорт приемането на новите закони и подзаконови нормативни актове е важно постижение, но българските системи за пътните такси и данъци все още не отговарят на нормите на ЕО.

Все пак е приет календарен план за разработване на такива системи, който предвижда постепенно намаляване на разликата в таксите за български МПС и МПС от ЕО.

България следва да се подготви за значителни инвестиции в инфраструктурата (особено за гарантирано съответствие на българските пътища със стандартите на ЕО за полуосно тегло на моторните превозни средства) и инвестиции от страна на операторите за осигуряване на съответствие на техните флоти, особено на автомобилния парк за шосеен превоз, който изпълнява само вътрешни превози. Българският автомобилен парк за шосеен превоз продължава да се дели на моторни превозни средства за международен транспорт, които отговарят на техническите норми и нормите за безопасност на ЕО, и МПС само за вътрешни превози.

Вътрешният речен флот също трябва да се приведе в съответствие с техническите норми и нормите за безопасност на ЕО.

Трябва да продължи реструктурирането на железниците, като се има предвид, че натоварването на инфраструктурата и разпределението на мощностите, както и управленската самостоятелност на българските железници, са въпроси, които трябва да се решат в близко бъдеще, за да се постигне съответствие с най-новите достижения на правото на Европейската общност (*acquis*) в железопътния транспорт.

България продължава хармонизацията на законодателството във въздушния транспорт. Необходими са по-нататъшни усилия за постигане на поставената цел по-голямата част от законодателството в областта на авиацията да бъде транспонирана към датата на влизане в сила на Споразумението за европейска обща въздухоплавателна зона. Част от достиженията на правото на Европейската общност (*acquis*) вече е приета, включително някои общи изисквания към въздухоплаването, стандартите на "Евроконтрол" и правилата на ЕО за разследване на инциденти с гражданската авиация. Наредбата по Закона за гражданската авиация транспонира някои принципи на достиженията на правото на Общността за достъпа до пазар на земята, въпреки че все още не е гарантирано пълно съответствие.

По отношение безопасността на морския транспорт България през последните две години отбелязва видим напредък по отношение на задържането на кораби в резултат на пристанищен контрол, но относителният дял все още е над средния за съдовете, плаващи под флага на държавите-членки на ЕС. България следва да продължи усилията в тази насока. Трябва да се даде приоритет на задачата за подобряване дейността на административните органи за безопасност на морския транспорт първо като държава, под чиито флаг плават морски съдове, и второ като пристанищна държава. Прилагането на законодателството на ЕО за безопасност на морския транспорт и предотвратяване на замърсяването ще изисква допълнителни човешки ресурси и обучение за корабни инспектори и помощен персонал.

Глава 10: Данъчна политика

България продължава да напредва в областта на данъчното законодателство, макар и с по-бавни темпове в сравнение с предходния период.

В областта на **косвеното данъчно облагане** измененията и допълненията към Закона за ДДС намалиха срока за възстановяване на данъчния кредит от шест на четири месеца. Освен това през април 2001 година влезе в сила нова процедура за възстановяване на ДДС на чуждестранни юридически лица за ползвани на територията на страната услуги. Според новата процедура на възстановяване минималната сума за възстановяване трябва да бъде над 500 лв (255.65 евро) годишно и чуждестранното юридическо лице трябва да бъде регистрирано в страна с реципрочно възстановяване на ДДС за български юридически лица. Въвеждането на специална схема за туроператорите беше отложено за 2002 година.

По отношение на акцизите България унифицира ставката за вината, независимо от % алкохолно съдържание, като по такъв начин хармонизира законодателството с достиженията на правото на Общността.

Що се отнася до **прякото данъчно облагане**, не могат да се отчетат конкретни стъпки.

В областта на **административното сътрудничество и взаимната помощ** не може да се отчете напредък.

По отношение на административния капацитет България продължава да модернизира данъчната си администрация. Създадена е достъпна за обществеността страница в Интернет с информация за структурата на администрацията, статистически данни, формуляри за данъчни декларации и указания. Страницата съдържа също бюлетин за всички регистрирани по ЗДДС лица, така че фирмите да могат да проверяват данъчната регистрация на своите контрагенти. Създаден е консултативен съвет към Главна данъчна дирекция с представителство на различни групи данъкоплатци. Съветът прави консултации по различни въпроси на данъкоплатците. Освен това вече е създадено и действа звено за борба с данъчните измами. Създаването на единна данъчна агенция, посочено в миналогодишния доклад, е отложено за края на 2001 година. Агенцията ще заработи от 1 януари 2003 година.

Обща оценка

Българското законодателство като цяло отговаря за достиженията на правото на ЕО във връзка с ДДС и акцизите, като България продължава да хармонизира законодателството си. Въпреки това е необходима по-нататъшна хармонизация в областта на ДДС, особено по отношение на освободените сделки, правото на приспадане на вложен ДДС и специалните

процедури за туристически агенции и стоки втора употреба. Що се отнася до акцизите, структурата на акциза върху цигарите противоречи на достиженията на правото на Общността, защото се предвиждат различни ставки за цигари със и без филтър. Освен това равнищата на ставките са все още значително под минималните ставки в ЕС.

Вече са влезли в сила международните спогодби за избягване на двойното данъчно облагане с всички държави-членки на ЕС с изключение на Гърция и повечето страни-кандидатки.

По отношение на **административния капацитет** е отбелязан известен напредък в модернизацията на данъчната администрация, но са необходими значителни усилия в бъдеще, така че България изцяло да приеме и приложи достиженията на правото на ЕО към датата на присъединяване. Мащабната реформа на данъчната администрация, която започна миналата година, доведе до изграждането на структура с 10 хоризонтални и 28 териториални дирекции, включително 121 данъчни служби с по няколко данъчни бюра в редица случаи. От общо 5 900 служители в момента 2 300 са одитори и 900 оперативни инспектори (които извършват данъчни проверки по ДДС). Може да се отбележи, че Данъчно-процесуалния кодекс, който влезе в сила на 1 януари 2000 година, съществено засили правомощията на данъчната администрация и се отрази благоприятно на събираемостта на данъците. Необходими са обаче по-усъвършенствани методи за подбор и извършване на данъчни одити. Сътрудничеството с други държавни правоохранителни органи остава като цяло незадоволително.

Важно е да се гарантира съответствие на действащото и бъдещото законодателство с принципите на Етичния кодекс за корпоративно данъчно облагане.

Освен това са необходими енергични действия за създаване на единна данъчна агенция.

Глава 11: Икономически и валутен съюз

Подробна оценка на икономическата политика на България във всичките ѝ аспекти е дадена в главата, посветена на икономическите критерии (Б-2). Затова този раздел се ограничава само до онези аспекти на достиженията на правото на Общността относно Икономическия и валутен съюз (съгласно Раздел VII от Договора за създаване на ЕС и други свързани текстове), които страните-кандидатки трябва да реализират преди присъединяването, т.е. забраната за пряко финансиране на държавния сектор от централната банка, забраната за привилегирован достъп на държавния сектор до финансовите институции и независимостта на националната централна банка. Що се отнася до процеса на либерализация на движението на капитали, от чието завършване зависи постигането на съответствие с достиженията на правото на Общността относно ИВС, този аспект се разглежда в *Глава 4 – Свободно движение на капитали*.

След датата на последния Редовен доклад не са настъпили съществени законодателни промени.

През отчетния период няма промени по отношение на **прякото финансиране на държавния сектор** от Българската народна банка (БНБ). Освен това не може да се отчете по-нататъшен напредък в осигуряването на пълна **независимост на централната банка**.

Обща оценка

След присъединяването си към ЕС България ще участва в ИВС със статут на страна с дерогация (преходен период) съгласно чл. 122 от Договора за създаване на ЕС. Към датата на присъединяване ще трябва да са извършени необходимите промени в институционалната и правната рамка.

България вече е доста напреднала в прилагането на достиженията на правото на ЕО. Законодателството обаче все още не е напълно хармонизирано с изискванията на Договора по отношение на независимостта на централната банка, особено по отношение на личната независимост на членовете на управителния борд на централната банка.

Следва да се приемат изменения и допълнения към Закона за БНБ, които изрично да забраняват на централната банка да използва каквито и да било форми на пряко финансиране на държавния сектор.

Според българската страна не съществуват разпоредби в Закона за БНБ, които да осигуряват привилегирован достъп на държавния сектор до финансовите институции, но спазването на изискванията на достиженията на правото на ЕО в тази област трябва да продължи да се следи.

Глава 12: Статистика

България продължи да напредва през изминалата година.

Що се отнася до **статистическата инфраструктура**, през април 2001 година бяха приети изменения и допълнения към Закона за статистиката. Тук се включват разпоредби, произтичащи от Закона за държавния служител и Закона за държавната администрация, както и разпоредби за поверителността на статистическите данни и предоставянето на данни за статистически проучвания. Националният статистически институт (НСИ) е самостоятелна държавна агенция към Министерския съвет. Министър-председателят определя председателя и заместник-председателите на НСИ, които след назначението имат седемгодишен мандат и могат да бъдат отстранени от длъжност само при особени обстоятелства. На основата на Стратегията за развитие на статистиката за периода 2000-2006 г. е разработен подробен план за приоритетните задачи до 2005 година. Той

конкретизира целите, задачите и отговорниците за тяхното изпълнение. Разработена е стратегия за обучение на персонала в националната статистическа система. В нея се определят потребностите от обучение, основните предизвикателства, политиката за подбор и издигане на човешките ресурси и възможностите за обучение. С оглед на нейното изпълнение е приет годишен план за обучението през 2001 година. Особено внимание се обръща на обучението по статистика, компютърни умения и чужди езици.

Във връзка с **класификациите** на 1 януари 2001 година бяха приети националните класификации с оглед на прякото прилагане на европейските класификации и номенклатури като NACE и CPA.

Беше постигнат по-нататъшен напредък в **демографската и социалната статистика**. В съответствие със Закона за преброяване на населението, жилищния фонд и земеделските стопанства от 2000 година беше извършено преброяване на населението през март 2001 година. През декември 2000 година беше проведено проучване на бюджета на домакинствата и данните са публикувани. Статистическата програма на България за 2001 година предвижда проучване на разходите за труд.

По отношение на наличието на статистически данни на **регионално равнище** трябва да се положат усилия за подобряване на инфраструктурата за създаване на регионална статистика. Беше организирано обучението на служителите в регионалните поделения.

В областта на **макроикономическата статистика** няма почти нищо ново. Може да се отбележи, че трябва да се работи за по-нататъшното практическо приложение.

Има напредък във **фирмената статистика** с подобряването на качеството на търговския регистър. По-нататъшната дейност се съсредоточи върху структурната фирмена статистика. Беше извършено проучване на краткосрочните показатели в строителството

В **транспортната статистика** беше актуализиран и влезе в действие регистърът на моторните превозни средства. През 2000 година беше проведено проучване на шосейния транспорт в съответствие с разпоредбите на ЕО. Статистиката за вътрешния воден транспорт е все още непълна. Подготвят се законопроекти, които ще задължат пристанищата да събират и предават данни. Не се следи транзитният транспорт по вътрешните водни пътища.

Работи се в областта на **външната търговия** за подобряване на качеството на първичните данни чрез взаимодействие между агенция "Митници" и НСИ при разработването на допълнителни изисквания за контрол и проверка на данните. НСИ прави също така сравнителен анализ на данните за търговските потоци със седем държави-партньори.

През изминалата година България постигна напредък в областта на **селскостопанската статистика** чрез изпитване на методиката и въпросниците във връзка с проучванията на структурата на земеделските стопанства, животновъдните ферми, кланиците и млекопреработвателните предприятия. Отбелязан е добър напредък в укрепването на административната инфраструктура и вече има допълнителен персонал в структурите за агростатистика в централата и деветте областни поделения. Не се води регистър на земеделските стопанства, но данните от преброяването на населението ще се използват за създаване на временен регистър.

Обща оценка

Като цяло България е доста напреднала в областта на статистиката. Преброяването на населението беше проведено по график и бяха предприети стъпки за укрепване на административните основи на статистиката. В редица области обаче е необходима по-нататъшна работа по методиката, качеството и пълнотата на данните, за да се постигне съответствие с достиженията на правото на Общността.

По отношение на обучението на служителите и подобряването на техните способности за работа в съответствие с достиженията на правото на Общността е постигнат известен напредък, но в НСИ продължава тежестта на кадри, които работят по въпросите на европейската интеграция. Беше подобро обезпечаването с човешки ресурси на отдела за агростатистика към Министерството на земеделието и горите.

Задачата за разширяване на възможностите за информационни технологии запазва своята приоритетност. По линия на проектите на програма ФАР са направени някои инвестиции, но е необходимо по-нататъшно обучение с оглед на пълноценното използване на техниката и програмните продукти, особено за служителите в регионалната инфраструктура на статистиката.

Глава 13: Социална политика и заетост

България постигна известен напредък в тази област след предишния редовен доклад.

Отбелязан е напредък в **трудовето законодателство** чрез измененията и допълненията на Кодекса на труда от март 2001 година, които влязоха в сила през април с.г. Някои от тях са насочени към цялостно или частично транспониране на достиженията на правото на Европейската общност (*acquis*) относно някои аспекти на организацията на работното време, закрила на младите работници, задължението на работодателя на информира работниците за условията на договора в трудовоправните отношения, гарантирането на правата на работниците и служителите при прехвърляне на собствеността върху предприятията и достиженията на правото на

Европейската общност (*acquis*) за масови уволнения. Редица изменения и допълнения целят повишаване гъвкавостта на пазара на труда и насърчаване на заетостта чрез премахване на някои от по-ограничителните разпоредби в стария кодекс, включително неоправдано щедрите стандарти при съкращения или намаляването на заплащането на извънредния труд, както и въвеждането на възможност за прекратяване на договорите по икономически причини и гъвкавост в работното време.

Незначителен е напредъкът по отношение на **равното третиране на мъжете и жените**. Измененията и допълненията към Кодекса на труда от март 2001 година въвеждат понятието “косвена дискриминация”, без обаче да включват самонаетите. Въведен е принципът на равно възнаграждение за равен труд и се цели защита на работните места на жените по време на отпуск за бременност и раждане.

След предишния Редовен доклад е постигнат ограничен напредък във връзка със **здравословните и безопасни условия на труд**. Приетите през март 2001 година изменения и допълнения към Кодекса на труда транспонират в по-голяма степен достиженията на правото на Европейската общност (*acquis*) при въвеждането на мерки за подобряване на здравословните и безопасни условия на труд. Наредбата на Министерство на труда и социалната политика и Министерство на здравеопазването от април 2001 година постигна по-нататъшна хармонизация с достиженията на правото на Европейската общност (*acquis*) по отношение на личните предпазни средства. Главната инспекция по труда подобри административния си капацитет. Към края на 2000 година бяха създадени регионални съвети по условията на труд във всички 28 области, като по такъв начин се укрепи социалния диалог по здравословните и безопасни условия на труд. Към март 2001 година бяха регистрирани 223 служби по охрана на труда, чиято цел е да подпомогнат работодателите при изпълнението на задълженията им за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд.

България продължава **здравната реформа**, която започна с реформа в извънболничната помощ от 1 юли 2000 година и в болничната помощ от 1 юли 2001 година. Над 16 000 медицински специалисти преминаха от държавния към частния сектор в здравеопазването. Беше усъвършенствана системата на неотложната медицинска помощ съгласно Закона за лечебните заведения, като беше повишен статутът на съществуващите 28 центрове за неотложна медицинска помощ и техните 183 поделения. Постигнат е известен напредък в укрепването на административния капацитет на Националната здравноосигурителна каса, която отговаря за разработването, функционирането и управлението на задължителната здравноосигурителна система на централно и областно равнище. Подзаконовата нормативна уредба за транспониране на достиженията на правото на Европейската общност (*acquis*) относно етикетването на тютюневите изделия влезе в сила през януари 2001 година. През октомври 2000 година Световната здравна организация одобри националната стратегия на България в областта на здравеопазването за периода 2001-2010 г. С оглед подготовката за участие в

мрежата на Общността за епидемиологичен надзор и контрол на заразните болести в момента се изгражда мрежа за регистриране и отчитане на заразните болести на Балканите. Изпълнението на националната стратегия за профилактика и контрол на СПИН и други болести, предавани по полов път (2001-2007), започна през март 2001 година. Освен това беше приета национална петгодишна програма за превенция, лечение и рехабилитация в областта на наркоманиите. Неотдавнашните изменения и допълнения към Кодекса на труда посочват случаите, когато организациите на работниците и работодателите могат да се смятат за представителни организации на национално равнище. Освен това, те се стремят към по-самостоятелен двустранен **социален диалог** чрез изясняване на реда и условията за прилагане на колективните трудови договори на браншово равнище към всички предприятия в съответния отрасъл. Съгласно приетия през април 2001 година закон е създаден Икономически и социален съвет, който дава становища по законопроекти и национални програми за икономическо и социално равнище.

Безработицата спадна на 16.4 % от работната ръка в края на 2000 година (от 17.0 % през 1999 година), от които 58.9 % са трайно безработни. През второто тримесечие на 2001 година безработицата нарасна на 19.4 процента.

България в тясно сътрудничество с Европейската комисия продължи прегледа на политиката в областта на заетостта за установяване на напредъка в приспособяването на системата на заетост към Европейската стратегия за заетост. Това включва започналата през 2000 година работа по съвместния доклад за оценка. Въпреки че правителството напоследък предприе по-активна политика на заетост, включително известна децентрализация на политиката на пазара на труда чрез регионалните съвети по заетостта в предприятията, заплашени от съкращения, почти не се предприемат мерки като например обучение. Това се дължи главно на хроничния дефицит във Фонд "Професионална квалификация и безработица", а Националната служба по заетостта продължава да се насочва предимно към пасивна политика на пазара на труда. Положителни стъпки са разработването на Стратегия за развитие на човешките ресурси, приемането през март 2001 година на Национален план за действие за заетостта на основата на четирите стълба и основните насоки на Европейската стратегия за заетостта. Планът цели да се подкрепят приоритетните проекти, предвидени в Националния план за икономическо развитие и Националния план за регионално развитие, както и Националния план за действие за заетостта.

Отбелязан е незначителен напредък в подготовката за административно управление на подкрепата, получена чрез **Европейския социален фонд**, въпреки че през март 2001 година беше създадена нова дирекция в Министерството на труда и социалната политика. Необходимо е по-нататъшно укрепване на административния капацитет на тази структура.

Що се отнася до **социалната закрила** постигнат е значителен напредък към въвеждане на диверсифицирана многостълбова пенсионна система, която постепенно ще пренасочи по-голям дял от вноските към втория стълб и частните пенсионноосигурителни фондове, като по такъв начин ще възстанови дългосрочната жизнеспособност на традиционната разходно-покривна система. Приетите изменения и допълнения към Кодекса за задължителното обществено осигуряване, които влязоха в сила през януари 2001 година, целят да укрепят връзката между вноските и обезщетенията. В момента се извършва подготовка за въвеждане на финансово обезпечен втори стълб от 2002 година и създаване на доброволни частни осигурителни фондове (трети стълб).

През март 2001 година бяха приети изменения и допълнения към Закона за закрила, рехабилитация и социална интеграция на инвалидите за осигуряване на по-добри възможности за инвалидите. Измененията и допълненията предвиждат между другото създаване на Национален съвет по рехабилитацията и социалната интеграция към Министерския съвет, който да включва представители на действащите в тази област неправителствени организации, държавата и работодателите. Няма напредък по отношение приемането на подробно и ефективно законодателство за борба срещу дискриминацията.

Обща оценка

България като цяло е постигнала твърде малко в тази област. Необходими са по-нататъшни големи усилия за хармонизация с достиженията на правото на Европейската общност (*acquis*).

По отношение на трудовото законодателство българската нормативна уредба отчасти е хармонизирана с правата на работниците, предвидени в достиженията на правото на Общността. Последните изменения и допълнения към Кодекса на труда включват някои разпоредби, чиято цел е хармонизация с тях. Но с оглед на практическото прилагане на достиженията на правото на Общността се налага по-нататъшно укрепване на административния капацитет. Необходима е по-нататъшна работа за постигане на пълна хармонизация с достиженията на правото на Общността, включително по отношение на Европейските работнически съвети, защитата на работниците при несъстоятелност, работата на непълнен работен ден и насочването на работници към месторабота.

Все още не са транспонирани голяма част от достиженията на правото на Европейската общност (*acquis*) в областта на равните възможности на мъжете и жените. Тревожен е фактът, че транспонирането в тази област е твърде бавно.

Неотложно е приемането на законово определение на понятието “дискриминация” в българското право. Липсата на такова определение в

момента съществено затруднява прилагането на действащото българско законодателство за борба срещу дискриминацията.

Приемането на законодателство в областта на здравословните и безопасни условия на труд изглежда твърде бавно – например няма напредък по отношение на вредните условия на труд и практическото прилагане на законовите изисквания за здравословни и безопасни условия на труд от страна на работодателите продължава да бъде на ниско равнище. Необходима е по-нататъшна хармонизация на законодателството, за да се обхване цялостно приложното поле на директивите за здравословни и безопасни условия на труд, особено за употребата на вредни вещества и защитата срещу тях, включително химични, биологични или канцерогенни материали. Освен това се налага по-нататъшно развитие на административните възможности за включване на въпроса за здравословните и безопасни условия на труд във вътрешните правилници. Що се отнася до заразните болести, налагат се по-нататъшни стъпки за развитие на система за наблюдение и контрол в здравеопазването, така че да се събират здравни данни и показатели, сравними със системата на ЕО, особено във връзка с мрежата на Общността за епидемиологичен надзор и контрол на заразните болести.

Постигнат е по-нататъшен напредък в продължаването на здравната реформа, но се налагат допълнителни усилия за намаляване на неравноправния достъп до медицинско обслужване и подобряване на относително лошия здравен статус на населението. С оглед на хармонизацията с достиженията на правото на Европейската общност (*acquis*) относно тютюна е необходимо приемане на нови нормативни актове.

Следва да се подобри структурираното участие на социалните партньори в управленския процес. Макар и да е отбелязан известен напредък в разработването на рамка за социален диалог на отраслово равнище, социалният диалог като цяло продължава да се характеризира с висока степен на централизирано договаряне и пряко участие на правителството в трудовите договаряния. Освен това договарянето на местно равнище твърде често се насочва само към специфични и доста по-второстепенни въпроси. Необходим е по-нататъшен напредък за подобряване на самостоятелния социален диалог, особено на по-децентрализираното договаряне, за да се преодолеят големите и трайни регионални различия по отношение на безработицата и условията на труд, най-вече с оглед на прилагането на достиженията на правото на Общността. Неотложна е необходимостта от разширяване на обхвата на колективното трудово договаряне, особено в новите частни предприятия. Следва да се усъвършенстват и тристранните консултации, за да дадат реални възможности на социалните партньори да влияят върху процеса на вземане на решения. Това е особено наложително във връзка със заетостта, въпросите на разширяването и социалната политика като цяло. Трябва да се развива социалният диалог и в държавния сектор.

Общото състояние на пазара на труда продължава да предизвиква загриженост. Достъпът до пазара на труда остава затруднен за етническите малцинства, инвалидите и младежите. Българското правителство започна изпълнението на редица програми за заетостта, но проблемът с несъответствието в уменията все още не се решава в достатъчна степен чрез активни мерки на пазара на труда. Специално внимание следва да се обърне на разработването на ефективна система за предоставяне на услуги в предлагането на работни места в общественния сектор. Временната заетост и програмите за обучение могат да бъдат по-целенасочено ориентирани към групите в неравностойно положение, където биха имали най-голям ефект.

Своевременното приключване на работата по съвместния доклад за оценка следва да допринесе за насочването на националната стратегия за заетостта към основните предизвикателства пред политиката за заетост.

Що се отнася до подготовката за Европейския социален фонд (ЕСФ), налагат се съществени усилия за подобряване на административния капацитет и механизмите за съгласуване на намесата на ЕСФ в контекста на Европейската стратегия за заетостта и процесът на социално интегриране.

В областта на социалната закрила са необходими дългосрочни усилия за изпълнение на започнатите реформи. Макар и да е постигнат известен напредък, налагат се по-нататъшни усилия за укрепване ролята на неправителствените организации в социалното обслужване на социално слабите, особено етническите малцинства и инвалидите.

Една от целите на социалната политика на ЕО е борба срещу социалната изолация съгласно член 136 от Договора за създаване на Европейската общност. Според решенията на Европейския съвет от Лисабон и Ница политиката за борба срещу социалната изолация съчетава общоприетите цели на равнището на ЕС и националните планове за действие. Проведеният през юни 2001 година Европейски съвет в Гьотеборг призова страните-кандидатки да включат целите на ЕС за насърчаване на социалното интегриране в националната си политика. Необходими са по-нататъшни усилия за постигане на хармонизация с достиженията на правото на Общността за борба срещу дискриминацията по силата на член 13 от Договора за ЕО.

Глава 14: Енергетика

Преструктурирането на българската енергетика се развиваше с много бавни темпове през цялата 2001 година след забавянето на планираното преразглеждане на правната рамка. На основата на Закона за енергетиката и енергийната ефективност от 1999 година бяха приети редица закони и подзаконови нормативни актове, но забавянето в приемането на други ключови разпоредби затруднява повишаването на ефективността и подготовката за приватизация.

Във връзка със **сигурността на снабдяването** няма напредък в хармонизацията с достиженията на правото на Общността за петролните запаси.

По отношение на **конкурентноспособността и вътрешния енергиен пазар** прилагането на, приетия през юли 1999 година, Закон за енергетиката и енергийната ефективност (ЗЕЕЕ), който поставя основите за реструктуриране на отрасъла, е бавно и все още незадоволително. Не са приети измененията и допълненията към ЗЕЕЕ, необходими за постигане на пълно съответствие с Директивата за електричеството. Националната електрическа компания (НЕК) се преобразува в 15 юридически лица – освен оператора на преносната система съществуват 7 фирми за производство и 7 фирми за разпространение. Основните производствени мощности на НЕК бяха обособени като самостоятелни производители с изключение на ТЕЦ “Марица-Изток 3”, големите водно-електрически централи и помпено-акумулаторната водно-електрическа централа. Дейността на оператора на преносната система все още трябва да се проверява, особено по отношение на икономическите резултати и планирането. Държавният комитет по енергийно регулиране (ДКЕР) започна да издава лицензи. ДКЕР се финансира изцяло от републиканския бюджет. Въпреки ограничения си опит органът работи добре и персоналът му се увеличи на 70 души от планираните 85 щатни бройки. Цените на енергоносителите, които се предвиждаше да останат замразени до 2002 година (след което да се включат в кръга на правомощията на регулаторния орган), се повишиха през октомври 2001 година. Дългосрочните допълнителни разходи за увеличаване на производството обаче все още не се покриват с текущите ценови равнища.

В *газовия сектор* бяха обособени клиентските сметки. “Булгаргаз” отчете значителна загуба за 2000 година.

По отношение на *топлофикацията* са разработени стратегия и съответно план за действие за развитие на отрасъла. Постигнат е напредък в реструктурирането на субсидиите чрез преминаване на субсидиране на конкретни групи нуждаещи се клиенти.

Реструктурирането на сектора на *твърдите горива* продължава с оглед на раздържавяването на жизнеспособните въгледобивни предприятия и ликвидацията на други предприятия. Правителството прие план за действие в този сектор, който следва да бъде изпълнен до 2003 година.

Що се отнася до **енергийната ефективност** и използването на възобновяеми енергоизточници, може да се отчете ограничен напредък. Налице е несъответствие между предвидените стратегически цели на политиката и получената фактическа подкрепа. Държавната агенция за енергийна ефективност, главният държавен орган, който отговаря за тази политика, не разполага с подходящи средства за изпълнение на ролята си, въпреки че Законът за енергетиката и енергийната ефективност предвижда разширяване

на правомощията му при изпълнението на националната политика за запазване на енергията. Щатният му състав е все още недостатъчен, независимо от отпуснатите 11 бройки с бюджета за 2001 година.

В областта на **атомната енергетика** в България действа АЕЦ “Козлодуй” с четири реактора от типа ВВЕР 440/230 (от първи до четвърти блок) и два реактора от типа ВВЕР 1000/320 (пети и шести блок). Освен реакторите в Козлодуй България разполага с един научно-изследователски ядрен реактор в София, който в момента не работи в очакване на решение за неговото бъдеще. Изразходваното гориво от АЕЦ се съхранява в Козлодуй, а от научно-изследователския реактор също на място. В момента се модернизират съществуващите обекти за обезвреждане на отпадъците и се планират нови.

По отношение на гаранциите за ядрения материал България е подписала всеобхватно гаранционно споразумение с МААЕ. Допълнителният протокол към споразумението влезе в сила през октомври 2000 година.

Що се отнася до ядрената безопасност, България отбеляза напредък в усъвършенстването на законодателната и регулаторната рамка. По-конкретно беше прието постановление за отговорността за причинени ядрени щети. АЕЦ “Козлодуй” ще носи отговорност за всички щети, причинени от граждански ядрени аварии в съответствие с Виенската конвенция. През юни беше създаден национален застрахователен фонд. Продължава реструктурирането на АЕЦ “Козлодуй”, като редица дейности вече се възлагат на външни изпълнители или се обособяват.

През отчетния период България предприе различни мерки за изпълнение на изясненото по-долу задължение да закрие първите четири блока от АЕЦ “Козлодуй,” съгласно подписаното през ноември 1999 година Споразумение между правителството на Република България и Европейската комисия и за използване на помощта, която Комисията предоставя в съответствие с посоченото споразумение. В АЕЦ “Козлодуй” е създадено специално звено, което да наблюдава извеждането от експлоатация на първи и втори блок. В тази връзка се работи по окончателното завършване на група проекти, включително за строителство на ново сухо депо за съхраняване на изчерпаното гориво в АЕЦ. Приета е наредба, която изброява изискванията на българския компетентен орган в областта на ядрената безопасност за гарантиране на безопасността в процеса на извеждане на мощностите от експлоатация. Освен това България сключи Рамкова спогодба за финансова помощ с ЕБВР като управител на Фонда за подкрепа на извеждането от експлоатация на АЕЦ “Козлодуй”, която дава възможност за усвояване на международната финансова помощ. През юни 2001 година Фондът проведе първото заседание на Общото събрание на донорите, което прие и първия работен план. Общото събрание се председателства от Европейската комисия, която представлява Европейската общност като основен донор на фонда. Привлечени са още няколко донора. По отношение на трети и четвърти блок, които са от същия тип както първите два, България е

разработила мащабна инвестиционна програма. Смята се, че тя цели гарантиране на безопасната им експлоатация до окончателното им затваряне в съответствие с поетото по споразумението задължение за предсрочно закриване. Модернизацията на пети и шести блок с реактори от типа ВВЕР 1000 започна официално през юни 2001 година. Вече е отпусната първата част на заема от “Евратом”, който е част от предвидената по споразумението помощ и възлиза на 212.5 млн евро. Различните елементи на споразумението се обединяват в едно цяло.

Обща оценка

България е постигнала определена степен на хармонизиране с достиженията на правото на Общността, но това все още не е достатъчно убедително във връзка с подготовката за законодателството за вътрешния енергиен пазар и петролните запаси.

Страната следва да засили дейността си за хармонизиране с достиженията на правото на Общността в областта на енергетиката. Особено внимание следва да се обърне на създаването на правна рамка, съвместима с правото на Общността по отношение на минималните запаси от нефт и нефтени продукти. Като се имат предвид разходите, България трябва незабавно да пристъпи към приемане на необходимото законодателство, да изпълни комплексна програма за хармонизация и да осигури адекватен административен капацитет. Освен това трябва да се създадат необходимите складове и да се попълнят самите запаси. Сериозна загриженост предизвиква също така обстоятелството, че равнището на нефтените запаси продължава да се смята за държавна тайна.

Трябва да се обърне внимание и на подготовката за вътрешния енергиен пазар (Директивите за електричеството и газа). В тази връзка България трябва да ускори съществено приемането на изменения и допълнения към Закона за енергетиката и енергийната ефективност от 1999 г. и да продължи разработването на подходящ и ефективен регулаторен механизъм за изпълнение на функциите, предвидени в директивите за вътрешния енергиен пазар. Неприемането на тези изменения и допълнения още повече забавя необходимите промени, включително приемането на подзаконови нормативни актове, което създава практически затруднения за стопанските субекти в отрасъла при прилагането на закона. По такъв начин може да се стигне до забавяне на промените в модела на достъп до мрежата, които предвиждат постепенно преминаване от системата на единствен купувач към регулиран достъп на трети лица през 2003 година. По-конкретно, налага се доизясняване на понятието “подходящ клиент” в закона и на възприетия подход. В електроснабдителната мрежа и в подобряването на енергийните ресурси се влагат средства, за да се осигури пълна взаимовръзка със Западноевропейските електрически мрежи (ЗЕЕМ) евентуално през 2002 година. В газовия сектор все още не е ясно до каква степен може да се осигури отваряне на пазара в съответствие с достиженията на правото на

Общността с оглед на вече договорените количества газ, които България ще закупува от чужбина, главно от Русия и които надхвърлят потреблението в страната. Липсата на финансова дисциплина в енергийните компании продължава да представлява проблем макар и да е отбелязан напредък по отношение на погасяването на задълженията по неплатени сметки. Длъжници са главно държавни бюджетни организации. В топлофикацията събираемостта е от порядъка на 40-45 % до 70 % в различните райони. Трябва да продължи работата по отстраняване на ценовите изкривявания, като същевременно трябва да се обърне внимание на “блокираните разходи”.

Тази година предстои актуализация на Националната енергийна стратегия, като се имат предвид по-специално задълженията за предсрочно закриване на първите четири блока на АЕЦ “Козлодуй”. Прогнозите за енергийното търсене потвърждават, че то не нараства с предвидените в предишната стратегия (1998 г.) темпове. Това ще бъде отразено в новата стратегия. Трябва да се изтъкне, че енергопотреблението на глава от населението в България продължава да бъде три-четири пъти по-голямо от средното равнище в ЕС. Независимо от плановите за активизиране на фонда за енергийна ефективност, предизвиква загриженост обстоятелството, че България не беше в състояние на приложи активна политика за енергийна ефективност през отчетния период. Следва да се подчертае липсата на такава политика както от страна на производителите, така и от страна на крайните потребители. В тази област трябва бързо да се положат значителни усилия, като първата стъпка ще бъде подобрената координация между Държавната агенция за енергетика и енергийни ресурси (ДАЕЕР) и Държавната агенция за енергийна ефективност (ДАЕЕ). Бързо следва да се предприемат конкретни мерки за засилване на подкрепата за енергийната ефективност, икономията на енергия и използването на възобновяеми енергийни източници.

Координацията на дейностите в енергетиката в рамките на Министерство на икономиката като цяло е слаба. Продължават да съществуват несигурност и видимо несъгласие относно разпределението на отговорностите между Държавната агенция за енергетика и енергийни ресурси и Държавната агенция за енергийна ефективност. Въпреки всичко разпоредбите на Закона за енергетиката и енергийната ефективност създават условия за изпълнението на националната политика за запазване на енергията.

Що се отнася до ядрената безопасност, Европейският съюз нееднократно е подчертавал значението на високата степен на ядрена безопасност в страните-кандидатки, включително необходимостта от спазване на поетите ангажименти за закриване на мощности и определяне на точни дати за затварянето на трети и четвърти блок на АЕЦ “Козлодуй”. През юни 2001 година, Съветът на Европейския съюз прие за сведение Доклада за ядрената безопасност в контекста на разширяването. Докладът съдържа изводи, относно състоянието и перспективите на ядрената безопасност във всяка страна-кандидатка, както и препоръки за конкретни подобрения. Комисията предостави доклада на страните-кандидатки през юли т.г.

Общите препоръки в доклада на Съвета призовават всички страни-кандидатки с атомни електроцентрали да изпълнят програми за повишаване на безопасността с оглед на конкретните особености на всяка централа и да включат в програмите мерки, които се възприемат като добра практика в Европейския съюз, по-специално по отношение на предвидените различни мерки за безопасност като практика в областта на оценката, процедури при извънредни ситуации, разпространяване на натрупания опит, ресурсно обезпечаване на регулаторния орган и т.н.

Докладът препоръчва на всички страни-кандидатки да продължат изпълнението на националните си програми за безопасно управление на изразходваното гориво и радиоактивните отпадъци, както и за безопасността на научно-изследователските ядрени реактори.

По отношение на България докладът на Съвета препоръчва 12 конкретни мерки за гарантиране на безопасната експлоатация на АЕЦ “Козлодуй” и други ядрени обекти, включително ядрено законодателство, ресурсно обезпечаване на регулаторния орган, национални учения за извънредни ситуации и други технически аспекти.

В доклада се припомня, че Република България е поела ангажимент за предсрочно закриване на първите четири реактора на АЕЦ “Козлодуй” съгласно Споразумението, подписано през ноември 1999 година между правителството на Република България и Европейската комисия. По силата на това споразумение Република България се задължава да закрие окончателно първите четири блока на АЕЦ “Козлодуй” на възможно най-ранната дата. Следователно първите два блока на АЕЦ ще бъдат закрити до края на 2003 година. Крайните срокове за закриване на трети и четвърти блок, които ще бъдат преди първоначално предвидените дати съответно през 2008 и 2010 година, ще бъдат уточнени през 2002 година в споразумение с Европейската комисия и по повод на актуализацията на Националната енергийна стратегия. Комисията е на мнение, че трети и четвърти блок трябва да бъдат окончателно закрити най-късно през 2006 година. България следва да ускори подготовката на комплексен план за извеждане от експлоатация и да пристъпи към неговото изпълнение в близко бъдеще.

Статутът и ресурсната обезпеченост на регулаторния орган в България следва да бъдат укрепени още повече в краткосрочен план и трябва да се гарантира неговата независимост. България следва да осигури спазване на изискванията и процедурите на “Евратом”. В тази връзка и занапред трябва да се обръща внимание на подготовката за прилагане на гаранциите на “Евратом”, особено по отношение на отчитането на потоците и запасите от ядрен материал пряко от лицата или предприятията, които управляват атомни обекти или съхраняват ядрен материал.

Глава 15: Индустириална политика¹⁹

След датата на предишния Редовен доклад България отбеляза известен понататъшен напредък в усилията за разработване и изпълнение на пазарноориентирана индустириална политика, насочена към създаването на конкурентно и динамично пазарно стопанство.

Индустириалната политика се реализира в рамките на Стратегията за подобряване на производствения сектор – неразделна част от Националния план за икономическо развитие 2000-2006. Актуализиран вариант на плана беше разработен под общата коорнидация на Министерството на регионалното развитие и благоустройството и беше представен на Комисията заедно с независима предварителна оценка през май 2001 година.

През 2000 година почти приключи **приватизацията и преструктурирането** на държавните предприятия и банки, включително продажбата на остатъчните дялове на държавата. ЗППДОП беше изменен и допълнен през ноември 2000 година с цел да се повишат ефективността и прозрачността на приватизационните процедури и да се намалят отстъпките в полза на работническо-мениджърските дружества.

Постигнат е известен напредък в преструктурирането на стоманодобива, макар и процесът да остава недовършен. След продажбата на мажоритарния държавен дял в най-голямото стоманодобивно предприятие, България представи на Комисията през 2000 година оздравителен план за предприятието, който предвижда значително преструктуриране, включително съкращаване на мощности и работници през следващите години. Държавните органи изтъкват, че стоманодобивът не получава и няма да получава и занапред текущи държавни помощи.

Редица нежизнеспособни държавни предприятия са все още в процес на ликвидация. През 2000 година бяха внесени изменения в производствата по несъстоятелност и ликвидация. През 2001 година бяха създадени специални камари по несъстоятелността.

Обща оценка

Индустириалната политика на България като цяло съответства на принципите на индустириалната политика в ЕС със своята пазарна ориентираност, стабилност и предсказуемост. Националният план за икономическо развитие, който ясно очертава националните приоритети в тази област, трябва да бъде завършен и трябва да залегне в основата на националния процес на вземане на решения, за да се гарантира оперативната му роля в насочването на политиката.

¹⁹ Развитие на индустириалната политика следва да се разглежда във връзка с общата политика по отношение на предприятията, включително МСП (вж Глава 16 – Малки и средни предприятия).

Приватизацията на държавните търговски банки и дружества вече е почти завършена, въпреки че все още не са раздържавени дружествата в далекосъобщенията и тютюна. Продължават жалбите относно липсата на прозрачност в някои приватизационни процедури. По-малък е напредъкът в преустройването на държавните предприятия, особено в енергетиката и транспорта, на финансово стабилна и конкурентна основа. Не е сигурно дали досега предприетите мерки за реструктуриране на стоманодобива са достатъчни, за да гарантират жизнеността на отрасъла в средносрочен план. Продължава загрижеността за жизнеспособността на някои приватизирани предприятия, особено на закупените от РМД, чиито нови собственици може да не притежават необходимите финансови средства и управленски умения за успешно ръководство на предприятията.

Твърде рано е да се прецени дали неотдавнашните промени в правната рамка и в производствата по несъстоятелност и ликвидация са били успешни при канализирането на процеса на отстраняване на нежизнеспособните предприятия и повторното използване на техните активи за по-производителни цели.

Следва да се отбележи, че важен елемент от всяка индустриална политика е контролът върху държавните помощи и съвместимостта на системите за подкрепа с правилата на ЕС, включително действащите правила за държавните помощи в рамките на Договора за ЕОВС, които трябва да бъдат проучени. България се придържа към ограничителен подход в отпускането на държавни помощи в промишлеността, въпреки че е необходимо усъвършенстване на надзора и контрола на държавните помощи (*вж Глава 6, Конкуренция*).

За разработването и изпълнението на индустриалната политика отговаря Министерството на икономиката със съдействието на Министерството на финансите, Министерството на регионалното развитие и благоустройството, Агенцията за приватизация, националната Агенция за малките и средни предприятия и Агенцията за чуждестранните инвестиции.

Министерството на икономиката по принцип играе активна изпреварваща роля в изпълнението на индустриалната политика в отраслите, за които то отговаря. Понастоящем с оглед на почти завършената приватизация и реструктуриране министерството преориентира ролята си от контрола върху държавните предприятия към мащабни реформи за създаване на по-благоприятна икономическа среда. Затова министерството следва да засили сътрудничеството си с останалите министерства и държавни ведомства и да търси мнението на съсловните организации на основата на равнопоставеността и прозрачността.

Въпреки че успешно изпълни програмата за макроикономическа стабилизация, Министерството на финансите следва да играе по-активна изпреварваща роля в разработването и изпълнението на икономически стратегии за насърчаване на развитието на частния сектор. Полезно би било

да се укрепи капацитетът и да се изясни профилът на Агенцията за чуждестранни инвестиции и Центъра за застраховане на износа.

Глава 16: Малки и средни предприятия (МСП)²⁰

България постигна известен напредък в насърчаването на създаването и развитието на МСП.

Макар и да не може да се отчете конкретно развитие на самата **политика по отношение на МСП** като цяло, усилията доведоха до създаването на по-благоприятна **икономическа среда**, като някои от реформите ще бъдат особено полезни за малките предприятия. Дейността на междуведомствената работна група доведе до фактическо или предвидено опростяване или премахване на 121 лицензионни и разрешителни режима до края на 2000 година. В началото на 2001 година бяха проведени редица данъчни реформи за създаване на стимули за развитие на предприятията, включително намаляване с пет пункта на данъчната ставка за корпоративното подоходно облагане и съкращаване на срока за възстановяване на ДДС. Засили се диалогът между държавната администрация и деловите среди, като Министерството на икономиката провежда редовни консултативни срещи с бизнес асоциациите.

Що се отнася до достъпа до финансиране, бяха предприети няколко нови инициативи с подкрепата на националната Агенция за МСП. Държавната Насърчителна банка засили кредитирането на МСП, а редица други държавни и търговски банки започнаха да кредитират МСП отчасти с помощта на донорски кредитни линии. Запазва се острият недостиг на рисков капитал, който да осигури външно финансиране на собствения капитал на малките предприятия.

Министерството на икономиката и националната Агенция за МСП към Министерския съвет с шестте си регионални подразделения отговарят за разработването и изпълнението на политиката в областта на МСП. Персоналът на Агенцията нарасна на 34 души през изминалата година, от които 12 служители работят в шестте регионални подразделения.

Не може да се отчете развитие във връзка с хармонизацията на **определението за МСП**.

Обща оценка

Политиката на България в областта на МСП отговаря на принципите и целите на политиката на ЕО по отношение на предприятията, въпреки че определението за МСП в България, особено относно средните предприятия, продължава да се различава от възприетото в ЕО и следва да се хармонизира.

²⁰ Развитието на МСП следва да се разглежда във връзка с общата политика по отношение на предприятията, включително индустриалната (вж Глава 16 – *Индустриална политика*).

България трябва да продължи и активизира усилията си за развитие на благоприятна икономическа среда и за премахване на административните, финансовите, бюджетните и управленските пречки при създаването и развитието на МСП. Въпреки премахването и оптимизирането на редица лицензионни и разрешителни режими, продължават да съществуват значителни административни бариери за създаването и управлението на предприятия в България. Мудното и непредсказуемо функциониране на съдебната система и разпространението на битова корупция също се посочват от деловите кръгове като пречки за стопанската дейност. Неформалната икономика продължава да работи активно. Налагат се по-нататъшни усилия за укрепване капацитета на бизнес асоциациите и за търсене на техните становища на основата на равнопоставеността и прозрачността.

Необходими са по-големи ресурси за разработване и особено за изпълнение на политиката в Министерството на икономиката и националната Агенция за МСП на централно и регионално равнище. Полезно ще бъде изясняването на отговорностите на двете ведомства в политиката по отношение на МСП. Следва да се подобри съгласуваността на местните и подкрепяните от външни донори дейности в областта на развитието на МСП.

Глава 17: Наука и изследвания

След Редовен доклад не е постигнат особен напредък в тази област.

През март 2001 година бяха приети изменения и допълнения към Закона за висшето образование. Тяхната цел е подобряване на системата на институционална акредитация. През декември 2000 година беше създаден Национален център по аграрни науки, който включва национална мрежа с около 30 клона.

През отчетния период България продължи пълното си асоцииране към Петата рамкова програма, както и рамковата програма на “Евратом”. Що се отнася до останалите страни-кандидатки, участващи в Петата рамкова програма, България получи статут на наблюдател в Комитета за научно-технически изследвания КРЕСТ (*Comité pour la Recherche Scientifique et Technique*).

Обща оценка

Въпреки утвърдената рамка за сътрудничество в областта на науката и технологиите, следва да се укрепят административният капацитет и инфраструктурата, свързани с научните изследвания, като една от целите е да се осигури успешно асоцииране на България в Петата рамкова програма. С оглед на по-нататъшното развитие на сектора и за пълноценно интегриране на България в Европейската научна зона е важно да се заделя

по-голяма част от бюджетните разходи за научни изследвания и технологично развитие.

Развитието на науката и изследванията в България се нуждае по-конкретно от по-нататъшно увеличаване разходите на предприятията за научно-изследователска дейност, т.е. разходите за научни изследвания на промишлеността, малките и средните предприятия и частния сектор. Освен това е необходимо да се насърчават научните изследвания в университетите и да се приеме подходящо законодателство за рисковия капитал. Емигрирането на млади и квалифицирани специалисти продължава да пречи на развитието на този сектор.

Все още липсва цялостна рамкова стратегия за развитие на научните изследвания, въпреки че в момента се разработва. Същото се отнася до законодателството за насърчаване на научните изследвания, както и високотехнологичните паркове и дейности. Почти пълната липса на законодателни мерки през отчетния период, съчетана с отсъствието на ефективно работещ орган за разработване на политиката в този сектор (Националният съвет за наука и технологично развитие не разполага с административна структура и подкрепа) и все още малкият дял от БВП за научни изследвания разкриват, че правителството не обърна особено внимание на подобряването на научните изследвания и технологичното развитие през отчетния период. В Министерство на образованието и науката няма достатъчно персонал за ефективна работа по въпросите на научните изследвания.

Глава 18: Образование и обучение

През изминалата година в тази област беше отбелязан известен по-нататъшен напредък.

През отчетния период България започна да участва във второто поколение на **програмите на Общността** “Леонардо да Винчи” и “Сократ” (*вж раздел А.б – Отношения между Европейския съюз и България*). Подготвят се процедурите за участие в новата младежка програма (която включва и Европейската доброволна служба).

Не може да се отчете особено развитие във връзка с **Директивата за образованието на децата на работници-емигранти**.

България не отбеляза почти никакъв напредък в **реформата на системата на образование и обучение** и в по-нататъшното въвеждане на европейските стандарти. Бяха приети някои подзаконовни нормативни актове с държавни изисквания за образованието и квалификацията на учителите, както и стандартни условия за постепенна децентрализация на приема на ученици в средните общообразователни училища. Що се отнася до професионалното образование и обучение, бяха създадени експертни групи за реформа в учебния план. Националната агенция за професионално образование и

обучение разработи нов списък на професиите, който беше утвърден от Министерството на образованието и науката.

Освен това бяха разработени критерии и конкретни процедури за лицензиране в областта на професионалното образование и обучение, както и национални образователни програми за деца (септември 2000) и младежи (септември 2001). Бяха предприети някои мерки за осигуряване в по-голяма степен на равнопоставеност в достъпа до висшето образование. Бяха приети подзаконовни нормативни актове за организацията и дейността на Националната агенция за оценка и акредитация, както и за признаване на висшето образование в някои чуждестранни университети.

Обща оценка

Участието в програмите на Общността “Сократ” и “Леонардо да Винчи” е задоволително и създадените национални агенции функционират. Налага се обаче подобряване на сътрудничеството между Министерство на образованието и науката и Националната агенция за “Сократ”.

Директивата за образованието на децата на работници-емигранти трябва изцяло да се транспонира и да се гарантира нейното изпълнение.

Въпреки че е налице законодателство за мобилна и приспособима система на професионално образование и обучение, включително наредба за организацията, управлението и финансирането на професионалното образование и обучение, все още няма значителен напредък в реализацията на комплексна реформа на системата на професионално образование и обучение. Липсва ясна стратегия и връзка между предвидената оптимизация и децентрализация на системата на професионално образование и обучение. Трябва да се даде по-голям приоритет на изграждането на капацитета и развитието на професионалното образование и обучение на регионално равнище, както и на реформата в подготовката на учители. Сътрудничеството между предприятия и училища продължава да бъде ограничено. Налага се засилване на инвестициите в активни мерки на пазара на труда, включително участие на работещите в повишаване на квалификацията. Структурираното участие на социалните партньори в решаването на проблемите на професионалното образование и обучение, макар и по принцип залегнало в действащото законодателство, все още е недостатъчно и води между другото и за липса на национални стандарти за придобиване на професионална квалификация. Националната агенция за професионално образование и обучение – органът, който отговаря и за акредитацията и лицензирането в областта на професионалното образование и обучение – изпитва недостиг на човешки и финансови ресурси. Трябва да се подобри сътрудничеството с Министерството на образованието и науката.

Необходимо е по-нататъшно укрепване на сътрудничеството между предприятията, университетите, Министерството на образованието и науката и социалните партньори, за да се преодолее съществуващото

(частично) несъответствие на уменията в областта на висшето образование. В сегашната система на институционална оценка и акредитация липсва прозрачност.

Глава 19: Далекосъобщения и информационни технологии

През отчетния период беше постигнат известен напредък.

По отношение на **либерализацията на далекосъобщителния пазар** през януари 2001 година беше издаден лицензът за втори GSM-оператор с 15-годишен срок в резултат на прозрачен международен открит конкурс.

Що се отнася до **регулаторната рамка**, Министерство на транспорта и съобщенията е собственик на сегашния основен оператор – Българската телекомуникационна компания (БТК), - но също така изпълнява някои регулаторни функции. За да се постигне по-ефикасно разграничаване между правата на собственост и регулаторните функции, Министерство на транспорта и съобщенията възнамерява да прехвърли собствеността на друг държавен орган, ако БТК не се приватизира до 1 януари 2005 година.

Националният честотен план беше актуализиран през ноември 2000 година и май 2001 година. Разпределението на честотите за GSM вече съответства на достиженията на правото на Общността. През април 2001 година бяха приети изменения и допълнения към Закона за далекосъобщенията. Те транспонират в по-голяма степен Директивата за лицензирането и актуализират определението на понятието “универсална услуга”, въпреки че то все още не включва изрично услуги, свързани с данни и факсови услуги в съответствие с достиженията на правото на Европейската общност (*acquis*). Промените дават възможност на Държавната комисия по далекосъобщенията (ДКД) и да отнема лицензи на мобилни оператори, които представляват заплахата за националната сигурност. Наредбата за предаване на глас по Интернет беше приведена в съответствие с достиженията на правото на Европейската общност (*acquis*).

През 2001 година бяха приети редица подзаконовни нормативни актове, които изменят условията на лицензионния режим за различните далекосъобщителни дейности и въвеждане на лицензионен режим за частни мобилни радиостанции, фиксирани релейни линии и VSAT услуги.

През същата година България преразгледа отрасловата си политика в областта на далекосъобщенията и Националната програма за развитие на информационното общество.

Във връзка с **пощенските услуги** през декември 2000 година България прие стратегия за развитие на отрасъла. Приоритетите включват усъвършенстване на националната пощенска инфраструктура, създаване на подходящи условия за привличане на инвестиции и насърчаване на лоялната

конкуренция сред пощенските оператори с оглед на планираната към 1 януари 2003 година либерализация.

Обща оценка

България е достигнала доста голяма степен на хармонизация с достиженията на правото на Европейската общност (*acquis*), но са необходими по-нататъшни усилия както за транспониране, така и за практическо приложение в редица области. На българския GSM пазар най-сетне беше постигната конкуренция, макар и вероятно да има място за още оператори на пазара.

Въпреки това е необходимо по-нататъшно транспониране и прилагане на достиженията на правото на Европейската общност (*acquis*), особено във връзка с ориентирането към себестойността на операторите със значителна пазарна мощ, подбора на носители, преносимостта на номерата и обособяването на части от местния сигнал. Необходим е напредък в повишаването на ефективността на БТК, така че дружеството да устои на конкурентния натиск след предвидената либерализация през 2003 година. Все още не е ясно доколко ще могат да бъдат привлечени инвестициите, необходими за пълна модернизация на мрежата от фиксирани линии на БТК. Следва да се разгледа въпросът за изтегляне напред на датата за въвеждане на услуги UMTS, която се планира най-късно за 2006 година. Предложеният регулаторен режим в България трябва да се преразгледа, така че съображенията във връзка с националната сигурност да не изкривяват гражданския пазар.

Ще се наложат по-нататъшни стъпки за укрепване на административния капацитет на националния регулаторен орган за прилагане на достиженията на правото на Европейската общност (*acquis*), включително подобряване на възможностите за управление на честотите. Няколко органа поделят отговорността за разпределението на честотите заедно с ДКД, включително Националният съвет за радиочестотите. Ролите им трябва да се изяснят. С оглед на либерализацията от 1 януари 2003 година и необходимостта от привличане на инвестиции следва да се обсъди въпроса за изтегляне напред в сравнение с първоначалната дата 1 януари 2005 година на отделянето на собствеността от регулаторните задължения.

По отношение на пощенските услуги са необходими по-нататъшни мерки, които да не допуснат качеството на услугата да пострада от липсата на изцяло независим регулаторен орган след планираната пълна либерализация от 1 януари 2003 година. Освен това трябва да се обърне внимание на предоставянето на универсална услуга.

Въпреки че България отдава известно значение на развитието на информационното общество, трябва да се обсъди възможността за насочване на по-големи финансови средства в тази област.

Глава 20: Политика в областта на културата и аудиовизията

В тази област има известни промени по отношение на административния капацитет. По отношение на **аудиовизуалната** област административният капацитет на Националния съвет за радио и телевизия (НСРТ) се подобри от гледна точка на човешките ресурси: персоналът се увеличи от 30 души през 2000 година на 45 души през 2001 година (девет члена на НСРТ и 36 служители в секретариата).

Бяха извършени редица дейности в областта на надзора, особено във връзка с предотвратяването на нарушения на Закона за радиото и телевизията. Правомощията на НСРТ за санкциониране бяха съществено засилени с измененията и допълненията към Закона за радиото и телевизията, приети през октомври 2000 година. Вече е възможно налагане на санкции върху разпръскватели и без ангажирането на Държавната комисия по далекосъобщенията.

В областта на **културата** не могат да се отчетат съществени промени.

Обща оценка

България е постигнала значителна степен на хармонизация с достиженията на правото на Общността по тази глава. Страната е подписала и ратифицирала Конвенцията на Съвета на Европа за трансграничната телевизия и нейния Протокол.

Въпреки че административният капацитет, разпределението на бюджетни средства и инфраструктурата на НСРТ бяха до известна степен подобри през отчетния период, ще са необходими по-нататъшни усилия в тези насоки. Материалната база, човешките ресурси и инфраструктурата на този орган са все още недостатъчни – така например в надзорните дейности се чувства недостиг на ресурси, техниката е неподходяща и отдалечена от основната сграда. Все още предстои изграждането на подходящи структури за надзор. Особено важно е да се осигури подходящо техническо оборудване на разположение на този орган. Като се има предвид големият брой молби за лицензиране през 2000 година бяха подадени 525 молби за лицензиране и бяха издадени 320 лиценза), НСРТ се нуждае от укрепване на човешките ресурси в тази област. В момента с лицензирането се занимават само двама щатни служители. Необходимо е засилване на капацитета и прозрачността на този орган, особено на прозрачността на критериите, прилагани в лицензионните процедури. В момента процедурите ангажират както НСРТ, така и Държавната комисия по далекосъобщенията и затова не може да се постигне достатъчна прозрачност.

В областта на културата Дирекция “Международна културна политика” към Министерство на културата отговаря за българските културни центрове в чужбина и за културните връзки с ЕС, Съвета на Европа, ПРООН и други организации.

Глава 21: Регионална политика и координация на структурните инструменти

След предишния Редовен доклад не е постигнат съществен напредък в подготовката за изпълнение на структурната политика.

Не могат да се отчетат нови промени по отношение на **териториалното устройство**.

Що се отнася до **законодателната рамка**, с решение на Министерския съвет от декември 2000 година беше създадена подкомисия за регионалното развитие и наблюдението на сектора за трансгранично сътрудничество на централно равнище. Законът за Социалния инвестиционен фонд влезе в сила през април 2001 година. Фондът ще предоставя финансова помощ за изпълнението на приоритетни проекти в рамките на Националния план за икономическо развитие. През март 2001 година беше приет закон за териториалното устройство. През юни с.г. беше приета подзаконовата нормативна уредба, която преразглежда структурата и функциите на Министерство на регионалното развитие и благоустройството. Целта е да се подобри **институционалната структура** на министерството, като по-ясно се конкретизират функциите и отговорностите по отношение на планирането, програмирането, управлението, контрола, наблюдението и оценката на съответните предприсъединителни програми. Създадени са нови звена за стратегическо планиране и съгласуване. Наблюдава се известно административно укрепване на междуведомствените комисии за икономическо и социално сближаване, създадени през 2000 година в шестте района за планиране в съответствие с равнището НОМЕНКЛАТУРА НА ТЕРИТОРИАЛНО-СТАТИСТИЧЕСКИТЕ ЕДИНИЦИ (NUTS) II.

Възможностите за **програмиране** остават силно ограничени. Забелязва се известен напредък на регионално равнище, където комисии за икономическо и социално сближаване се включиха в процеса на програмиране. Разработени са отраслови стратегии за съответните предприсъединителни инструменти. През май 2001 година, след оценка от консултанти, на Комисията беше предоставен актуализиран вариант на Националния план за икономическо развитие.

Твърде незначителен е напредъкът в изграждането на **системи за оценка и наблюдение**. Това е задължение на Министерство на регионалното развитие и благоустройството. Подзаконовата нормативна уредба от юни 2001 година, която коригира структурата и функциите на Министерство на регионалното развитие и благоустройството, решава този проблем за пръв път, като предвижда създаване на нов орган за наблюдение при изпълнението на Националния план за икономическо развитие.

Що се отнася до **финансовото управление и контрол**, новата подзаконова нормативна уредба също създава нова структура за плащания и счетоводна

отчетност в рамките на Министерство на регионалното развитие и благоустройството. Не могат да се отчетат никакви промени във връзка с подготовката на многогодишна система за разработване на бюджета.

Не могат да се отчетат особени промени в областта на регионалната статистика.

Обща оценка

България почти не е напреднала в изграждането на необходимите структура за прилагане на структурните фондове. Налага се значително засилване и ускоряване на усилията, които ще доведат до успешно управление на фондовете след присъединяването към ЕС. Във връзка с териториалното устройство България е разделена на шест района на планиране, които отговарят на **НОМЕНКЛАТУРА НА ТЕРИТОРИАЛНО-СТАТИСТИЧЕСКИТЕ ЕДИНИЦИ (NUTS) II**.

Необходимо е ясно да се конкретизират отговорностите на министерствата и всички останали органи, които участват в подготовката за бъдещите структурни фондове на централно и регионално равнище. България трябва да осигури ефективно функциониране на структурите за междуправително съгласуване на основата на политическия консенсус.

Макар и да са налице административните структури на регионално равнище, тяхната роля в разработването, изпълнението и оценката на програми трябва да бъде определена още по-ясно. На регионално равнище трябва да се създадат структури за истинско партньорство, включително областни управи и общини, стопански субекти и социални партньори. По такъв начин ще се осигури по-прозрачно участие на регионите в програмирането, изпълнението, наблюдението и оценката на помощта от ЕО в съответствие с принципа на партньорство.

Съществуващата правна рамка не съдържа ясни институционални разпоредби. Неотдавна приетото законодателство не предвижда структуриран подход. Административният капацитет за проекти за регионално развитие и икономическо и социално изравняване в ключовите министерства си остава възлов проблем. Капацитетът за разработване, изпълнение, финансово управление и контрол, наблюдение и оценка е слаб. На всички равнища е необходим по-квалифициран и по-добре обучен персонал. Предизвикват загриженост слабите резултати на Министерство на регионалното развитие и благоустройството в съгласуването и изпълнението на тези проекти. Опитът от различни предприєдинителни програми разкрива, че недостатъчната административна координация между Министерство на регионалното развитие и благоустройството и съответните ресорни министерство оказва отрицателно въздействие върху качеството на разработването, управлението и изпълнението на програмите. Определянето и разработването на проекти продължава да зависи най-вече от техническата

помощ. Следователно се налага съществено подобрене в техническата подготовка на проектите.

Що се отнася до програмирането, значителният брой програмни документи води до липса на единна рамка за развитие. Националният план за икономическо развитие все още не е изцяло залегнал в разработването на политиката на национално равнище, включително в подготовката на бюджета. Ето защо той не може да послужи като единно и оперативно средство за развитие. Качеството на плана, който ще послужи като програмен документ за предприсъединителните инструменти преди присъединяването, се повиши в известна степен в сравнение с предишния вариант. Въпреки това в него се наблюдават редица несъответствия. Липсват избирателност и приоритетност на предвидените мерки, особено от гледна точка на съответствието между различните оси на развитие. Това произтича от липсата на вътрешноведомствено съгласуване и консултиране със съответните заинтересовани страни, включително със стопанските субекти и социалните партньори.

В областта на финансовото управление и контрол България е постигнала известен напредък. Правната основа за адекватен публичен вътрешен финансов контрол е налице. Необходимо е обаче укрепване на новосъздадените звена за вътрешен одит. Обучението на вътрешни одитори трябва да се превърне в приоритетна задача. С оглед на специфичните изисквания на регламентирането на структурните фондове са необходими подходящи системи и процедури за финансово управление и контрол във връзка със структурата на управляващите органи и органите-платци. Все още не е ясен механизмът за разпределение на съфинансирането в републиканския бюджет.

Продължава необходимостта от значителна работа за постигане на съответствие с достиженията на правото на Европейската общност (*acquis*) с изискванията за наблюдение и оценка, особено по отношение на предварителната оценка на Националния план за развитие и събирането на съответните статистически данни и показатели. Своевременното изграждане и задействане на ефикасна система за наблюдение и оценка ще имат първостепенно значение за ефективното и ефикасно прилагане на структурните фондове.

Във връзка с Европейския социален фонд се изискват значителни усилия за подобряване на административния капацитет и на механизмите за съгласуване на намесата на Европейския социален фонд в контекста на Европейската стратегия за заетостта и процеса на социално интегриране.

Що се отнася до регионалната статистика, необходими са по-нататъшни усилия за издигането ѝ до необходимото равнище за регионално планиране и програмиране, особено за предварителна оценка. България продължава да се нуждае от система за събиране и обработка на съответните статистически данни.

Глава 22: Околна среда

След датата на предишния Редовен доклад, България отбеляза значителен напредък в транспонирането на екологичното законодателство на ЕС. Продължи разработването на програми за сближаване и стратегии за изпълнение. Предизвикателствата обаче все още са свързани с практическата реализация и разходите за хармонизацията.

Полагат се усилия за **интегриране на екологията в политиката на други области**, особено на местно равнище.

В областта на **хоризонталното законодателство** не е отбелязан напредък през отчетния период, защото закъснението при приемането на новия Закон за опазване на околната среда, чиято цел е постигане на по-пълна хармонизация с редица директиви на ЕО, отложи транспонирането на достиженията на правото на Общността в областта на оценката на въздействието върху околната среда (ОВОС) и достъпа до екологична информация.

Що се отнася до **качеството на въздуха**, беше постигнат напредък в транспонирането. Беше приет Закон за ратификация на Протокола за трайните органични замърсители към Конвенцията за трансграничното замърсяване на въздуха на големи разстояния.

В областта на **отпадъците** хармонизацията на законодателството продължи с приемането на нови наредби за батериите и акумулаторите, отработените масла и канализационните утайки. Наредбата за издаването на разрешителни за внос, износ и транзитен превоз на отпадъци беше изменена с оглед на хармонизацията. По отношение на **качеството на водите** бяха приети подзаконовни нормативни актове за питейната вода, водата за къпане, рибата и ракообразните, почвените води и управлението на водните ресурси по поречия. Определени са органите, които отговарят за управлението на водните ресурси.

В **природозащитната област** беше постигнат напредък в хармонизацията с Директивата за птиците чрез приемане на Закон за лова и опазването на дивеча. От гледна точка на административните възможности значително бяха укрепени дирекциите за управление на трите национални парка.

По отношение на **контрола върху промишленото замърсяване и управлението на риска** транспонирането на Директивите за интегрирано предотвратяване и контрол на замърсяването и за контрола върху крупните промишлени аварии закъсня. Започна инвентаризация на предприятията и обектите, които попадат в приложното поле на Директивата за контрола върху крупните промишлени аварии. Що се отнася до административния капацитет, Министерство на околната среда и водите е разработило многогодишен плана за реализация.

Няма ново развитие във връзка с **генетично изменените организми**.

Що се отнася до **химикалите**, бяха приети редица закони и подзаконови нормативни актове за хармонизация с достиженията на правото на Общността. България ратифицира Ротердамската конвенция за международната търговия с някои опасни химични вещества и пестициди и Картагенския протокол за биосигурността.

Няма нови промени по отношение на **шума** от моторните превозни средства и машините. В областта на **радиационната защита** (вж също Глава 14 – *Енергетика*) няма по-нататъшни изменения през отчетния период.

Колкото и да е трудно да се цитират точни данни за инвестициите и разходите за опазване на околната среда, може да се каже, че има увеличение на финансирането от републиканския бюджет, Националния фонд за опазване на околната среда и други източници (например общини, донори и частни инвеститори). Общата стойност надхвърля 2 % от БВП през 1999 година.

Обща оценка

България е постигнала доста добро равнище на хармонизация с достиженията на правото на Европейската общност (*acquis*). Все пак ще са необходими по-нататъшни усилия, особено при транспонирането на законодателството за ОВОС, качеството на въздуха, управлението на отпадъците, качеството на водите, защитата на природата, контрола върху промишленото замърсяване и управлението на риска, както и радиационната защита.

Постигането на пълна хармонизация ще представлява предизвикателство. Особено внимание следва да се обърне на разработването на планове за практическа реализация, включително финансови стратегии, и на институционалното укрепване за осигуряване на изпълнението. Това важи за всички сектори.

Екологичната обстановка в България като цяло се подобри и в резултат на икономическото реструктуриране и закриването или модернизацията на предприятия-замърсители. Все още съществуват горещи точки от екологична гледна точка, които трябва да се преодоляват - например качеството на въздуха в големите градове като София и Пловдив. Продължава необходимостта от големи усилия, както беше посочено миналата година, за консултации на промишлеността и информирането ѝ за нейните отговорности и задължения, особено във връзка с подготовката на необходимите инвестиции. Разработените досега национални инвестиционни програми трябва да бъдат последвани от конкретни резултати на място. Но във връзка с транспонирането и прилагането е необходим по-нататъшен напредък, особено при сметищата и изгарянето на отпадъци. България се радва на добре запазена природа и дивеч, които

привличат все по-голям брой гости в редица райони на страната. Необходимо е по-нататъшно транспониране на директивата за жизнената среда и някои аспекти на Директивата за птиците. Нужни са и конкретни практически мерки. Трябва да се задържи и развие вниманието, което досега се обръща на защитата на природата.

В областта на радиационната защита закъснението при приемането на новия Закон за опазване на околната среда отложи приемането на законодателната основа за наблюдение на радиационния фон.

Спазването на екологичните изисквания налага необходимостта от допълнителни усилия и сътрудничество между различните министерства и други заинтересовани организации. Повечето европейски въпроси са централизирани в звено “Европейска интеграция” на Министерство на околната среда и водите. Съгласуването с останалите министерства продължава да зависи силно от наличните ресурси, разпределени най-вече от Министерство на земеделието и горите и Министерство на здравеопазването. Необходимо е укрепване на Министерство на околната среда и водите. Продължава да предизвиква загриженост административният капацитет на местно равнище. Изпълнението на екологичната политика е поверено на областите и общините – равнище, на което продължават да се наблюдават сериозни слабости. Необходимо е обучение за запознаване с изискванията на европейското законодателство. Трябва укрепване на регионалните инспекции, особено по отношение на управлението на отпадъците и защитата на природата. Трябва да се подобри информираността на регионално и местно равнище. Диалогът и сътрудничеството с неправителствените организации и местното население остават ограничени, по-специално по отношение на достъпа до информация и процедурата за ОВОС.

България следва да обръща все по-голямо внимание на включването на изискванията за опазване на околната среда в разработването и изпълнението на политиката във всички други отрасли с оглед на постигането на устойчиво развитие.

Глава 23: Защита на потребителите и тяхното здраве

През отчетния период няма съществен напредък по отношение на хармонизацията на законодателството. Известен напредък е отбелязан в областта на **мерките, свързани с безопасността**. През май 2001 година бяха приети подзаконовни нормативни актове за транспониране на достиженията на правото на Общността за опасните имитации

Не може да се отчете особен напредък по отношение на **мерките, които не се отнасят до безопасността**. Има известен напредък в прилагането на Закона за защита на потребителите и за правилата за търговията от 1999 година, който създава общата рамка за защитата на потребителите в България. Вече са направени известни усилия за укрепване на административния капацитет и инфраструктурата на Комисията по

търговията и защитата на потребителите – основният правоприлагащ орган в областта на защитата на потребителите и **наблюдението** на пазара. Комисията по търговия и защита на потребителите е сключила няколко споразумения с други контролни органи (например Агенцията за приватизация, МВР, МЗ, Министерство на земеделието и горите, Агенция “Митници”) през 2000 година за постигане на по-добро съгласуване и сътрудничество в областта на наблюдението на пазара.

На основата на извършените проверки Комисията по търговия и защита на потребителите издаде 7 063 наказателни постановления през 2000 година. Създадена е информационна система. В нея се съхраняват жалбите от потребители, регистър на проверените обекти и резултатите от проверките. Отбелязан е напредък в обработката на жалбите от потребители. Постигнати са редица извънсъдебни споразумения чрез деветте помирителни комисии. През периода по-активен беше Националният съвет за защита на потребителите – съвещателен орган към министъра на икономиката. Крачка напред представляваше обстоятелството, че този орган предизвика обществена дискусия за отстояването на правата на потребителите при предоставянето на комунални услуги, въпреки че тези въпроси още не са изрично уредени в действащото законодателство. Разработен и частично изпълнен беше план за приоритетите през 2001 година, включващи по-нататъшните усилия за укрепване на системата за наблюдение на пазара, системата за обмен на информация относно опасни продукти и административния капацитет на помирителните комисии. Бяха приложени някои мерки за развитие на системата за обмен на информация относно опасни продукти както на национално равнище, така и чрез системата ТРАПЕКС, която функционира в страните от Централна и Източна Европа.

Обща оценка

България вече е транспонирала значителна част от достиженията на правото на Общността. Приетият през 1999 година Закон за защитата на потребителите и за правилата за търговията и беше последван от редица правилници за неговото прилагане. Все пак е необходима по-нататъшна хармонизация, особено по отношение на някои аспекти на продажбата на потребителски стоки и свързаните с нея гаранции, съдебните постановления за защита на интересите на потребителите, туристическите пакети, използването на споделена туристическа база и потребителските кредити, които още не са транспонирани в националното законодателство или – както например дистанционните договори – са транспонирани само частично.

Пълното възприемане и прилагане на достиженията на правото на Европейската общност (*acquis*) се затрудняват от редица фактори. Все още липсва ефикасна координация между органите за наблюдение на пазара и останалите контролни органи. Това се дължи отчасти на действащото законодателство, което сочи, че Комисията по търговията и защитата на потребителите отговаря за наблюдението на пазара във всички области, където не съществува конкретно отраслово законодателство. Прилагането на

Закона за защитата на потребителите и правилата за търговия се подобрява, но наблюдението на пазара продължава да се извършва спорадично без подходяща стратегия и координация. Качеството на проверките от страна на Комисията по търговията и защитата на потребителите е ограничено поради липсата на финансиране за изпитателните лаборатории. Отделът за защита на потребителите към Министерство на икономиката работи относително откъснато от останалите органи. Въпреки че Националният съвет за защита на потребителите беше малко по-активен, не бяха направени никакви законодателни предложения относно потребителските интереси в комуналното стопанство.

Предвидените в действащото законодателство общински звена за защита на потребителите са само частично създадени. Основните общини обаче вече са обхванати от структурите на Комисията по търговията и защитата на потребителите.

Недостатъчно внимание се обръща на заблуждаващата реклама и на защитата на интересите на потребителите при нелоялни договорни условия.

По принцип е необходимо по-нататъшно укрепване на възможностите за наблюдение на пазара и прилагане на законодателството. Ефективният достъп на потребителя до правораздаването е ограничен, защото съдилищата не разполагат с достатъчен капацитет за разглеждане на дела за защита на потребителите. Необходимо е по-нататъшно укрепване на капацитета на Помирителните комисии. Редица извънсъдебни споразумения са спрени отчасти поради липса на разбиране с какви въпроси следва да се занимават посочените органи.

Въпреки че сдруженията на потребителите са относително многобройни и поддържат добри работни отношения с правителството, те самите не разполагат с подходящи възможности, откъдето произтича относително слабото им въздействие върху развитието на култура за защита на потребителите сред населението. В момента в България действат седем потребителски сдружения. Шест от тях са представени в Националния съвет за защита на потребителите. Нито едно от тях обаче не поема ролята на обединяваща организация.

Глава 24 – Сътрудничество в областта на правосъдието и вътрешните работи

За периода от последния доклад насам, България продължи да отбелязва напредък в повечето области от гледна точка на сближаване на законодателството си с достиженията на правото на ЕО (*acquis*).

Полагането на съществени усилия за засилване на административния капацитет следва да продължи.

Приемането на Закон за защита на личните данни беше неколккратно отлагано, но предложението за него се намира в Парламента. Не се отчита

напредък по отношение на ратифицирането на Конвенцията на Европейския съвет за защита на физическите лица във връзка с автоматичната обработка на лични данни.

Значителните усилия на България през последните няколко години до голяма степен доведоха до привеждане на визовата ѝ политика в съответствие с политиката на Европейския съюз. В резултат на това от 10 април 2001 г. България се ползва от свободен визов режим с всички подписали Шенгенското споразумение държави-членки. От октомври 2001 г. България въведе задължителни визи за граждани от Русия, Украйна и Грузия. В края на 2000 г. беше създаден нов Център за обучение на служители в консулските служби. Оборудването на визовия център в Министерство на външните работи се модернизира с въвеждането на нова компютърна система за визов контрол.

България е въвела визова класификация, която е в съответствие с Шенгенската класификация. Разпоредбите на българския Закон за документите за самоличност и Наредбата за реда и условията за издаване на визи от дипломатическите и консулски мисии на Република България са в съответствие с изискванията за нов единен визов формат. Служителите на гранична полиция имат достъп до базата данни за всички издадени от визовия център визи, като по този начин се намаляват възможностите за злоупотреба или фалшифициране. От октомври 2000 г. на основните гранични пунктове функционира автоматизирана система за разпознаване на пръстови отпечатащи (АСРПО).

В ход е подготовката за бъдещо участие в Шенгенското споразумение. Служителите на гранична полиция работят с автоматизирана информационна система, която съдържа категории информация, които са сходни с тези в Шенгенската информационна система. Въпреки това, все още липсват някои елементи от правната рамка.

Продължи процесът на подмяна на документите за самоличност на български граждани и дългосрочно пребиваващи в страната чужди граждани, който започна през 2000 г. и предстои да завърши до края на 2001 г. Счита се, че новите български паспорти и документи за самоличност са с много високо качество от гледна точка на защитата.

Отбелязан е известен напредък в сближаването и прилагането на достиженията на правото на ЕО (acquis) в областта на външния граничен контрол. Продължава демилитаризацията на гранична полиция, но с по-бавен от предвидения през миналата година темп. Българската гранична полиция се трансформира в модерна агенция, която все повече съсредоточава вниманието си върху политиката за човешки ресурси. През октомври 2000 г. беше създаден първият специализиран център за обучение на служители на гранична полиция. Въпреки това, все още има необходимост от усъвършенстване на сътрудничеството с други национални служби, работещи в областта на граничната сигурност.

По статистика на Националната служба “Гранична полиция” през периода от 1 януари до 20 юни 2001 г. са регистрирани 6 071 759 гранични преминавания. Този брой е приблизително същият, както през миналата година. Въпреки това, 862 души са получили отказ за напускане на страната, което е с 25,62% повече в сравнение с първата половина на 2000 г. На 2 602 чужди граждани е било отказано право за влизане в страната, поради нарушения на паспортния и визов режим (с 2,47% по-малко в сравнение с миналата година). През разглеждания период 859 чужди граждани са били експулсирани от България, а броят на повторно приетите лица е бил 1 268 (с 40,62% по-малко в сравнение с миналата година). Последната цифра не отчита високия брой на върнатите от Норвегия български граждани през лятото на 2001 г.

По отношение на миграцията, беше извършено по-нататъшно привеждане в съответствие с достиженията на правото на ЕО (*acquis*) на Закона за чужденците от 1998 г., който регламентира условията за влизане, престой и контрол на чужденци в България. През април 2001 г. влязоха в сила изменения и допълнения в области, като събиране на семейства, улеснения за пътуване на ученици от трети страни, живеещи в дадена държава-членка, бракове по сметка и допускане на самонаети лица. От ноември 2000 г. граничната полиция на летище-София проверява документите за самоличност на лица, които пристигат от рискови страни, докато пътниците са все още на борда на самолета.

През септември 2001 г. беше подписано споразумение за реадмисия между България и Украйна. През май 2001 г. България и Хърватска сключиха споразумение за реадмисия. България е представила и проект на споразумения за реадмисия с Латвия, Естония, Грузия, Русия, Тунис и Ливан, а през юни 2001 г. подписа споразумение за реадмисия с Бивша Югославска Република Македония. Между България и Турция са разменени проект на споразумения за реадмисия. През август 2001 г. влезе в сила споразумение за реадмисия с Федеративна Република Югославия.

По отношение на административния капацитет, през май 2001 г. Министерство на вътрешните работи създаде Специална работна група за трафик с хора. В него са включени представители от различни министерства и съдебната система. То започна да работи по подготовката на Меморандум за сътрудничество, който следва да доведе до изграждане на рамка за общи действия срещу трафика с хора. Създадена беше постоянна работна група за разрешаване на спешни миграционни проблеми в България.

Националният план за действие във връзка с политиката за предоставяне на убежище беше последван от доклад за по-нататъшно хармонизиране на националното законодателство с достиженията на правото на ЕО (*acquis*). Беше основана междуведомствена работна група, председателствана от Агенцията за бежанците, която да осигури пълно съответствие на Закона за бежанците с Женевската конвенция от 1951 г. (напр., принципа забраняващ

връщането на кандидата за убежище до територия на страна, където са застрашени правата му) и достиженията на правото на ЕО (acquis).

Освен ратифицирането на Споразумението между България и Белгия за полицейско сътрудничество през март 2001 г., не може да се отбележи друг напредък в областта на полицейското сътрудничество. България все още преговаря за сключване на споразумение за сътрудничество с Европол.

По отношение на борбата с организираната престъпност също може да се отбележи слаб напредък. Предложените допълнения и изменения на Наказателния кодекс бяха отхвърлени от Народно събрание преди последните избори. През септември 2001 г. България и Украйна подписаха Споразумение за сътрудничество за борба с престъпността и Протокол за сътрудничество между съответните министерства на вътрешните работи.

По отношение на борбата срещу измамите и корупцията (виж също Раздел Б.1.1. – Демокрация и правова държава) може да се отбележи слаб напредък. Въпреки това, през октомври 2001 г. България прие Национална стратегия за противодействие на корупцията, което представлява положителна крачка напред.

В областта на наркотиците може да се отбележи известен напредък във връзка със сближаване на законодателството чрез приемане на няколко нормативни инструмента за привеждане в действие на Закона за наркотичните вещества и прекурсорите от 1999 г., но законодателството все още не е напълно хармонизирано с достиженията на правото на ЕО (acquis). През 2000 г. българската Агенция “Митници” е заловила общо 2 620 кг наркотици. 71% от тях е бил хероин с произход от Близкия Изток. Между януари и август 2001 г. българските митнически власти са конфискували общо 1 260 кг наркотични вещества, включително 948 кг хероин.

Относно прането на пари беше създадено Бюро за финансово разузнаване като отделна агенция по силата на закон, приет в началото на 2001 г. Бюрото събира, проверява, анализира и разкрива информация, свързана с пране на пари. То има право да използва вътрешна, банкова или търговска поверителна информация, както и защитени лични данни. Новите разпоредби разшириха обсега на юридическите лица, които са задължени да идентифицират свои клиенти в случай на операции над 15 320 евро, в това число например БНБ, пенсионни фондове и спортни организации. Юридическите лица, които са задължени да предоставят съответната информация на Бюрото трябва да приемат вътрешен правилник за контрол и да го представят на агенцията за одобрение.

В областта на митническото сътрудничество през юли 2001 г. България прие стратегия за рационализиране на граничните операции, извършвани от българските митници. България включи в Закона за митниците разпоредбите на Истанбулската конвенция за временно приемане и правилника за нейното прилагане така, че България да може да се присъедини към Конвенцията

през 2002 г. България сключи и двустранно Споразумение за митническо сътрудничество със САЩ и започна преговори със Словения, Словакия и Република Чехия чрез ЦЕФТА. Що се отнася до административния капацитет, Агенция "Митници" прие стратегия за организация и управление на човешките ресурси.

По отношение на съдебното сътрудничество по наказателни и гражданско-правни въпроси, беше отбелязан известен напредък. През април 2001 г. България ратифицира Конвенцията на ООН срещу международната организирана престъпност, включително Протокола за предотвратяване, спиране и наказание на трафика с хора, особено жени и деца, и Протокола срещу нелегалния трафик на емигранти по суша, море и въздух. През март 2001 г. България прие Закон за оттегляне на резервата си по член 12 от Европейската конвенция за екстрадиция. Тази резерва позволи на България да запази правото си да изисква доказателство за извършено престъпление от страната, която иска екстрадиция, което възпрепятстваше бързото разглеждане на молбите за екстрадиция.

Обща оценка

Като цяло, България отбелязва немалък напредък в постигането на съответствие в областта на визовата политика, миграцията, граничния контрол, сътрудничеството между митническите и съдебните органи. Във всички тези области обаче са необходими по-нататъшни усилия за повишаване на административния капацитет. Все още са налице недостатъци що се отнася до капацитета за изпълнение на нормативните актове, професионалната квалификация и техническите средства.

България все още не е приела Закон за **защитата на личните данни**, поради което понастоящем в страната не действа система за защита на личните данни, съответстваща на достиженията на правото на ЕО (acquis).

Визовата политика на България вече до голяма степен е приведена в съответствие с тази на Европейския съюз. Безвизови режими действат за гражданите на Бивша югославска република Македония, Румъния, Тунис и Югославия. Въпреки положените през последно време усилия, капацитетът на службата за издаване на визи следва да бъде допълнително увеличен за ефективна обработка на значително нарасналия брой молби за издаване на виза.

Изградена е автоматизирана информационна система, аналогична по структура на **Шенгенската** информационна система, и е въведена класификация на визите в съответствие с шенгенската класификация, но е необходимо да бъдат приети съответните закони за създаване на цялостна нормативна уредба в тази област. Все още не е приведена в съответствие с достиженията на правото на ЕО (acquis) и процедурата за издаване на транзитни визи на турски граждани при преминаване на българската граница. България следва да продължи осъществяването на общия процес на

подготовка за бъдещото си участие в шенгенското пространство, както и да разработи и представи „Шенгенски план за действие“.

Що се отнася до **външните граници**, продължава демилитаризацията на граничната полиция и е разработена Стратегия за управление на държавните граници. Необходимо е обаче да бъде разширен обхватът на стратегията, за да стане тя интегрирана стратегия за управление на държавните граници с участието на всички ведомства, действащи в пограничните райони и особено по бъдещата външна граница на ЕС.

Макар че граничната полиция е започнала да модернизира своята транспортна, свързочна и наблюдателна техника, оборудването, намиращо се в експлоатация на зелената и на синята граница, е до голяма степен морално остаряло и не е напълно годно за работа, особено що се отнася до радиокомуникациите. Административният капацитет е структуриран понастоящем в централна дирекция с десет главни подразделения и 13 регионални гранични сектора. Под ръководството и контрола на централната дирекция се намират 28 гранични контролно-пропускателни пункта. Към месец март 2001 г. съставът на служба „Национална гранична полиция“ наброява 8 168 души, от които 4 468 — безсрочно служещи офицери и сержанти, 3 013 — срочно служещи наборници и 687 — обслужващ персонал.

В областта на **миграционната политика** понастоящем действат спогодби за реадмисия с всички държави-членки на ЕС (с изключение на Обединеното кралство и Ирландия), както и с Норвегия, Чешката република, Полша, Унгария, Словакия, Словения, Румъния и Югославия. България е в процес на преговори за такива спогодби с Обединеното кралство и с Ирландия. България следва да продължи усилията си за подписване на такива спогодби и с други страни-кандидатки и трети страни.

Българското законодателство в областта на **предоставянето на убежище** е вече до голяма степен приведено в съответствие с достиженията на правото на ЕО (acquis), както и с основните международноправни актове в тази област като Женевската конвенция на ООН за статута на бежанците от 1951 г., Нюйоркския протокол за статута на бежанците от 1967 г. и Европейската конвенция за защита правата на човека и основните свободи от 1950 г. В тази нормативна уредба обаче все още има редица непълноти, които следва да бъдат преодолени чрез изменения и допълнения на Закона за бежанците. Сегашните правомощия на полицията, в частност на граничната полиция, в рамките на ускореното производство по молбите за получаване на убежище, както и липсата на напълно независимо производство за обжалване на взетите решения, не отговарят на стандартите и разпоредбите на ЕС. Тези несъответствия следва да бъдат преодолени. Броят на лицата, търсещи убежище в България, е все така ограничен, макар че за миналата година е отбелязано рязко нарастване на броя на подадените молби. По данни на Агенцията за бежанците за периода януари–август 2001 г. молби за получаване на убежище са подали 1 513 лица. За същия период статут на бежанец е предоставен на 292 души, а хуманитарен закрила — на 750. От

месец март 1993 г. до края на месец август 2001 г. в България са подадени 7 451 молби за получаване на убежище. За същия период статут на бежанец е предоставен на 1 188 души.

Инфраструктурата е все така до известна степен недоразвита; има един бежански център в София с капацитет за около 500 души и друг в Баня — за 60 души. Разкрит е и временен транзитен център за бежанци при ГКПП „Капитан Андреево“ със съдействието на ВКБООН и една неправителствена организация. Прието е правителствено постановление за създаването на два регистрационни центъра при софийското летище и при ГКПП „Капитан Андреево“, но работите са още в подготвителен етап. В това отношение България следва да положи значителни усилия за изграждането на достатъчен капацитет от транзитни центрове за бежанци и за съответната административна процедура. Необходими са също допълнителни усилия за по-доброто интегриране в българското общество на лицата, които кандидатстват за бежанци и на които е признат статут на бежанец.

В областта на **полицейското сътрудничество и борбата с организираната престъпност** България е подписала междуправителствени споразумения за борба с международната организирана престъпност с Австрия, Белгия, Гърция, Италия и Испания, както и с Чешката република, Унгария, Полша, Румъния и Словакия.

Що се отнася до административния капацитет, дейността на органите на полицията в България е спъвана от твърде сложната организационна структура, която води до значително припокриване на отговорности (напр. между криминалната полиция и НСБОП), до служби с неизяснени задачи (напр. на жандармерията) и до липса на комуникация между различните служби (особено на местно и на областно равнище). Независимо от сравнително доброто заплащане на полицейските служители (по-високо от средното за страната) полицията се ползва с лошо име, свързвано с представата за коруптираност. Главната причина за това е липсата на прозрачност и отчетност в действията на българската полиция. За повишаване на ефективността на полицейските служби е наложително въвеждането на съвременна политика за човешките ресурси.

България е начален пункт и транзитна страна в незаконния трафик на хора. Жени от Румъния, Молдова, Русия, Украйна, Армения, Азербайджан и Грузия биват незаконно превеждани през територията на страната с цел сексуална експлоатация в Бивша югославска република Македония, Гърция, Турция, Косово, Босна, Италия, Полша и други страни в Западна Европа. България полага значителни усилия за борба с този трафик, но е необходимо тяхното укрепване. България няма специален закон за борба с трафика на хора, а прилага други разпоредби за наказателно преследване на трафика, което затруднява завеждането на дела пред съда. В България трафикът се разследва, жертвите са насърчавани да свидетелстват и две полицейски звена се занимават с борбата с този проблем. Няма статистически данни за наказателни производства, но както изглежда досега малко от трафикантите

са привлечени към наказателна отговорност. Необходимо е също България да приеме програма за превенция и за защита на пострадалите.

Що се отнася до **борбата със злоупотребите и корупцията**, е необходимо да бъдат предприети значителни по-нататъшни усилия. Следва да бъде разработена нова стратегия за борба с организираната престъпност. С оглед защитата на финансовите интереси на Европейските общности България следва да завърши привеждането на националното си законодателство в съответствие с достиженията на правото на ЕО (acquis) и по-специално с Конвенцията за защита на финансовите интереси на Европейските общности от 1995 г. и протоколите към нея.

В областта на **наркотиците** България е приела няколко подзаконови акта за прилагане на Закона за контрола на психотропните вещества и техните прекурсори от 1999 г., но следва да положи по-нататъшни усилия за хармонизиране на своето законодателство с достиженията на правото на ЕО (acquis). Необходимо е също да бъде разработена цялостна национална стратегия за борба с наркотиците, обхващаща не само аспектите на правораздаването, но и аспектите на превенцията и здравеопазването, както и да бъде укрепен административният капацитет в тази област. По отношение на административния капацитет Националният съвет по психотропните вещества е създал секретариат, който следва да играе ролята на национално средище за сътрудничество с Европейския център за наблюдение и контрол на наркотиците и злоупотребата с наркотици със седалище в Лисабон. Това национално средище обаче все още не действа.

Бюрото за финансово разузнаване (БФР) все още не разполага с необходимия капацитет за ефективна работа с документите, представяни от множеството задължени лица, поради което е необходимо обезпечаването му с допълнителни ресурси. Въпросът за сътрудничеството между БФР и другите правораздавателни органи и по-специално съдебните, продължава да буди сериозна загриженост. Бюрото е съвременно ведомство с малоброен, но високо мотивиран персонал. Политиката срещу **прането на пари** обаче може да постигне успех, само ако е налице успешно сътрудничество между БФР и останалите правораздавателни органи и по-специално, ако всички случаи, сведени от БФР до знанието на съда, бъдат третираны със съответното внимание.

България е страна по основните международни договори в областта на сътрудничеството между **митническите органи** и се подготвя за присъединяване към конвенциите на ЕО в тази област при присъединяването си към ЕС. Сключени са двустранни спогодби с Австрия, Азербайджан, Армения, Бивша югославска република Македония, Гърция, Монголия, Обединеното кралство, Румъния, Русия, САЩ, Турция, Украйна и Югославия. Работи се по изграждането на разузнавателни и следствени служби към българските митници, но те все още не отговарят на стандартите на ЕС. Тези служби се нуждаят както от административно укрепване, така и от специално обучение, в т.ч. по техниките на работа под прикритие.

Ефикасността на тяхната работа ще зависи от по-нататъшното развитие на анализа на риска и на съвременните методи за борба със злоупотребите и корупцията. Що се отнася до борбата със злоупотребите и корупцията, следва да бъдат предприети значителни по-нататъшни усилия.

В областта на **съдебното сътрудничество** по наказателноправни и гражданскоправни въпроси, България е подписала 37 двустранни спогодби за съдебно сътрудничество и многостранни споразумения със съседните страни за борба с транснационалната организирана престъпност. Съдебните органи все още се сблъскват със сериозни трудности по делата за екстрадиране. Направената от България резерва към член 23 от Европейската конвенция за екстрадицията, съгласно който молбата за екстрадиране се внася в съда с превод на един от официалните езици на Съвета на Европа, води до забавяне и загуба на процесуално време.

Капацитетът за работа по международноправни дела и в частност по въпросите на екстрадицията има нужда да бъде укрепен с оглед ускоряване на производството за разглеждане на постъпилите молби за екстрадиране. Следва да бъде укрепена и съответната дирекция в Министерството на правосъдието. Следва да бъде осигурена и целесъобразната степен на сътрудничество по взаимното признаване и изпълнение на съдебните решения, както и в преките междусъдебни отношения по трансгранични казуси.

Правните актове за **правата на човека**, попадащи в обхвата на достиженията на правото на ЕО (*acquis*) в областта на правосъдието и вътрешните работи, са ратифицирани от България с изключение на Конвенцията на Съвета на Европа от 1981 г. за защита на лицата при автоматизирана обработка на личните данни.

Глава 25: Митнически съюз

От последния Редовен доклад насам България е постигнала известен напредък в тази област.

Що се отнася до постигането на съответствие с **Митническият кодекс на ЕО и разпоредбите за неговото прилагане**, може да се отбележи, че България вече е постигнала значителна степен на съответствие. Постигнат е нов напредък в привеждането в съответствие на националното законодателство за свободните зони, транзитното преминаване, принудителното изпълнение на митническите задължения и митническите режими с икономическо въздействие.

Що се отнася до **достиженията на право на ЕО (*acquis*) извън разпоредбите на Митническият кодекс**, България е приела законодателство, което води до по-нататъшно съответствие с тези достижения в областта на митническите облекчения и стоките с културно предназначение. Въведена е по-подробна процедура за управление на митническите служби, която

определя задълженията на митническите бюра и дейността на Главна дирекция „Митници“.

По отношение на **административния и оперативен капацитет** за прилагане на съответните достижения на правото на ЕО (*acquis*), може да бъде отчетен малък напредък. Приет е Правилник за дейността на Национална агенция „Митници“, а Наредбата за митническите декларации е изменена и допълнена.

За предотвратяване на корупцията сред митническите служители са приети правила за морално поведение, осигурено е обучение, въведена е система за ротация на служителите, засилен е контролът върху служителите и техните допълнителни доходи, увеличени са санкциите.

Нормативната уредба е усъвършенствана с приемането на Закона за държавния служител, в чийто обхват попадат и митническите служители и който постановява, че държавните служители се назначават само с конкурс. Все още действат обаче преходни разпоредби, а местните подразделения често прилагат противоречащи критерии при подбор. Едва за около 750 от общо около 3 750 митнически служители е налице вероятност да бъдат назначени като държавни служители, вместо на срочни договори. Заплатите са ниски, а текучеството — високо.

Прието е постановление за организацията на централната митническа администрация, но все още не са обнародвани правилниците за организацията на 5-те регионални дирекции. В сравнение с предходната организационна структура, следва да се отбележи създаването на дирекция за последващ митнически контрол със задача да предотвратява възникването и извършва събирането на просрочени митнически задължения.

Обща оценка

Българското законодателство е в по-голямата си част идентично на Митническия кодекс на ЕО, което свидетелства за висока степен на постигнато нормативно съответствие. Необходимо е известно допълнително адаптиране, що се отнася например до реда за обжалване на митническите задължения.

Що се отнася до достиженията на правото на ЕО (*acquis*) извън разпоредбите на Митническия кодекс, следва да бъде постигнато по-нататъшно съответствие. Българската обща митническа тарифа съдържа редица от елементите на Общата тарифа на ЕО (TARIC), но някои елементи като антидъмпинговите и изравнителните мита, основните и минималните цени, експортните и импортните ограничения и забрани все още не са включени в общата тарифа.

Що се отнася до административния и оперативен капацитет за прилагане на достиженията на правото на ЕО (*acquis*), България следва значително да укрепи своя административен капацитет и капацитета си за борба със

злоупотребите. Следва да бъде подобрена и комуникацията между различните дирекции във връзка с анализа и обсъждането на промените в нормативната уредба. Въведена е система за обработка на декларациите, но предстои да бъде решен въпросът за свързаността и съвместимостта със системите на митническите администрации на ЕС. Много от граничните пунктове все още не са модерно оборудвани и по-специално с лабораторна и детекторна техника (напр. за скрининг на контейнери).

Необходими са и значителни по-нататъшни усилия в борбата с корупцията сред митническите служители. Освен подобряването на разкриваемостта следва да бъдат взети мерки достатъчен брой митнически служители да се ползват със закрилата, дадена от статута на държавен служител, което важи особено за служителите, заети в освобождаването на товарите и в последващите ревизии. Редът за набиране на служителите следва да стане по-последователен и прозрачен, а критериите за освобождаване да станат далеч по-прецизни. Заплатите са ниски и е необходимо да бъде усъвършенствано управлението на професионалната кариера. Освен това следва да бъдат увеличени следствените правомощия на служителите.

Необходимо е обучение на служителите за еднообразното прилагане на нормативните разпоредби. Нужна е също по-добра координация с другите гранични служби, особено с граничната полиция и с останалите органи на полицията.

Глава 26: Външни отношения

От предходния Редовен доклад насам България продължава да повишава съответствието си с достиженията на правото на ЕО (*acquis*) в областта на общата търговска политика и да координира позициите и политиката си в рамките на Световната търговска организация с тези на ЕС. Българската политика в тази област следва пътя към по-нататъшната либерализация на глобалната търговия и по-специално — на търговските отношения на страната с преференциалните ѝ партньори като ЕС.

Що се отнася до **общата търговска политика**, при присъединяването си към ЕС България ще трябва да приведе митата си в съответствие с тези на ЕС. Действащите понастоящем в България мита по клаузата за най-облагодетелстваната нация възлизат средно на 12.7% върху всички продукти, на 23.7% върху селскостопанските продукти, на 10.1% върху промишлените продукти и на 11.8% върху рибата и рибните продукти. За сравнение тези равнища на митата в ЕО²¹ понастоящем възлизат на 6.3% върху всички продукти, 16.2% върху селскостопанските продукти, 3.6% върху промишлените продукти и 12.4% върху рибата и рибните продукти.

²¹ Съгласно изискванията на СТО след пълно прилагане на всички отстъпки, в т.ч., когато е възможно, равностойностите *ad valorem* на специфични и смесени мита.

През отчетния период България е увеличила размерите на митата от 25% на 40% върху торовете (само за амониев нитрат, без карбамид), но е отменила мярката предсрочно. Тази предпазна мярка е била обусловена от необходимостта от по-висока степен на защита на местните производители на изкуствени торове срещу евтиния внос най-вече от Румъния. От това не са били засегнати производители от ЕС, но митото е било прилагано за вноса от ЦЕФТА.

Постигнат е законодателен напредък в по-нататъшното либерализиране и оптимизиране на лицензионните процедури за облекчаване на вноса и износа.

Измененията и допълненията в Закона за застраховането на износа, осигуряващи по-нататъшно съответствие с достиженията на правото на ЕО (acquis) и предвидени като краткосрочен приоритет в Националната програма за приемане на достиженията на правото на ЕО, не са приети съгласно плана. Независимо от това е постигнат напредък в прилагането на действащите разпоредби на закона за застраховането на износа. В областта на стоките с възможна двойна употреба не е приет Законът за контрол върху търговията с оръжие, макар че проектът е минал на първо четене в Народното събрание през 1999 г.

Преговорите за ново споразумение с ЕО за вината и спиртните напитки са приключили през месец декември 2000 г. На експертно равнище са приключили и преговорите за допълнителните търговски отстъпки за преработените селскостопански продукти.

Що се отнася до **двустранните споразумения с трети страни**, с Литва е подписано Споразумение за свободна търговия, а Споразумението за свободна търговия с Израел е ратифицирано през 2001 г. Водят се преговори за такива споразумения с Латвия, Естония, Хърватия и Мароко.

На 27 юни 2001 г. България е подписала Меморандум за разбирателство относно либерализирането и облекчаването на търговията в рамките на Пакта за стабилност за Югоизточна Европа. Съгласно меморандума България е поела ангажимента да склучи до 2002 г. с шест други подписали страни (Албания, Босна и Херцеговина, Хърватия, Съюзна република Югославия, Бивша югославска република Македония и Румъния) мрежа от двустранни споразумения за свободна търговия, предвиждащи либерализация на търговския обмен с най-малко 90% за преходен период от шест години.

България е постигнала по-нататъшен напредък за присъединяването си към Споразумението на СТО за обществените поръчки. Вече е представен попълненият въпросник съгласно изискването на Комисията на СТО по обществените поръчки. Следващата стъпка е България да изготви своето предложение във връзка с обществените поръчки.

Що се отнася до Споразумението за информационните технологии (СИТ), България автономно прилага неговите разпоредби. През месец февруари 2001 г. България е представила списъка на поетите от нея ангажименти за намаляване на митата върху продуктите на информационните технологии и списъкът е одобрен от СТО. Понастоящем се очаква официалното решение на Комисията относно присъединяването на България към СИТ.

В областта на **политиката на развитие и хуманитарна помощ** България все още няма специално определени за тези цели бюджетни средства.

Обща оценка

България е доста напреднала в областта на двустранните споразумения за свободна търговия с преференциалните партньори от ЕО, в либерализацията на регионалната търговия, както и в общата си външнотърговска политика. Необходим е по-нататъшен напредък обаче за постигане на пълно съответствие с поетите от ЕО международни външнотърговски задължения. България е постигнала напредък за присъединяването си към споразуменията на СТО и в частност към тези в областта на обществените поръчки и на информационните технологии. Към момента на присъединяването си към ЕС страната ще трябва да се е присъединила към тези споразумения. Освен това е необходимо по-нататъшно сътрудничество за постигането на съответствие между ангажиментите на България по ОСМТ и ангажиментите на ЕО и изключенията по режима на най-облагодетелстваната нация. Що се отнася до Споразумението на СТО за текстила и облеклото (СТОб), България следва да прибегне до уведомлението на трети етап, за да приведе своя списък от интегрирани продукти по СТОб с този на ЕС, като същевременно се въздържа от интегриране на продукти, които все още не са интегрирани от ЕО.

България активно координира политиката си в СТО с тази на ЕС и подкрепя политиката и позициите на ЕС в СТО. Що се отнася до нов кръг на преговорите в рамките на СТО, България споделя становището на ЕС за необходимостта да бъде започнат такъв всеобхватен кръг, колкото се може по-скоро, както и становището, че в противен случай резултатите от работата по приетия дневен ред не биха били така значими.

България има двустранни споразумения за свободна търговия със страните от ЦЕФТА, ЕФТА, както и с Бивша югославска република Македония, Литва и Израел. България следва и напред цялостно да информира ЕС за действащите споразумения за свободна търговия или за преговорите за сключването на такива споразумения с трети страни. Всяко международно споразумение, което е несъвместимо със задълженията на членството, ще трябва да бъде предоговорено или отказано преди присъединяването на страната към ЕС.

При отпускането на средно- и дългосрочни експортни кредити е необходимо по-нататъшно съответствие с достиженията на правото на ЕС (*acquis*).

Постигането на по-нататъшно съответствие важи и за стоките с възможна двойна употреба.

Дейността, свързана с постигането на съответствие с общата търговска политика и бъдещото участие в нея, е подведомствена на Министерството на икономиката, Министерство на външните работи и Агенцията за застраховане на износа. Административният капацитет в тази област (особено що се отнася до външнотърговската политика, споразуменията за свободна търговия и двустранните отношения) като цяло е добър; човешките ресурси са висококвалифицирани и имат достатъчен опит. Все още предстои значителна работа в областта на контрола на износа.

Административната инфраструктура на митническите служби, която следва да се създаде, е разгледана в Глава 25 “Митнически съюз”.

Решенията, свързани с развитието и хуманитарната помощ, се вземат от Министерския съвет. България следва да започне подготовка за изграждането на административната инфраструктура (за участие в комитетите и работните групи на ЕС) на сътрудничеството в областта на развитието, така че при присъединяването към ЕС тя да бъде завършена. Що се отнася до бъдещия финансов принос на България в Европейския фонд за развитие, въпросите за управлението на държавния бюджет и управлението на финансовите потоци към бюджета на ЕО са разгледани в Глава 29 „Финансови и бюджетни разпоредби“.

Глава 27: Обща външна политика и политика на сигурност

От предходния Редовен доклад насам България продължава да привежда външната си политика в съответствие с тази на Европейския съюз и участва конструктивно в рамките на общата политика в областта на външните отношения и сигурността (ОВППС).

Редовният **политически диалог**, установен съгласно Договора за асоцииране с България, протича гладко и България продължава да насочва политиката си в областта на външните отношения и сигурността към тази на ЕС. България продължава активното си участие в рамките на ОВППС, вкл. съответните срещи на равнище политически директори, европейски кореспонденти и работни групи.

България проявява жив интерес към изграждането на европейска политика в областта на сигурността и отбраната (ЕПОСО), като част от ОВППС и взема активно участие в обмена на мнения по този въпрос във формата ЕС+15 (т.е., европейски страни-членки на НАТО, нечленуващи в ЕС, и страните-кандидатки за ЕС). България е положила значителни усилия в подкрепа на международни мироопазващи мисии и е участвала в редица операции на ООН, КФОР и ОССЕ за наблюдаване на мира.

България е изиграла активна роля в първата Конференция по ангажирането на военните потенциали през месец ноември 2000 г., а през месец март 2001 г. е провела двустранни консултации с ЕС за своето участие в мисии в рамките на ЕПОСО. Страната е заявила готовността си да допринесе както към мисиите на силите на ЕС за бърза намеса, така и към гражданските структури на ЕС за управление на кризи.

Що се отнася до **становищата и декларациите на ЕС**, становищата на България последователно съответстват на тези на ЕС и винаги, когато е била приканвана, страната се е присъединила към съвместните действия и общите позиции на ЕС, вкл. към **санкциите и ограничителните мерки**. От месец октомври 2000 г. насам тя се е присъединила към осем общи позиции на ЕС, в т.ч. три, отнасящи се до Съюзна република Югославия.

България поддържа отношения на тристранно сътрудничество с Гърция и Румъния, с Румъния и Турция, с Бивша югославска република Македония и Албания, и с Гърция и Турция. Страната е активен член на Пакта за стабилност. Отношенията с повечето ѝ съседи се запазват добри и дори се подобряват (Румъния, СРЮ). Развоят на събитията в Бивша югославска република Македония поражда сериозна загриженост в България и е един от приоритетните въпроси за правителството.

Що се отнася до износа на оръжия, Законът за контрола върху търговията с оръжия, който е минал на първо четене в Народното събрание през 1999 г., все още не е приет, а проектът ще трябва да бъде изменен и допълнен за постигане на пълно съответствие с разпоредбите на ЕС. На 5 април 2001 г. е прието постановление, налагащо забрана или ограничения върху продажбата и доставката на въоръжения и техника от всякакъв вид, в т.ч. оръжия и муниции, военнотранспортни средства, резервни части и военнотехническо съдействие и обучение на военен персонал за 19 страни. Постановлението е прието в изпълнение на резолюции на Съвета за сигурност на ООН и решения на ЕС и ОССЕ. По този начин България е възприела практиката на държавите-членки на ЕС, при която правителството определя подлежащите на санкции страни.

Обща оценка

Постигнатото от България съответствие в тази област е задоволително. България продължава да допринесе значително и активно за регионалната стабилност. Страната поддържа добросъседски отношения и е възприела конструктивно отношение към кризата в Бивша югославска република Македония (подкрепяйки инициативите на ЕС и на международната общност). С по-нататъшното развитие на достиженията на правото на ЕО (acquis) в областта външните отношения и сигурността България следва да запази ориентацията на външната си политика в съответствие с тази на ЕС.

Що се отнася до административния капацитет за прилагане на разпоредбите, свързани с ОВППС, в българското Министерство на външните работи има административна структура, съответстваща на структурите на ОВППС в държавите-членки. Българското Министерство на външните работи е

свързано с информационната мрежа на Мрежата на асоциираните кореспонденти, чрез която ЕС поддържа комуникация с асоциираните партньори в рамките на ОВППС.

Глава 28: Финансов контрол

През обхванатия в настоящия Редовен доклад период България е постигнала по-нататъшен напредък в тази област.

Що се отнася до **държавния вътрешен финансов контрол**, от началото на 2001 г. действа новият Закон за вътрешен държавен финансов контрол. Законът дава възможност на Агенцията за вътрешен държавен финансов контрол при Министерството на финансите да извършва предварителен контрол и централизиран вариант на вътрешна ревизия. Агенцията отговаря също за хармонизирането на системите за вътрешна ревизия и финансово управление и контрол в широкия държавен сектор. Подзаконовите актове за прилагането на новия закон са приети през месец май 2001г. Междувременно, през месец февруари 2001 г. е прието постановление за структурата на агенцията, която понастоящем има 1 421 служители, в т.ч. 1 134 ревизори в София и в 28-те административни области на страната.

Що се отнася до **външния одит**, през 2000 г. националната Сметна палата (СП) е изготвила след консултации с Европейската сметна палата и съгласно своя стратегически план законопроект, привеждащ нормативната уредба в съответствие с международно приетите и съобразени с ЕС стандарти за външен одит. През месец септември 2000 г. законопроектът е изтеглен от Народното събрание, за да бъде изменен. Междувременно СП е постигнала напредък в хармонизирането на своята одиторска методология със стандартите на INTOSAI и Европейските насоки за тяхното прилагане, както и в разработката и изпитанията на национални одиторски стандарти. Сметната палата, разполагаща с 474 служители, от които 355 одитори, е положила също значителни усилия за повишаване на професионалната квалификация и за други дейности, целящи да бъде усъвършенстван нейният професионален капацитет.

Що се отнася до **предприсъединителното финансиране от ЕО**, Националният фонд при Министерство на финансите отговаря общо за управлението на средствата от ЕО. Продължаващата и понастоящем програма за институционално изграждане има за цел да подобри капацитета на Националния фонд и на различните изпълнителни агенции за подготовка на евентуална по-широка децентрализация на изпълнението на проектите по програмите Фар и ИСПА. Персоналът, както на Националния фонд, така и на Централното звено за финансиране и договаряне се състои вече от постоянно назначени държавни служители. Българската агенция за програмата САПАРД е първата сред съответните агенции на страните-кандидатки, получила частична акредитация от Комисията през месец май 2001 г. През 2001 г. са приети и нови мерки за по-системното и своевременно осигуряване на национално съфинансиране за финансираните от ЕО проекти. Агенцията за държавен вътрешен финансов контрол ще

заверява финансовите отчети на агенцията за САПАРД наред с провеждането на ревизии за усвояването на средствата по Фар и ИСПА.

В областта на **защитата на финансовите интереси на ЕО**, Агенцията за държавен вътрешен финансов контрол може да провежда разследване, в т.ч. съвместни проверки на място във връзка с предприєдинителните и други фондове на ЕО.

Обща оценка

Държавният финансов контрол е ключов приоритет в подготовката на България за присъединяване. С приемането на новия Закон за държавния вътрешен финансов контрол е създадена нормативната база за осъществяването на адекватен държавен вътрешен финансов контрол. Функционалната независимост на самата Агенция за държавен вътрешен финансов контрол ще трябва да бъде преценявана отделно. Приемането на новия Закон за външния одит закъснява значително, но последният вариант на законопроекта съдържа всички необходими разпоредби за организацията и осъществяването на външните одити в съответствие с международните стандарти. Важно е новият закон да бъде приет, колкото се може по-скоро. Ще бъдат необходими последователни и настойчиви усилия за прилагането на новоприетите нормативни уредби, както и за гарантиране на ефикасната работа на Агенцията за държавен вътрешен финансов контрол и на Сметната палата, която да доведе до осезаемо подобряване на финансовия контрол в държавния сектор. Що се отнася до агенцията, сред приоритетните задачи са разработката на ръководства по системи за финансово управление и контрол и вътрешна ревизия, в т.ч. на финансовите средства, предоставяни от ЕО, както и постепенното премахване на практиката на частично финансиране на агенцията от възстановените в резултат от разследванията суми. Що се отнася до Сметната палата сред приоритетите са пренасочването на дейността към системен одит и одит на резултатите.

Тези дейности следва да бъдат обезпечавани със значителни средства за обучение на персонала на агенцията и на палатата, както и на отрасловите министерства. Следва да бъде разгледан въпросът за създаването на Школа по публични финанси. Предприети са някои първи стъпки за планиране на евентуалната по-широка децентрализация на изпълнителската дейност по проектите, финансирани от Фар и ИСПА. За тази цел, чието постигане само по себе си би представлявало значителен напредък в подготовката за участие в структурните фондове след присъединяването, България се нуждае от укрепване на капацитета на Националния фонд и на Звеното за финансиране и договаряне, както и на другите изпълнителни агенции. В тази насока Министерството на финансите би следвало да играе изпреварваща роля.

България следва, колкото се може по-скоро да посочи, съгласувано с Европейско бюро за борба срещу измамите (*OLAF*), институция или административна структура със съответната компетентност за координиране на разследването на случаите на злоупотреба или други нередности,

засягащи финансовите интереси на ЕО, която да действа в качеството на единна контактна точка в отношенията с *OLAF*.

Глава 29: Финансови и бюджетни въпроси

През отчетния период България е постигнала известен напредък по-специално по отношение на **държавния бюджет и съфинансираните от ЕО мерки**. Нов текст в Закона за държавния бюджет регламентира вътрешните и чуждестранните гаранции на бюджетните организации. Постановлението за изпълнение на последния Закон за държавния бюджет е прието през месец януари 2001 г., което свидетелства за значително подобрене в навременността на бюджетната процедура. През месец февруари 2001 г. Министерството на финансите е утвърдило сметкоплана на бюджетните организации, което дава възможност за съставяне на финансовите отчети в държавния сектор на база текущо начисляване.

Процесът на планиране на държавния бюджет е усъвършенстван с прилагането на анализи на разходите и преговорите, по-ранното започване на процеса на планиране, съставянето на средносрочни прогнози за разходите и приходите, повишаването на контрола върху бюджетните разходи и поставянето на по-голямо ударение върху ефекта от програмите за държавни разходи. Постепенно намалява броят на извънбюджетните сметки. Министерството на финансите е започнало внедряването на нова система за ресурсно управление, с което се цели подобряване на управлението на националните финансови средства и средствата от ЕО; до 2003 г. системата трябва да обхване всички бюджетни и извънбюджетни сметки. В действие е нова система за електронни бюджетни плащания. В министерството е създаден отдел по бюджетните аспекти на европейската интеграция.

Що се отнася до **собствените ресурси и административната инфраструктура**, митническата и данъчната администрация на България продължават да укрепват своя административен и оперативен капацитет, като въвеждат нови информационни системи, провеждат обучение и усъвършенстват вътрешната си организация (*вж. също Глава 10 „Данъчно облагане“ и Глава 25 „Митнически съюз“*).

Обща оценка

Макар че основната нормативна уредба на бюджета е като цяло задоволителна, България следва да полага по-нататъшни усилия за привеждането на бюджетните принципи и разпоредби в съответствие с общоприложимите в Общността стандарти. Подобрени са управлението и контролът на държавните разходи. Положително могат да бъдат оценени разширяването на обхвата и средносрочното планиране на държавните разходи, постепенното отпадане на извънбюджетните сметки и въвеждането на единната бюджетна сметка и сметкоплан. По-малък напредък е постигнат в усъвършенстването на анализите на политиката и крайния ефект от

програмите и проектите, като държавните разходи все още се определят главно съобразно ресурсите на входа на системата.

Непосредствените приоритети включват разширяването и прилагането на единната бюджетна сметка, новата счетоводна система и информационната система за финансово управление, укрепването на низходящите механизми за вземане на бюджетни решения и изпълнението на многогодишната бюджетна рамка. В средносрочен план националната счетоводна статистика следва да бъде приведена в съответствие със стандарта ESA 95; да бъде разработена по-подробна функционална бюджетна класификация; бюджетното законодателство да бъде приведено в съответствие с това на ЕС и с международните стандарти; да бъдат закрити оставащите извънбюджетни сметки, а броят на бюджетните организации да бъде намален; Министерството на финансите да проведе собственото си вътрешно реструктуриране, за да повиши по-специално стратегическия си капацитет за оценка на структурата и качеството на държавните разходи.

Във връзка с контрола върху бъдещите собствени ресурси в рамките на ЕО България следва да положи допълнителни усилия за създаване на ефикасни механизми за борба със злоупотребите с ДДС и митата, за да бъде гарантирана защитата на финансовите интереси на ЕО. Наред с необходимостта от централна координация за правилното събиране, наблюдение, разходване и контрол на средствата към и от бюджета на ЕО, административният капацитет следва да бъде укрепван в контекста на съответните политически области, разгледани на друго място в настоящия доклад, т.е., финансов контрол, митници, данъчно облагане, регионална политика и селско стопанство и други. България следва да предприеме целесъобразните административни стъпки, за да осигури адекватна координация между различните органи, участващи в прилагането на системата от собствени ресурси. Капацитетът за надеждно, точно и прозрачно изчисляване на приходите на страната от ДДС и мита, както и на БВП, следва да бъде подобрен, за да бъдат постигнати хармонизация и контрол в тази област. Адекватният административен капацитет за надлежното събиране и своевременното превеждане на собствените ресурси в бюджета на Общността (на основата на звеното по собствените ресурси, създадено в Министерство на финансите) ще трябва да бъде изграден преди присъединяването наред със способността за точно и редовно докладване пред Комисията на текущото положение по всеки от видовете собствени ресурси.

3.2. Превод на достиженията на правото на ЕО (*acquis*)

От страните-кандидатки се изисква към момента на своето присъединяване да са превели на националния си език нормативните актове, съставляващи достиженията на правото на ЕО (*acquis*). Само първичното и вторичното законодателство се състои от значителен брой актове, чийто обем се оценява на приблизително 60–70 хиляди страници формат “Официален вестник”. За тази цел на страните-кандидатки се предоставя съдействие по програмата

Фар. С помощта на Бюрото за техническо съдействие и обмен на информация (ТАИЕКС) във всяка от 10-те страни-кандидатки от Централна и Източна Европа е създадено Централно бюро за координация на преводите. В България през 1997 г. е създадено Централно звено за преводи в рамките на Министерството на правосъдието и правната евроинтеграция. Разработена е стратегия за приоритетите в дейността по превода на достиженията на правото на ЕО (*acquis*) в хода на присъединителния процес. Стратегията предвижда четири етапа на превод: първоначален превод, езикова редакция, юридическа редакция и окончателна редакция. През 2001 г., за да бъде удовлетворена растящата необходимост от преводи на достиженията на правото на ЕО (*acquis*), Централното звено за преводи е заменено с Национален център за документация и преводи, подчинен на министъра на държавната администрация. Този нов център поема функциите на Централното звено за преводи и Националния документационен център в Министерството на правосъдието и звено за редакция на нормативни актове. Този нов център, действащ едва от месец май 2001 г., понастоящем набира своя персонал след проведените конкурси.

Основните договори са вече преведени. Що се отнася до вторичното законодателство, преведени са 13 785 страници формат "Официален вестник", от които 3 000 са окончателно редактирани. В миналогодишния доклад се посочва, че към 2001 г. ще бъде постигнат темп от най-малко 17 000 страници от "Официален вестник" годишно. Резултатите досега явно са значително под това равнище, но има надежда новият център да съумее да ускори работата, след като попълни щата си. Без това да засяга изхода на преговорите за присъединяване, в тази област са необходими значителни по-нататъшни усилия.

Следва да бъде обърнато необходимото внимание и на подготовката устни преводачи.

3.3. Цялостна оценка²²

България продължава с добри темпове привеждането на своето законодателство в съответствие с достиженията на правото на ЕО (*acquis*), но все още следва да отделя повече внимание на това как то ще бъде прилагано. Продължава напредъкът в реформата на държавната администрация и това е положителен знак. Процесът трябва да се развива устойчиво, така че държавната администрация да бъде готова за своята роля към момента на присъединяването към ЕС. Малко е направено обаче за подготовката на съдебната система, която се нуждае от модернизирани и укрепване, по-специално, за да бъде гарантирано ефективното прилагане на достиженията на правото на ЕО (*acquis*).

²² Виж „За успеха на разширяването. Стратегическа разработка и доклад на Европейската комисия за напредъка на всяка от страните-кандидатки към присъединяването“, СОМ (2001) 700.

Що се отнася до вътрешния пазар, България е постигнала нов напредък в повечето области. В областта на свободното движение на стоки следва да бъде отбелязано значителното постижение, което представлява членството в Европейска акредитация. Все още е необходимо укрепване на административната структура за стандартизация и сертификация, както и на системите за наблюдение на пазара. В областта на финансовите услуги България е внедрила надежден банков надзор. Предприети са мерки за по-нататъшното привеждане в съответствие на дружественото право, усъвършенствана е нормативната уредба за защита на правото на интелектуална и индустриална собственост, но са необходими по-нататъшни стъпки за нейното практическо прилагане. В областта на държавните помощи България, след дълго забавяне, вече е започнала разработването и приемането на нормативна уредба, но тя все още не е съвместима с достиженията на правото на ЕО (*acquis*). България все още не е приела нормативна уредба за защитата на данните, която да е съвместима с достиженията на правото на ЕО (*acquis*).

В областта на селското стопанство България продължава да отбелязва, като цяло, добър напредък за сближаване на законодателството, но прилагането на достиженията на правото на ЕО (*acquis*) в тази област представлява значително предизвикателство. От по-нататъшно усъвършенстване се нуждаят режимите на ветеринарна и фитосанитарна инспекция. Частичната акредитация по САПАРД е успех, достоен да бъде отбелязан специално. Напредъкът в областта на рибното стопанство е ускорен в сравнение с предходните години.

Въпреки постигнатия напредък в измененията и допълненията на трудовото законодателство за привеждането му в съответствие с достиженията на правото на ЕО (*acquis*), все така е малък напредъкът в областта на законодателството за равнопоставеност на половете. Административният капацитет на Главната инспекция по труда е укрепен, но е необходимо да бъде увеличен капацитетът за прилагане на достиженията на правото на ЕО (*acquis*) в областта на професионалните заболявания и безопасността на труда.

Що се отнася до регионалната политика, постигнатият от България по-нататъшен напредък е малък и далеч по-голямо внимание следва да бъде отделено на подготовката за изпълнението на структурната политика.

България продължава положителните си усилия за транспониране на достиженията на правото на ЕО (*acquis*) в областта на околната среда, но прилагането и разходите, свързани с постигането на съответствие са все още предизвикателства.

Напредъкът в областта на транспорта се изразява както в приемането на нормативни актове, така и в създаването на прилагащи структури. Отбелязва се и нарастване на обема на капиталовложенията.

Преструктурирането на енергийния сектор е отбелязал твърде слаб напредък през 2001 г. след изоставането от плана за изменение на нормативната уредба. Това изоставане пречатства повишаването на ефективността и подготовката за приватизация. Що се отнася до атомната енергетика, България трябва да изпълнява поетите ангажменти за закриване на мощности съгласно Меморандума за разбирателство и да гарантира висока степен на ядрена безопасност.

В областта на правосъдието и вътрешните работи в повечето законодателни направления е постигнат напредък, но напредъкът в укрепването на административния капацитет не е така задоволителен. Постигнат е известен напредък в контрола на външните граници, но има още какво да се подобри, особено що се отнася до междуведомственото сътрудничество.

Във външната политика резултатите на България са все така убедителни с продължаващия значителен принос за регионалната стабилност и по-нататъшната либерализация на търговията с ЕО и нейните преференциални партньори.

За нуждите на митниците и данъчните органи България ще трябва да изгради информационни системи, позволяващи обмена на данни с ЕО.

Постигнат е нов напредък в укрепването на финансовия контрол и усъвършенстването на планирането и контрола на държавните разходи. Усилията в това направление следва да продължат.

Независимо от известния напредък в създаването на необходимите институции за прилагане на достиженията на правото на ЕО (*acquis*), както и в реформата на държавната администрация, капацитетът на българската администрация е все така нисък. За посрещане на предстоящите изпитания ще е необходим устойчив напредък при отделяне на необходимите за това ресурси. По-нататъшни усилия се изискват и за изграждането на необходимия административен капацитет за надеждно, ефективно и контролируемо управление на фондовете на ЕО.

Докато реформата на държавната администрация напредва, то бавните темпове на подготовка на съдебната система за прилагане на достиженията на правото на ЕО (*acquis*) будят тревога. Реформата на съдебната система следва да бъде значително ускорена.

България отчасти е изпълнила и е постигнала напредък от миналата година насам в изпълнението на всички краткосрочни приоритети в рамките на Партньорство за присъединяване, свързани с достиженията на правото на ЕО (*acquis*). Що се отнася до административния капацитет България се е придвижила напред съгласно приоритетите, с изключение на укрепването на съдебната система, където постигнатият напредък е малък. Изпълнението на наскоро приетата Стратегия за съдебната реформа би следвало да способства за промяната на това положение. България е започнала работа по повечето

от средносрочните приоритети в рамките на Партньорство за присъединяване.

В. ЗАКЛЮЧЕНИЕ²³

В становището си от 1997 г. Комисията прави заключение, че България е изпълнила политическите критерии. Оттогава България е постигнала значителен напредък в по-нататъшното консолидиране и засилване стабилността на институциите, които са гарант за демокрацията, върховенството на закона, човешките права, и зачитане и закрила на малцинствата. През последните години бяха положени допълнителни усилия в тази насока – България продължава да изпълнява Копенхагенските критерии.

От миналата година е постигнат напредък в административната реформа. Много от заетите в този сектор имат статут на държавни служители, а вече действа и Кодекс за поведението на държавния служител. Законът за достъп до обществена информация е положителна стъпка, но той се нуждае от доизясняване, с оглед осигуряване на ефективното му прилагане. Необходими са допълнителни мерки за осигуряване на ефективността, прозрачността и отчетността на публичната администрация.

Неотдавнашното приемане на две правителствени стратегии – за съдебната реформа и за борба с корупцията, е значима крачка напред. Трудностите на настоящия етап са свързани с тяхното изпълнение. Съдебната система продължава да бъде слаба и все още няма основания за промяна на миналогодишната оценка, а именно – необходими са по-нататъшни усилия за да стане тя силна, независима, ефективна и професионална, и способна да гарантира пълно зачитане на принципа за правовата държава, както и ефективно участие във вътрешния пазар. Корупцията продължава да бъде сериозно основание за тревога. Ефективното правоприлагане е трудно, необходимо е по-голямо концентриране върху мерките за предотвратяване на корупцията.

По отношение на човешките права е постигнат напредък в обучението на полицейските органи и в борбата с трафика на хора. Въпреки това, съществува необходимост от разглеждане на проблемите, свързани с поведението на полицията, особено във връзка с някои случаи на малтретиране, които продължават да дават основания за сериозна тревога.

Бяха създадени: Агенция за закрила на детето и Национален консултативен съвет. Необходими са още усилия, за да стане агенцията реално функционираща. По отношение на благосъстоянието на децата, все още няма явна промяна в броя на децата, настанени в специализирани

²³ Вж. “Как да успее разширяването: Стратегия и доклад на Европейската комисия за напредъка по пътя на присъединяването на всяка от държавите кандидатки”. COM (2001) 700.

институции. Лошите условия в някои от домовете за деца с умствени увреждания са повод за притеснения.

Ромите продължават да са обект на широко разпространена социална дискриминация. Политическият ангажимент на правителството да облекчи техните проблеми все още не е намерил израз в конкретни действия. Едно положително развитие намираме във факта, че някои от неправителствените организации работят по проекти за десегрегация на ромските училища.

Незначителен е напредъкът по постигане на заложените в Партньорство за присъединяване приоритети за изпълнение на Рамковата програма за интеграция на ромите, и за укрепване на Националния съвет по етнически и демографски въпроси.

Що се отнася до останалите приоритети по Партньорство за присъединяване, България е постигнала напредък в изпълнението и прилагането на Закона за държавния служител. Наред с това обаче, трябва да се отбележи, че приоритетът за укрепване на съдебната власт все още не е изпълнен.

България почти се е превърнала във функционираща пазарна икономика. В средносрочен план тя би била в състояние да се справи с конкурентния натиск и пазарните сили вътре в ЕС, при условие че продължи да изпълнява реформите и засили полаганите усилия за преодоляване на трайните затруднения.

Българската макроикономика навлиза в четвъртата си година на стабилни условия, установявайки трайни задоволителни показатели на макроикономическо представяне. Добър е напредъкът, постигнат в приватизацията, особено по отношение на банките, както и в структурната реформа, където е изградена макроикономическата основа за устойчив растеж.

Въпреки това, през 2000 г. инфлацията значително се повиши. Инвестициите продължават да са недостатъчни. Финансовото посредничество все още е слабо и неефективно. Някои слабости на пазара на земя засягат неговото функциониране, а също и други стопански отрасли. Властите трябва да разглеждат като приоритет укрепването на съдебната система и прилагането на регулаторната рамка. Административните пречки пред развитието на частния сектор, които засягат създаването, развитието и закриването на предприятия, включително процедурите по несъстоятелност, трябва да бъдат премахнати. Последователното въвеждане на тези мерки от реформата, и по-високото ниво на частни и държавни инвестиции, са ключови предпоставки за устойчив растеж и повишаване на конкурентноспособността.

България запази добрия темп на сближаване на законодателството си с достиженията на правото на ЕО (*acquis*), но трябва да се обърне повече внимание на въпроса как то ще бъде въведено и прилагано. Напредъкът в административната реформа продължи през изминалата година и това е

положителен знак. Това състояние трябва да се запази, за да се гарантира готовността на администрацията за ролята ѝ след присъединяването към ЕС. Малко обаче, беше направено за подготвяне на съдебната власт, която се нуждае от модернизирани и укрепване, особено с оглед осигуряване ефективното прилагане на достиженията на правото на ЕО (*acquis*) от съдилищата.

По отношение на вътрешния пазар България е постигнала напредък в повечето области. Като основно постижение в свободното движение на стоки може да се посочи членството в Европейската акредитация. Все още съществува необходимост от укрепване на административната инфраструктура за стандартизация и сертификация, както и на системите за пазарно наблюдение. В областта на финансовите услуги България успя да развие солидна практика за банков надзор. Дружественото право беше приведено в по-голямо съответствие с достиженията на правото на ЕО (*acquis*), беше подобрена правната рамка за закрила на правата върху интелектуалната и индустриалната собственост, но се налага предприемане на допълнителни стъпки за гарантиране на нейното прилагане. В областта на държавните помощи България най-после започна да разработва и въвежда нормативна уредба на държавните помощи, която обаче все още е несъвместима с достиженията на правото на ЕО (*acquis*). Липсва и правна уредба на защитата на личните данни, която да е съвместима с правото на ЕО (*acquis*).

В селското стопанство България продължава да постига принципно добър напредък в сближаване на законодателството, но неговото прилагане е сериозно изпитание. Уредбата на ветеринарните и фитосанитарни инспекции се нуждае от доусъвършенстване. Частичната акредитация на САПАРД е успех, който заслужава да бъде отбелязан. В сравнение с минали години напредъкът по отношение на рибното стопанство е ускорен.

Въпреки постигнатото с измененията на Кодекса на труда към сближаване с достиженията на правото на ЕО, напредъкът по отношение на равното третиране продължава да бъде бавен. Административният капацитет на Главната инспекция по труда беше повишен, но капацитетът за въвеждане и изпълнение на достиженията на правото на ЕО (*acquis*) относно здравословните и безопасни условия на труд трябва да се увеличи.

По отношение на регионалната политика България е постигнала малък напредък; по-голямо внимание трябва да се отдели на подготовката за въвеждане и изпълнение на структурните политики.

България продължи да полага положителни усилия за транспониране на достиженията на правото на ЕО в областта на околната среда, но правоприлагането и разноските по постигане на съответствие все още срещат трудности.

Темповете на напредък в областта на транспорта бяха запазени както по отношение на приемането на достиженията на правото на ЕО (*acquis*), така и при създаването на съответните структури по прилагането му. Наблюдава се и увеличение на инвестициите.

През цялата 2001 г. реструктурирането на енергийния сектор продължи с много забавени темпове, вследствие на отлагане на планираните изменения на законовата база. Това забавяне се оказа пречка за подобряване на ефективността и на подготовката за приватизация. Що се отнася до ядрената енергия, България трябва да спазва ангажиментите си за извеждане от експлоатация на блокове, поети в Меморандума и да гарантира високо ниво на ядрена безопасност.

В “Правосъдие и вътрешни работи”, от гледна точка на законодателството беше постигнат напредък в повечето от областите, но по отношение на напредъка при увеличаване на административния капацитет има какво още да се желае. Наблюдава се известен напредък във връзка с контрола по външните граници; независимо от това има място за усъвършенстване, особено в междуведомственото сътрудничество.

България продължава силно да се представя във външната политика, значително да допринася за стабилността на региона и да следва пътя на либерализация на търговията с ЕО и нейните преференциални партньори.

Във връзка с митниците и данъчното облагане България ще трябва да изгради информационна система, която да позволява обмена на данни с ЕО.

Докато работата, свързана с публичната администрация напредва, бавното темпо на подготовка на съдебната система за прилагане на достиженията на правото на ЕО (*acquis*) е тревожно. Напредъкът по отношение на съдебната реформа трябва да бъде значително ускорен.

България частично е изпълнила и е постигнала напредък в сравнение с миналата година по всички краткосрочни приоритети, заложи в Партньорство за присъединяване, които са свързани с достиженията на правото на ЕО (*acquis*). По отношение на административния капацитет, България се е придвижила напред, с изключение на приоритета за укрепване на съдебната власт, където постигнатият напредък е незначителен. Изпълнението на приетата неотдавна стратегия за съдебната реформа би трябвало да промени това състояние на нещата. България е започнала да работи по някои от средносрочните приоритети от Партньорство за присъединяване.

Г. ПАРТНЬОРСТВО ЗА ПРИСЪЕДИНЯВАНЕ И НАЦИОНАЛНИ ПРОГРАМИ ЗА ПРИЕМАНЕ ДОСТИЖЕНИЯТА НА ПРАВОТО НА ЕО: Обща оценка

Целта на Партньорство за присъединяване е да определи в единна рамка:

- Приоритетните области за бъдеща работа, посочени в Редовния доклад на Комисията;
- Наличните финансови средства за подпомагане на страните-кандидатки при изпълнение на тези приоритети;
- Условието, на които ще се подчинява тази помощ;

Всяка страна-кандидатка е поканена да приеме национална програма за приемане на достиженията на правото на ЕО. В нея се определят начините, по които съответната страна предвижда да изпълни Партньорство за присъединяване, залагат се сроковете за постигане на отделните приоритети, и тяхното значение и последици по отношение на човешките и финансови ресурси. Както Партньорство за присъединяване, така и Националната програма периодично подлежат на преразглеждане, при което се отчита постигнатият напредък и се определят новите приоритети.

1. Партньорство за присъединяване

Краткосрочни приоритети

В изложените по-долу оценки, основните подзаглавия са в получерен шрифт, а останалите ключови понятия от Партньорство за присъединяване в *курсив*.

Политически критерии

В сравнение с миналата година, малък напредък е постигнат в стартирането на изпълнението на *Рамковата програма за интеграция на ромите*. Що се отнася до укрепването на *Националния съвет по етнически и демографски въпроси*, включително осигуряване на нужната финансова подкрепа, административният капацитет на НСЕДВ за изпълнение на програмата продължава да бъде слаб, а липсата на финансови средства, предназначени за нейното изпълнение затрудняват ефективното изпълнение на неговите задачи. Налице са някои нови развития по отношение на напредъка в *изпълнението на мерките за борба с дискриминацията (включително в държавната администрация) и насърчаване на заетостта*. Назначаването на експерти от ромски произход към отделните министерства все пак продължи и през изминалия период. **Този приоритет продължава да бъде частично изпълнен.**

Икономически критерии

Все още приватизацията не винаги носи със себе си необходимото *пазарно-ориентирано реструктуриране на предприятията, което да насърчи конкурентноспособността*. Извършена е допълнителна работа за *опростяване на бизнес средата и стимулиране на вътрешните и външни инвестиции*, които са се увеличили в сравнение с предходните години, но ще са необходими по-нататъшни усилия за *опростяване на законовите и административни процедури*. В приватизацията на *предприятията и банките - собственост на държавата* - има напредък, но липсата на *прозрачност* в процеса продължава да буди загриженост. В ход е обособяването на *“специализирани съдилища”* по несъстоятелността, но същевременно все още има необходимост *от подобряване на производствата по ликвидация и несъстоятелност и рационализиране на правоприлагането*. България все още не е приела *план за реструктуриране на стоманодобивния сектор като цяло*. **Ето защо, този приоритет е изпълнен частично, но е постигнат напредък.**

Вътрешен пазар

- България е предприела по-нататъшни стъпки за *сближаване на процедурите за възлагане на обществени поръчки*. Въпреки че законодателството ѝ е в голяма степен *приведено в съответствие, зачитането на правата на интелектуална и индустриална собственост, както и борбата с пиратството*, продължават да бъдат особена загриженост. България все още не е приела *национално законодателство, с което да се създаде надзорен орган по защита на личните данни*. **Този приоритет е частично изпълнен.**
- По отношение на *свободното движение на стоки*: България е приела *рамков Закон за техническите изисквания към продуктите*, с който се въвеждат принципите на Новия и Глобален подход, но за осигуряване на пълното съответствие с достиженията на правото на ЕО (acquis), са необходими някои допълнителни изменения и допълнения. България успя да постигне членство в Европейската акредитация, но е необходимо да се отдели още внимание на *прилагането на новия Закон за стандартизацията и укрепване на инфраструктурата*. Както беше споменато миналата година, България е приела *рамкови закони за химичните вещества, хранителните и фармацевтичните продукти*. В областта *“Свободно движение на капитали”* по принцип е налице висока степен на либерализация на преките инвестиции в чужбина и на инвестирането в чуждестранни ценни книжа от страна на местни лица; България е съставила *график за либерализиране на останалите ограничения върху движението на капитали, включително придобиване на земя*. По отношение на *свободното движение на услуги*, България е постигнала добър напредък в *укрепването на надзорните органи*, особено в *банковия сектор*, но трябва да се отдели повече внимание на *застрахователния сектор*. **Този приоритет е изпълнен в голяма степен.**
- В областта **“Конкуренция”** България най-после започна разработването на *рамкова и контролна система за държавните помощи*, но е необходимо *приемане на нова всеобхватна законова уредба за*

държавните помощи и подобряване познаването на нормите и практиката на ЕС в областта. Оповестяването на държавните помощи се нуждае от подобряване. Беше създаден регистър на държавните помощи, но той също се нуждае от усъвършенстване. С решение за групово освобождаване на някои категории вертикални споразумения, въз основа на новите достижения на правото на Европейския съюз, беше постигнат напредък в областта на *вторичното антитръстово законодателство*. **Този приоритет продължава да бъде частично изпълнен.**

- В областта на *данъчното облагане*, България вече е постигнала сериозно сближаване на законодателството за ДДС с достиженията на правото на ЕО (acquis). Бяха предприети допълнителни мерки за *подобряване на системата за събиране на данъците на национално и регионално ниво*, но създаването на Агенцията за държавни вземания беше отложено. В областта *“Митници”* ще са необходими допълнителни усилия по отношение укрепване на административния и оперативен капацитет с цел осигуряване *ефективното прилагане на новия Данъчен кодекс*. **Тези приоритети продължават да бъдат частично изпълнени.**

Селско стопанство

- Усилията на България да *продължи сближаването на ветеринарното и фитосанитарното законодателство* продължиха, но както беше посочено и миналата година, има много работа до завършване на *цялостната уредба на мерките за контрол, и особено контрола по бъдещите външни граници*. Що се отнася до *модернизирането на месо- и млеко-преработващите заводи с цел удовлетворяване хигиенните и здравни стандарти на ЕО*, държавните органи за контрол извършиха проверки, което доведе до затваряне на още преработвателни заводи. Подготовката за *създаване на регистър на лозята* продължава. **Този приоритет продължава да бъде частично изпълнен.**

Енергетика

- От миналата година досега малък е напредъкът, постигнат в *прилагането на енергийния закон, приемането на свързаните с него подзаконови нормативни актове, подготовката на секторното законодателство и съответните планове за реформи (газ и електричество), както и в укрепването на регулаторните органи*. Що се отнася до *създаване на структура на цените и тарифите*, която да доведе до основаващи се на разходите и прозрачни енергийни цени, дейността вече е започнала, но целта за постигане на пълна либерализация на цените до края на 2001 г. няма да бъде изпълнена. Започна *изпълнението на енергийната стратегия*, но все още няма отбелязан напредък в *преразглеждането на предвижданията за енергийното потребление на базата на по-реалистични планове за растежа и енергийния интензитет*. С постигнатото Споразумение за Козлодуй, бяха приети *реалистични срокове за затваряне и извеждане от експлоатация на първи и втори блок на АЕЦ “Козлодуй”* и се постави начало на изпълнението на Споразумението. Това Споразумение очерта освен това и

рамката за приемане на реалистични срокове за затваряне на трети и четвърти блок на атомната централа. Работата за засилване на независимостта и техническите възможности на Агенцията за ядрена безопасност трябва да продължи. **Този приоритет продължава да бъде изпълнен частично.**

Транспорт

- Има напредък в *сближаването на законодателството относно морската безопасност*, но все още е необходимо по-нататъшно сближаване. Този приоритет продължава да бъде частично изпълнен.

Заетост и социални дейности

- Постигнат е известен напредък в *подкрепата на усилията за изграждане на способности у социалните партньори*, но са необходими още усилия за подобряване на двустранния обществен диалог; България продължи работата си по Съвместния доклад. Неговото приключване е приоритет. *С оглед на бъдещото участие в Европейската стратегия за заетостта*, е разработен Национален план за заетост 2000-2001. **Този приоритет продължава да бъде частично изпълнен.**

Околна среда

- България продължи въвеждането на рамково законодателство в областта на водите, въздуха и отпадъците. *Необходимо е да се наблегне на подготовката и изпълнението на подробни програми за сближаване въз основа на конкретни директиви. Постигнат е напредък по отношение укрепването на административния капацитет на Министерство на околната среда и водите, но ще е нужна бъдеща работа за укрепване на изпълнителските структури, особено на регионално ниво. Приемането на измененията за пълното транспониране и прилагане на Директивата за оценяване на екологичното въздействие, за съжаление, беше отложено. Постигнат е известен напредък, но този приоритет продължава да бъде изпълняван частично.*

Правосъдие и вътрешни работи

- България *продължи последователно да привежда законодателството и практиката си в съответствие с тези на ЕС.* Постигнат е известен напредък по *осигуряване на ефективна система за управление на граничния контрол и координация на службите за предотвратяване на незаконната имиграция и създаване на възможности за пълно участие в Шенген.* Постигнат е напредък и по *изпълнението и прилагането на новата законова рамка, свързана с миграцията и процедурите за предоставяне на убежище*; необходими са, обаче по-нататъшни усилия, особено по прилагането на законодателството. Българският Закон за бежанците, който беше критикуван заради непълно съответствие с някои основни принципи на Женевската конвенция, все още не е изменен. Много малко е

направено за усъвършенстване на съдебната система, която все още е слаба. Методите за набиране на служители, неподходящото професионално обучение и слабото техническо оборудване си остават проблем. Необходими са по-нататъшни усилия за укрепване на органите за опазване на обществения ред, за да продължи борбата с организираната престъпност, трафика на наркотици и корупцията, и като цяло трябва да се осигури по-добра координация между тях. Българското правителство прие национална стратегия за борба с корупцията. Бяха предприети някои мерки за повишаване на капацитета за борба с прането на пари чрез Бюрото за финансово разузнаване. България ратифицира Наказателно правната конвенция на Съвета на Европа срещу корупцията и Конвенцията относно прането, издирване, изземване и конфискация на приходи от престъпна дейност. Подписана е и Конвенцията на ОИСР за подкупите. **Въпреки че е постигнат напредък за изпълнение на някои от приоритетите в областта на правосъдието и вътрешните работи, приоритетите, отнасящи се до укрепване на съдебната власт все още не са изпълнени.**

Укрепване на административния и съдебен капацитет, включително управление и контрол на финансовите средства от ЕС

- Относно *Фар*²⁴ и *ИСПА*²⁵, България доработи *Националния план за развитие*, бяха приключени стратегиите за околната среда и транспорта, беше приет *План за развитие на селските райони*, и беше постигната частична акредитация от Комисията на местната *Агенция на SAPARD*²⁶. Въпреки това все още се наблюдават значителни слабости в капацитета на българската публична администрация за стратегическо и координирано администриране на помощите по външни програми, както и в способността ѝ да прави ефективна оценка на проектите. **Този приоритет продължава да бъде частично изпълнен.**
- България е постигнала напредък в приемането и изпълнението на подзаконовите актове, необходими за *прилагането на Закона за държавния служител*. **Този приоритет е частично изпълнен и е постигнат допълнителен напредък.**
- *Слаб е напредъкът* в укрепването на независимостта на магистратите, съдиите и ефективността на съдебната система. **Този приоритет все още не е изпълнен.**

24 PHARE: Action plan for co-ordinated aid to Poland and Hungary (План за координирано подпомагане на Полша и Унгария)

25 ISPA: Instrument for Structural Policies for Pre-Accession (Инструмент за структурните политики пред-присъединяването)

26 SAPARD: Special Accession Programme for Agriculture or Rural Development (Специална присъединителна програма за селско стопанство и развиване на селските райони)

- Въпреки, че се наблюдават известни подобрения в процедурите за оценка на финансовото и институционалното влияние на новата нормативна база, необходими са още усилия, особено по отношение на проблемите, свързани с изпълнението и прилагането на новото законодателство. **Този приоритет продължава да бъде частично изпълнен.**

Средносрочни приоритети

Политически критерии

- Много слаб напредък е постигнат за изпълнение на *Рамковата програма за интеграция на ромите*. **Този приоритет не е изпълнен.**

Икономически критерии

- България запази цялостна макро-финансова стабилност; Бяха предприети мерки за реструктуриране, но ще са необходими повече усилия за подобряване на конкурентноспособността чрез реструктуриране на пазарна основа. Постигнат е напредък по отношение приключването на процеса на приватизация. Необходими са повече усилия за укрепване на институциите на пазарната икономика и за подобряване на правната и регулаторна рамка на предприятията. България участва в процедура за годишното фискално наблюдение, насочена към привеждане на отчетността, наблюдението и контрола над обществените финанси, и по-специално фискалните позиции, в съответствие с процедурите на ЕС. България все още не е приела план за цялостно реструктуриране на стоманодобивния отрасъл и следователно не е изпълнила програмата за реструктуриране на сектор стомана; В България трябва да се създаде функциониращ пазар на земя, да се финализират поземления и имотния регистри. **Този приоритет е частично изпълнен.**

Вътрешен пазар

- По отношение на обществените поръчки България е предприела някои стъпки към осигуряване на прозрачни процедури за възлагане на обществени поръчки на централно и регионално ниво. Във връзка с правото на интелектуална и индустриална собственост ще са необходими допълнителни усилия за привеждане на законодателството и прилагане на правата за промишлена собственост (търговски марки, наименования за произход, и индустриален дизайн) и по-специално за въвеждането на ефективни мерки за граничен контрол. В областта на защита на личните данни, законовата уредба все още не е приета и следователно не може да се прилага; свободно движение на стоки – необходима е допълнителна работа по транспонирането, преди да стане възможно прилагането на законодателството от новия подход; трябва да се работи по привеждането в съответствие на традиционното техническо законодателство; големи усилия са необходими за въвеждането на

системата за наблюдение и контрол на пазара. Този приоритет е частично изпълнен.

- *Свободно движение на хора:* България трябва да завърши синхронизирането на взаимното признаване на дипломи. **Този приоритет не е изпълнен.**
- *Свободно движение на услуги:* бяха предприети мерки към пълно сближаване и прилагане на банковия закон. **Този приоритет е изпълнен частично.**
- *Конкуренция:* Макар да се наблюдава напредък по отношение на антитръстовото законодателство, още много работа е необходима за утвърждаване на регулаторните органи и процедури, свързани с държавните помощи; **Този приоритет все още не е изпълнен.**
- *Телекомуникации:* Още усилия са необходими за засилване на капацитета на националните регулаторни органи. **Този приоритет все още не е изпълнен.**
- *Данъци:* Допълнително сближаване ще е необходимо за постигане на пълно съответствие с достиженията на право на ЕО (*acquis*) в областта на данъците, включително преходния режим на ДДС на Общността; трябва да се увеличи административния капацитет и контролните процедури, включително административното сътрудничество и взаимопомощ; **Този приоритет все още не е изпълнен.**
- *Защита на потребителите:* България е предприела важни стъпки за да продължи хармонизирането. Постигнат е известен напредък в засилване на пазарния надзор и в укрепване на изпълнителните органи, но административният капацитет, в частност Комисията по търговия и защита на потребителите, се нуждае от укрепване. **Този приоритет е изпълнен частично.**
- *Митници:* Напредва работата по засилване на граничния контрол; България успешно доразвива интегрирана тарифа; основните предизвикателства сега са развиване на оперативния капацитет и компютъризация на митническата администрация; полагат се усилия, но България все още трябва да засили борбата с измамите и корупцията в сектор “Митници”; **Този приоритет е изпълнен частично.**

Селско стопанство

- Подготвени или вече напълно завършени са проучванията относно възможностите за въвеждане на някои от механизмите за управление от Общата селскостопанска политика, заложи в определени

ключови регламенти на общия пазар (мляко и млекопреработване, плодове и зеленчуци и зърнени продукти). България *продължава да реструктурира селскостопанския хранителен сектор* и е в процес на затваряне на предприятия, които не отговарят на хигиенните изисквания. Прилагат се програми за контрол на остатъци от вредни вещества. **Този приоритет е изпълнен частично.**

Рибарство

- Напоследък България полага големи усилия за започване на *работата по развиване на капацитета за въвеждане и прилагане на Общата риболовна политика*. Необходими са, обаче, значителни по-нататъшни усилия за приемане на вторичното законодателство, развиване на административния капацитет, обучение на персонала, подобряване на материалната база на органите за инспекция и контрол и създаването на регистър на риболовните съдове. **Този приоритет е изпълнен частично.**

Енергетика

- Все още нищо не е направено за *привеждане в съответствие с изискванията за нефтени запаси и не се отдава необходимото значение за подобряване на енергийната ефективност*. За да се подготви за *вътрешния енергиен пазар, а именно за изпълнението на изискванията на газовата и електроенергийната директиви (включително адаптиране на цените на енергията към производствените разходи)*, България ще трябва значително да ускори темпото на приемане на изменения в действащата законова уредба и да развие подходящ и ефективен регулаторен механизъм, годен да изпълни функциите, определени в енергийните директиви. Твърде рано е да се преценява дали България *ще изпълни поетите ангажименти за поетапно закриване и извеждане от експлоатация на 1, 2, 3 и 4 блок на АЕЦ "Козлодуй" и да поддържа високо ниво на ядрена безопасност на 5 и 6 блок*. По-нататъшна работа е необходима за укрепване на регулаторните структури за ядрена безопасност и реактивна защита. **Този приоритет все още не е изпълнен.**

Транспорт

- Беше поставено началото за сближаване на *автомобилния транспорт (достъп до пазара, безопасност на пътищата и такси), железниците; морския и вътрешноводния транспорт (технически изисквания за плавателните съдове); въздушния транспорт (по-специално, въздушната безопасност и управление на въздушния трафик)*, но трябва да се направи още много. **Този приоритет все още не е изпълнен.**

Заетост и социална политика

- Относно *равнопоставеното отношение към мъжете и жените*, България трябва да внесе допълнителни изменения в законодателството си и в правната рамка за прилагане на равнопоставеността, включително

адекватна процедура за разглеждане на жалби и механизми за контрол и наблюдение. Транспонирането в другите области вече е започнало (*здравословни и безопасни условия на труд, трудово право*). Необходими са усилия за укрепване на съответните административни структури и на тези за *координиране на социалното осигуряване*; бяха създадени главна и регионални инспекции по труда. България все още не е създадала *независим гаранционен фонд за служителите и работниците в случай на несъстоятелност на работодателя*. **Този приоритет все още не е изпълнен.**

Икономическо и социално сближаване

- България е изготвила Национален план за икономическо развитие, който обхваща *и националната политика за икономическо и социално сближаване*, но все още не е напълно интегриран в националната и политическа рамка. Регионалните комисии по икономическо и социално сближаване предлагат известни възможности за консултации между стопанските и социалните групи на интереси на регионално ниво. България ще трябва да измине дълъг път, за да се *подготви за въвеждането и прилагането на програмите за регионално развитие, както и на инициативите на Общността; да усъвършенства административните процедури и да създаде бюджетна система, позволяваща поемането на многогодишни ангажименти, която да бъде управлявана в съответствие със стандартите за структурните фондове, включително оценяване и преценка*. **Този приоритет все още не е изпълнен.**

Околна среда

- Значителни усилия ще бъдат необходими за да *приключи транспонирането и прилагането на рамковото и секторно законодателство в съответствие с предварително определените срокове; и за да се интегрират принципите на устойчиво развитие в определянето и провеждането на останалите секторни политики*. **Този приоритет все още не е изпълнен.**

Правосъдие и вътрешни работи

- Постигнат е напредък, но работата трябва да продължи с цел *доизграждане на материалната база за бежанците и лицата търсещи убежище, както и за по-нататъшно засилване на международната координация и сътрудничество в борбата против трансграничната престъпност, особено в областта на пренос, производството и продажбата на наркотици, както и на прането на пари; да се реализира антикорупционната стратегия; да продължи борбата с търговията с жени и деца*. *Не са предприети стъпки за укрепване на независимостта на съдебната власт*. **Този приоритет все още не е изпълнен.**

Укрепване на административния и съдебен капацитет, включително управление и контрол на средствата от ЕС

- България полага усилия за *окончателно формиране на професионална и безпристрастна държавна администрация на базата на Закона за държавния служител и за създаване на структура за управление на държавната администрация*. Работата по *опростяване на процедурите* трябва да бъде ускорена. Въпреки, че дейността в тази насока вече е започнала, трябва да се направи повече за *усъвършенстване на обучението по европейски проблеми, включително обучение на съдиите по право на Европейските общности*. **Този приоритет не е изпълнен.**
- Има напредък в усъвършенстването на законодателната уредба и институционален капацитет за *вътрешния контрол* и външния одит на публичния сектор, въпреки че приемането на новия Закон за външния одит беше отложено. **Този приоритет е изпълнен частично.**
- България съществено е развила и подобрила административната организация на статистическата система, *което допринася за увеличаване на статистическия капацитет*. **Този приоритет е частично изпълнен.**

2. Национална програма за приемане на достиженията на правото на Европейската общност

Преработената българска Национална програма за приемане достиженията на правото на ЕС е одобрена от Министерския съвет на 29 юни 2001 г. и е представена на Комисията. Както и досега тя обхваща политическите и икономическите критерии и всички области на европейското право в съответствие с главите за преговори. Приоритетните задачи са насочени към постигане на Копенхагенските критерии. Документът от 2001 г. обединява текстовата част и таблиците със законодателни мерки. Въпреки че миналата година в доклада на Комисията беше отбелязано, че избраният тогава модел на разделяне текстовата и табличната част води до по-голяма яснота, като цяло качеството на Националната програма от 2001 показва напредък в сравнение с предходните години.

Във връзка с политическите критерии Националната програма предлага кратък преглед на досегашното развитие и на очакванията за в бъдеще, но не се спира подробно на свързаните с тях законодателните и бюджетни въпроси; ясната цел на документа е да се наблегне на отделните глави от достиженията на правото на ЕО(*acquis*).

Във всяка отделна област документът започва с представяне на оценката на българската страна за постигнатата степен на съвместимост и постигнат напредък. Следва описание на основните закони и намерения за хармонизиране във всяка от подобластите, последвано от таблица на предвижданите срокове за приемане на съответните закони, административна инфраструктура, *СЕЛЕКС* номер и бюджет. Заложените в бюджетната част стойности включват финансиране от бюджетно заделени средства и друго финансиране.

Както и миналата година, таблиците като цяло са добре структурирани, но информацията не винаги е пълна и качеството е различно. Съдържанието на

националната програма, както и на миналогодишната, е принципно съгласувано с поетите от България ангажменти на друго ниво (например на заседанията на Комитета по асоцииране по Европейското споразумение) и отразява приоритетите на Партньорството за присъединяване и констатациите от Редовния доклад за 2000 г.

Връзките към осигурените бюджетни ресурси са подобрили в сравнение с предходните години – често има позоваване на държавния бюджет, но има много още да се работи за усъвършенстването на тези елементи, които са от значение за превръщането на Националната програма в полезен инструмент за България за координиране на подготовката ѝ за членство.

Качеството на Националната програма не е еднакво във всички глави, но независимо от това някои общи бележки са еднакво валидни. Документът все още е лишен от действително координиран стратегически подход и представлява по-скоро сбор от отделни работни планове. Полезно би било, наред със значението, което се отдава на приемането на закони, да се наблегне повече и на финансовите аспекти и административните структури, необходими за изпълнението и прилагането на достиженията на правото на ЕО.

АНЕКСИ

Конвенции за човешките права, ратифицирани от страните-кандидатки, 30 септември 2001 г.

Присъединяване към следните конвенции и протоколи	BG	CY	CZ	EE	HU	LV	LT	MT	PL	RO	SK	SI	TK
ЕКПЧ (Европейска конвенция по правата на човека)	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Протокол 1 (право на собственост)	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Протокол 4 (свобода на движение и сродни права)	X	X	X	X	X	X	X	O	X	X	X	X	O
Протокол 6 (смъртно наказание)	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	O
Протокол 7 (non bis in idem)	X	X	X	X	X	X	X	O	O	X	X	X	O
Европейска конвенция за предотвратяване на изтезанията	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Европейска социална харта (ЕСХ)	O	X	X	O	X	O	O	X	X	O	X	O	X
Европейска социална харта (Ревизирана)	X	X	O	X	O	O	X	O	O	X	O	X	O
Рамкова конвенция за защита на националните малцинства	X	X	X	X	X	O	X	X	X	X	X	X	O
МПГПП (Международен пакт за граждански и политически права)	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	O
Факултативен протокол към МПГПП (право на лична комуникация)	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	O
Втори факултативен протокол към МПГПП (смъртно наказание)	X	X	O	O	X	O	O	X	O	X	X	X	O
МПИСКП (Международен пакт за икономически, социални и културни права)	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	O
КИИ (Конвенция срещу изтезанията)	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
КПРД (Конвенция за премахване на всички форми на расова дискриминация)	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	O
КПДЖ (Конвенция за премахване на всички форми на дискриминация на	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X

жените)													
Факултативен протокол към КПДЖ	О	О	Х	О	Х	О	О	О	О	О	Х	О	О
КПД (Конвенция за правата на детето)	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х

× Конвенцията е ратифицирана

○ Конвенцията НЕ е ратифицирана

BG = България; CY = Кипър; CZ = Република Чехия; EE = Естония; HU = Унгария; LV = Латвия; LT = Литва;
MT = Малта; PL = Полша; RO = Румъния; SK = Словакия; SV = Словения; TK = Турция

Статистически данни

	1996	1997	1998	1999	2000
Общи данни	в 1000				
Население (average)	8.363	8.312	8.257	8.211	8.170
	в км²				
Обща площ	110.994	110.994	110.994	110.971	110.971

	в млн. нови лева²⁷				
Национален баланс	в 1000 ЕКЮ/евро				
Брутен вътрешен продукт по текущи цени	1.749	17.055	21.577	22.776	25.454
	ЕКЮ/евро				
Брутен вътрешен продукт по текущи цени	7,8	9,0	11,0	11,6	13,0
	% изменение от предходната година				
Брутен вътрешен продукт на глава от населението ²⁸ по текущи цени	900	1.100	1.300	1.400	1.600
	в стандарти за покупателна способност				
Брутен вътрешен продукт при фиксирани цени (национална валута)	-10,1	-7,0	3,5	2,4	5,8
	като % от брутна добавена стойност³⁰				
Брутен вътрешен продукт на глава от населението ²⁹ по текущи цени	4.600	4.400	4.700	4.900	5.400
	като % от brutния вътрешен продукт				
Структура на производството	15,4	26,6	21,1	17,3	14,5
- селско стопанство	25,9	25,4	25,0	23,1	24,1
- Промисленост (без строителство)	4,3	2,8	3,7	3,7	3,7
- Строителство	54,4	45,2	50,2	55,9	57,7
- Услуги					
Структура на разходите	88,5	83,1	88,0	90,7	89,8
-- Разходи за крайно потребление	76,6	70,3	72,9	74,8	72,2
- домакинства и NPISH	11,9	12,8	15,1	15,9	17,6
- правителство	13,6	10,8	13,2	15,9	16,2
- Брутен постоянен капитал	-5,2	0,6	1,7	1,1	-0,3
- Изменение на запасите ³¹	62,9	61,9	48,0	44,1	58,5
- Износ на стоки и услуги	59,8	56,4	50,9	51,9	64,1
- Внос на стоки и услуги					

Инфлационен индекс	% изменение от предходната година				
Индекс на потребителски цени ³²	123,0	1.044,7	18,7	2,6	10,3

Платежен баланс	в млн. ЕКЮ/евро				
- Разплащателна сметка	208	1.187	-69	-695	-649
- Търговски баланс	155	364	-427	-1.153	-1.087
Износ на стоки	5.954	5.454	4.701	4.274	4.451
Внос на стоки	5.800	5.090	5.128	5.427	5.538
- Нето услуги	424	959	418	335	468
- Нето приход	-503	-405	-318	-197	-297

²⁷ Да се има предвид, че България промени паричната си единица през юли 1999 г. при съотношение 1 към 1000. Новата парична единица бе наречена "Нов български лев".

²⁸ Стойностите са изчислени, като са използвани данните за населението от националния баланс, които може да се различават от данните, използвани в демографските статистики.

²⁹ Стойностите са изчислени, като са използвани данните за населението от националния баланс, които може да се различават от данните, използвани в демографските статистики.

³⁰ Включително FISIM

³¹ Тези данни включват промените в запасите, придобивания без ценности и статистическото несъответствие между БВП и разходните му компоненти.

³² Промени в методологията: PROXY НСП след 1997 г. (виж методологичните бележки).

- Нето текущи преводи	133	269	258	320	268
- <i>от които</i> : държавни преводи	47	146	66	72	51
- Преки чужди инвестиции (FDI) (нето) входящ поток	138	573	602	874	926

Публични финанси	като % от brutния вътрешен продукт				
Общ държавен дефицит/излишък	-15,3	-0,3	1,3	0,2	-0,7
Общ държавен дълг	:	107,4	82,7	82,8	76,9

Финансови показатели	като % от brutния вътрешен продукт				
Брутен външен дълг за цялата промишленост	106,3	102,7	72,8	79,7	81,8
	като % от износа				
Брутен външен дълг за цялата промишленост	168,9	165,9	160,9	180,6	139,8
Парични натрупвания	1000 млн. ЕКЮ/евро				
- М1	0,4	1,1	1,4	1,5	1,9
- М2	2,0	2,8	3,2	3,5	4,6
- М3	:	3,0	3,4	3,8	4,8
Общо кредит	:	3,9	3,6	3,9	4,0
Средни краткосрочни лихвени проценти	годишен %				
- дневен паричен курс	286,4	136,8	2,4	2,6	2,9
- лихвен процент за отпускани заеми	298,3	191,3	14,8	14,6	13,6
- лихвен процент за депозити	147,4	79,8	3,0	3,3	3,2
Обменен курс за ЕКЮ/ЕВРО	(1 ЕКЮ/евро = ... нови лева)				
- средно за периода	0,225	1,902	1,969	1,956	1,954
- в края на периода	0,611	1,976	1,956	1,956	1,954
	1995=100				
- Индекс на ефективност на обменния курс	273,0	343,5	99,0	110,4	109,5
Резервни активи	млн. ЕКЮ/евро				
- Резервни активи (включително злато)	690	2.307	2.684	3.360	3.853
- Резервни активи (без злато)	386	2.036	2.426	3.069	3.592

Външна търговия	млн. ЕКЮ/евро				
Търговски баланс	-143	7	-670	-1.406	-1833
Износ	3.819	4.355	3.753	3.734	5.258
Внос	3.962	4.348	4.423	5.140	7.091
	предходната година = 100				
Условия за търговия	:	:	:	:	:
	като % от цялото				
Износ с ЕС – 15	39,1	43,2	50,4	52,1	51,1
Внос с ЕС – 15	35,1	37,7	45,2	48,4	44,0

Демография	на 1000 души от населението				
Естествен прираст	-5,4	-7	-6,4	-4,8	-5,1
Нето ниво на миграция (включително корекции)	:	:	:	:	:
	на 1000 живородени				
Ниво на детската смъртност	15,6	17,5	14,4	14,6	13,3
Продължителност на живота	от раждането				
Мъже:	67,1	:	67,6	:	68,15
Жени:	74,3	:	74,6	:	75,34

Пазар на труда (по методологията на МОТ)	% от работната сила				
Процент на икономическа активност	51,8	51,6	50,4	49,2	47,5
Общ процент на безработицата	13,7	15,0	16,0	17,0	16,4
Процент безработни - мъже	13,6	14,7	16,1	17,3	16,5
Процент безработни - жени	13,8	15,3	15,9	16,8	16,2
Процент на безработица за лица под 25 години	33,5	36,0	36,0	36,7	34,2
Процент на безработица за лица на и над 25 години	11,3	12,4	13,4	14,6	14,4
	% от общо заетите				
Дългосрочно незаети	58,6	56,5	53,3	52,5	58,6
Средно наети от бюрата на НАСЕ	% от общото				
- Селско и горско стопанство	:	:	:	:	:
- Промисленост (без строителство)	:	:	:	:	:
- Строителство	:	:	:	:	:
- Услуги	:	:	:	:	:

Инфраструктура	в км на 1000 км²				
Железопътна мрежа	38,7	38,7	38,7	38,7	38,9
	в км				
Дължина на автомагистралите	314	314	319	324	324

Промишленост и селско стопанство	предходната година = 100				
Показател за обем на промишленото производство	105,1	90,0	92,1	90,7	105,8 P
Показател за обем на селскостопанското производство	88,7	112,4	100,2 P	99,4 P	90,9 P

Жизнен стандарт	на 1000 души				
Брой автомобили	204,1	208,9	219,1	232,4	243,9
Телефонни абонати	317,5	323,7	335,1	345,9	353,6
Брой на абонатите на мобилни телефони	4,8	4,5	15,9	40,1	90,6
Брой на абонатите за Интернет	:	:	0,1	0,4	0,7

V = временни данни

Методологични бележки

Инфлация

Потребителска ценова инфлация: Държавите-членки на ЕС определиха нов потребителски ценови индекс (ПЦИ), който да е в съответствие със задълженията на Договора на ЕС, като част от подготовката за въвеждането на единната валута. Целта беше да се създаде ПЦИ, сравним за държавите-членки. Основната задача беше да се уеднаквят методологията и използваните данни. Резултатът е Хармонизирания индекс на потребителските цени (ХИПЦ). Подобно начинание започна и за страните-кандидатки (СК). По отношение на разширяването, той е еднакво важен, за да бъде тяхната икономика оценена въз основа на сравними индекси. Вече е постигнат известен напредък за приемането на тези нови правила. От януари 1999 г. страните-кандидатки представят месечен отчет на Евростат, така наречените задочни ХИПЦ, въз основа на националните ПЦИ, но адаптирани към данните, използвани от ХИПЦ. Те все още не съответстват напълно на ХИПЦ на държавите-членки. В таблицата данните по ХИПЦ са калкулирани със задна дата от 1996 (от 1997 г.).

Финансиране

Публични финанси: Статистиката за държавния дефицит и дълг на страните – кандидатки са временни в смисъл, че те все още не отговарят напълно на методологическите изисквания на ЕС. Най-общо казано, общият правителствен дефицит/излишък се позовава на националното счетоводно понятие за консолидиран общ държавен нетен заем/нетно кредитиране на

Европейската система за интегрирани икономически сметки 95. Общият държавен дълг е определен като консолидиран брутен дълг по номинална стойност в края на година. Налице са издания от 1997 г.; данните за 1996 г. са приблизителни и са получени по методология на МВФ.

Брутен външен дълг: за цялата икономика, който включва както краткосрочния, така и дългосрочния дълг, но изключва ликвидните инвестиции и парично-пазарните инструменти. Източникът на информация за размера на неизплатения дълг е ОИСР, а за brutния външен дълг е Евростат. За съотношението между брутен външен дълг и износ са използвани националните счетоводни определения за стоки и услуги (източник: Евростат). Данните за 2000 г. са приблизителни оценки на Евростат въз основа на съвместни издания на ОИСР, МВФ, Банката за международни разплащания и Световната банка.

Парични натрупвания: данни за запасите в края на годината. М1 се отнася за банкноти и монети в обръщение плюс банкови депозити на виждане. М2 се отнася до М1 плюс спестовните депозити плюс други краткосрочни требования към банките. М3 означава М2 плюс някои неликвидни позиции. Не всяка държава произвежда М3. Общия кредит е вътрешния кредит към държавния (нето депозити, включително нефинансови обществени предприятия), плюс частния нефинансов сектор, плюс други непарични финансови институции.

Лихвени проценти: средни годишни лихвени проценти, базирани на месечни данни от Евростат. Лихвените проценти по отпуснати заеми се определят от средния процент за заеми, отпуснати от подотчетните банки за една година. Лихвените проценти за депозити се определят от средното търсене и процентите за банковите депозити за една година. Дневните курсове са дневните междубанкови курсове.

Обменни курсове: Обменните курсове за ЕКЮ са официално обявените от Главна дирекция Икономика и финанси до 1 януари 1999 г., когато ЕКЮ бе заместено от евро. Обменните курсове за еврото са посочени въз основа на курсовете на Европейската централна банка. Индексът на ефективните обменни курсове (номинален) е осреднен от основните търговски партньори и предоставен от Евростат.

Резервни активи: данни за запасите в края на годината, така както са съобщени от Евростат. Определени са като сума от притежаваното от централната банка злато, валутна обмяна, SDR, резервите в МВФ и други

(брутни) требования на чуждестранни лица. Златото се оценява по пазарна цена в края на годината.

Външна търговия

Внос и износ (текущи цени): данните се основават на специалната търговска система, според която външната търговия представлява стоките, пресичащи митническите граници на страната. Търговските данни изключват прекият реекспорт и търговията на услуги, търговията в безмитните зони, както и лицензии, ноу-хау и патенти. Стойността на външнотърговския оборот включва пазарната стойност на стоките и допълнителните разходи (фрахт, застраховка и др.). Според условието FOB всички разходи, направени по време на транспортирането до митническата граница, са за сметка на продавача. Условието CIF означава, че купувачът заплаща допълнителните разходи. Износът тук е посочен на база FOB. Вносът е посочен на база CIF.

Търговски класификации: търговските стокови потоци са посочени съгласно Обединената номенклатура и Единния административен документ.

Внос и износ с 15 държави-членки. Данни, представени от България.

Демография

Нето ниво на миграцията: приблизителното ниво на нетна миграция (преизчислено от ЕВРОСТАТ) за годината X, е: {население(X+1)-население(X)-смъртност(X)+раждаемост(X)}. Според тази формула всяка промяна в числеността на населението, която не се дължи на раждаемостта или смъртността, се дължи на миграция. Следователно този показател включва административни корекции (и прогнозни грешки, ако общата численост на населението е изчислена въз основа на оценки на регистрираните раждаемост и смъртност). В този случай данните са по-обосновани. Освен това по-голямата част от разликата между приблизителното ниво на нетната миграция, предоставено от дадена страна, и нивото, изчислено от Евростат, се дължи на неточно или забавено отчитане на миграцията.

Продължителност на живота. Данните са предоставени на база на три-годишно изследване.

Работна сила

Процент на икономическа активност (по методологията на Международната организация на труда): съгласно изследването на работната сила, процентът на икономическата активност представлява

работната сила като процент от населението в трудоспособна възраст (15 години или повече), където:

- Работна сила: заети и безработни лица (съгласно определенията на МОТ).

– Заетите лица: всички лица на възраст 15 години и повече, които по време на отчетния период са работили поне един час за надница или заплата или друго възнаграждение, като работници, предприемачи, членове на кооперативи или на семеен бизнес. Включват се също и военнослужещите и жените в платен отпуск по майчинство..

- Безработни лица: всички лица на възраст 15 години и повече, които отговарят едновременно на трите условия на дефиницията на МОТ за класифициране като безработни:

- нямат работа,
- търсят активно работа, и,
- са готови да постъпят на работа до две седмици.

Процент на безработицата (по методологията на МОТ): Данните от методологията на МОТ са за ноември 1996 г., ноември 1997 г., ноември 1998 г., ноември 1999 г. и декември 2000 г. Лицата, отбиващи задължителната военна служба и лицата, посещаващи военни училища, не се смятат за работна сила. Не се смятат за работна сила и лицата в частично платен или неплатен отпуск по майчинство.

Средна заетост от бюрата на НАСЕ: Данните не са получени от Изследването на работната сила.

Данните са набрани по метода на МОТ са за ноември 1996 г., ноември 1997 г., ноември 1998 г., ноември 1999 г. и декември 2000 г. Лицата, отбиващи задължителната военна служба и лицата, посещаващи военни училища, не се смятат за работна сила. Не се смятат за работна сила и лицата в частично платен или неплатен отпуск по майчинство.

Инфраструктура

Железопътна мрежа: всички железни пътища в дадена област. Това не включва шосейни или водни отсечки, дори ако се налага подвижен железопътен състав да премине по тях, например автоплатформа за вагони или ферибот. Линиите, използвани единствено за туристически цели се изключват, както и релсовите пътища за обслужване единствено на мини; дърводобивни или други промишлени и селскостопански предприятия, и които не са достъпни за обществения трафик. Данните отчитат конструктивната дължина на жп линиите.

Дължина на автомагистралите: път, специално проектиран и построен за автомобилен трафик, който не обслужва териториите, граничещи с него, и който:

а) е оборудван, освен на специално определени места или временно, с отделни платна за двете посоки на движение, разделени едно от друго или с разделителна линия, която не е предназначена за движение, или по изключение по друг начин;

б) не пресича на едно ниво друг шосеен път, железопътна линия или трамвайна линия или пешеходни алеи;

в) е специално обозначен като магистрала и е запазен за специални категории пътни моторни превозни средства.

Входните и изходните платна на автомагистралите са включени, независимо от разположението на пътните знаци. Включват се и автомагистралите в границите на населените места.

Промисленост и селско стопанство.

Показатели за обем на промишлено производство: промишленото производство включва минно и кариерно дело, производство и снабдяване с електричество, газ, пара и вода (съгласно класифициращите раздели В, Г и Д на ревизия 1 на НАСЕ). Показателят за годишно промишлено производство е определен чрез пълно изследване на предприятия (държавни и частни), числящи се към промишления сектор.

Показатели за обем на брутна селскостопанска продукция: Данните се основават на методологията на SNA и включват земеделието и горите (НАСЕ, раздели АиБ).

Жизнен стандарт

Брой на автомобилите: пътнически автомобили, пътни МПС, различни от мотоциклети, предназначени за превозване на пътници и с места за не повече от 9 души (включително мястото на водача). Терминът “пътник” включва и микро-автомобилите, (за управлението на които не се изисква удостоверение на управление), такситата и наетите коли, имащи по-малко от десет места. Тази позиция може да включва също така и пикапите.

Интернет абонаменти: Данните са предоставени от БТК.

Източници

Обща площ, външна търговия, пазар на труда, инфраструктура, демография, промишленост и селско стопанство, жизнен стандарт (без връзките с Интернет): национални източници.

Национален баланс, инфлационен индекс, платежен баланс, публични финанси, финанси: Евростат.